

Dina Bals

DRUMURI PUSTIITE

memorii

669189

BIBLIOTECA JLO „EANĂ „CCTA/IAN GOGA” CLUJ

Motto:

Res, non verba

1

Sosirea cuceritorilor

Intrase în grădină cine știe prin ce șiretlic și acuma își târa prin iarba proaspăt tunsă burta plină de pui care așteptau ghemuiți să iasă la lumină. Era o cățea galbenă, o șarlă venită dintr-o mahala să-și găsească un culcuș ori hrană. Prin geamul ușii o priveam cu gândul dus, cu urechile încă pline de urletele tinerilor bicicliști evrei care, de-a lungul Șoselei Ștefan cel Mare, primeau, fâlfâind stegulețe roșii, hoardele care năvăleau în camioane, urlând și ele, dar în măsură și cu oarecare melodie la bază. Grădina era pălită de vara caldă care își scurgea ultimele zile, pe ziduri trandafirii mai aveau buchete grele de flori roșii mărunte; în fundul ei, aplecate de oboseală, florile albastre ale delfinilor își mai țineau zilele. Am deschis ușa. Numai decît a năvălit în casă mireasma ierbii verzi, proaspăt tăiată. Cățeaua se opri și mă privea cu ochii galbeni. Atunci a sunat telefonul. Stridența soneriei lui mi-a zguduit sufletul. Am revenit, ca să spun așa, la clipa zilei. La răul care se abătuse acum pe noi și mai ales la neprevăzutele schimbări, ce se iveau în fiecare clipă. Eram urgent chemată pentru a merge, cu o ambulanță, la Valea Călugărească, să aduc de acolo o mamă cu un copil și femeia care-l alăpta.

Nu aveam pe nimeni acasă, toți erau plecați. Singurul suflet din preajmă era cățeaua galbenă care-și reluase cercetarea prin grădină nestânjenită. de privirile mele. M-am gândit ca înainte de a pleca să-i dau ceva de mâncare. M-am luat cu treburile, cu pregătirile pentru drum. Mi-am pus repede uniforma, am luat hârtiile ce-mi trebuiau: „i mai alss biletul dat de Crucea Roșie și întărit de comandamentul armatelor sovietice, scris pe rusește, să-mi dea concursul la nevoie. Era încă vremea când credeam totul. De cățea am uitat. Am închis ușa și-dusă am fost.

Războiul se oglindea în pace cu violență, zgomot și agitație. Șoseaua se întindea în fața ochilor mei presărată de camioane pline, de

ostași pământâi, tancuri greoaie și gălăgioase, căruțe trase de cai mici, pline și ele tot cu soldați murdari și dezordonați, îmi spuneam: e pace, s-a făcut în sfârșit pace, dar nimic nu semăna cu ea, cu pacea peste lume.

Ploieștiul l-am străbătut grăbită, nu țin minte decât casele năruite, moloz ici-colo, și omenire fără nume, hoarde ce urlau și se agitau în vehicule de o diversitate uimitoare, improvizate unele.

Apoi am ieșit pe șoseaua spre Valea Călugărească. Aci climatul era dramatic. Mă încrucișam numai cu hoarda: militari cu armele la vedere, vizibil băuți și chiar beți de-a binelea. Trecuseră prin regiunea viilor, prădaseră, băuseră, violaseră, uciseseră. Pe marginea drumului zăcea un copil mort. Era prima victimă pe care o întâlneam. Am oprit, gândind că poate mă înșelasem, că trupul mic, întins pe spate, cu brațele în cruce și fața spre cer, era numai rănit. Mă amăgisem. Era țeapăn. Poate că maică-sa nici Tiu-l știa dus din lumea noastră. Am plecat îngrozită simțind cum se strecura în sufletul meu ura. Mergeam spre răsărit, era poate singura mașină ce luase calea aceasta. Pe partea stângă se scurgea fără oprire râul pământiu, gălăgios și ostil. De departe, am văzut un ins ce-mi făcea semn. Am oprit, mergea și el sus în deal să-și ia nevasta. L-am poftit în mașină, bucuroasă să nu mai fiu singură. Mi-a povestit că aflase cum o fugăriseră rușii prin vie pe nevastă-sa care, totuși, reușise să se ascundă. După câțiva kilometri s-a spart un cauciuc, am oprit din nou, am schimbat roata. Acum se mai adăugase și frica să rămân în pană, acolo pe drum. Mergeam încet, cu teamă și prudență. Călătorul de lângă mine tăcea, privind cu groază fluviul pământiu ce se scurgea pe stânga noastră. Soarele era sus și nu mă gândeam încă la întoarcerea în alt necunoscut, al întunericului. Un câine mort, călcat de vreo mașină și aruncat pe marginea șoselei mi-a amintit de cățeaua galbenă pe care o lăsasem în grădina mea pașnică și plină de flori. Și-o fi găsit ce căuta? Poate un loc unde să fete?

La Valea Călugărească am părăsit cu ușurare șoseaua, luând-o spre deal pe un drumeag. Omul de lângă mine mă călăuzea. Cunoștea bine regiunea, dar îl simțeam crispat cu cât ne apropiam mai mult de locuința sa. îl chema Petrescu, Gheorghe Petrescu, n-am să-l uit, pe oamenii cunoscuți în asemenea momente, nu se poate să-i uiți. Drumul era prost” plin de bolovani pe care trebuia să-i ocolesc. Case pe de lături. Lume – deloc. Dacă or fi fost, stăteau pitiți în casele lor, cu ușile și ferestrele închise și obloanele, de aveau, lăsate și ferecate. În câte o

curte, un câine se răstrea la noi și mă făcea să-mi amintesc de căteaua galbenă rămasă în grădină. Ce prostie, îmi ziceam, cum mă puteam gândi la o biată șarlă pripășită în iarba grădinii, când în jur se cutremura încă pământul de urmele războiului.

Un avion trecu” sus, deasupra muchiei dealului, argintiu și zgomotos. Se îndrepta spre București. Era prea departe de mine, prea aproape de hău ca să pot vedea de-al cui este. Gheorghe Petrescu tăcea, privind cu ochii ficși prin geamul parbrizului drept înainte. Din hainele lui se răspândea un ciudat miros de sudoare, o miasmă a fricii, a emoției prin care trecuse, jos, pe șosea, și teama ce-l încerca acum, gândindu-se la nevastă-sa. În satul pe care-l străbăteam nu am întâlnit tipenie de om. Se vede că la auzul zgomotului motorului mașinii se ascundeau oamenii repede în case, odată am văzut o ușă care se închidea pripit și altă dată o perdea care mișca, la o fereastră pândeau ochi să vadă cine mai urcă până la ei. În fața unei porți, zăcea un butoiș ciuruit de gloanțe, era gol, scurs.

Am ajuns, în sfârșit, la vie. Porțile de lemn de brad alb, negeluit, erau deschise, una din ele, scoasă din țâțâni, atârna într-o parte, strâmbă.

În casă am găsit femeile îngrozite. Pe cea mai tânără o fugăriseră soldații prin vie, ea spunea că nu, o prinseseră. Cealaltă ținuse copilașul mereu strâns la piept ca un scut, s-o apere și o apărase, de ea nu se atinseseră.

În schimb pivnița fusese devastată, butoaiile golite, sticlele sparte. Într-un colț, cu haina descheiată, zăcea beat mort un ostaș tânăr. Dormea cu gura căscată, sforăind fericit. Gheorghe alergase până în deal, la via lui, și se întorsese cu soția, căreia nu i-am auzit glasul deloc. Era mută de spaimă. Pe ea o siluiseră mai mulți, apoi o lăsară în Dumnezeu ei, fiindcă se ocupaseră să desfunde butiile și să bea tot ce era de băut. Acum plecaseră, se golise dealul de ostași, numai cel care dormea în pivnița noastră rămăsese uitat.

Am aruncat o privire spre munți, se vedeau în depărtare, albaștri. Am încărcat ambulanța cu ce am putut, păături, scutece, haine, o sticlă de lapte, niște pesmeți, ne-am înghesuit și noi printre boccele și am plecat la vale. Casa am lăsat-o cum o găsisem, ușa am încuiat-o, cea de la pivniță însă a rămas larg deschisă, cu ostașul beat mort, care dormea dus, proptit de ea.

Se răspândise în jurul nostru mirosul vinului vărsat pe tot locul,

dintr-un butoiiaș se scurgea încă un rest de vin negru care făcuse o pată pe pietriș, o pată ca de sânge. Am coborât hurducăiți-drumul plin de bolovani, conduceam încordată, cu frica în sân pentru că nu mai aveam roată de rezervă și pe deasupra era și mașina foarte încărcată. Pe șoseaua mare am dat iar de toate vehiculele deja întâlnite, de aceiași ostași pământii, murdari și beți, unii urlând, alții dormind claie peste grămadă în camioane. Gheorghe Dumitrescu era în civil, adică într-o cămașă albastră și pantaloni militari, cu capul gol. Mi – am dat deodată seama că eu eram în uniformă, asta nu era nimic, dar pe piept aveam câteva panglici de decorații printre care și cea bine cunoscută „Lupta contra Comunismului”. Mi le-am smuls și le-am aruncat pe toate. Am mers așa o vreme, cu stomacul făcut ghem de teamă, copilul se treziseși începuse să urle. Apoi s-a întâmplat ceea ce mă temeam că o să se întâmple: am rămas în pană de cauciuc. Am căutat în lada de scule, nu aveam nimic. Fuseseră prădate toate chiar în depozitul Crucii Roșii. Mașinile erau în grija unui mecanic bătrân, bețiv și hoț. Nu exista altă soluție decât să caut un ajutor și, împreună cu mama copilului, am luat-o pe jos. pe drum, spre o clădire care se vedea pe stânga și, mai aproape, părea să fie un garaj. Am intrat în curte. Vreo zece ruși, așezați jos ori pe vine, stăteau la taclale. Deasupra lor plutea un nour aș care împrăștia miros de mahorcă. Am încercat să le spunem, ce ni s-a întâmplat, că le cerem ajutor. Ei se uitau la noi holbați și cu totul indiferenți. Mama copilului știa puțin rusește, le-a explicat situația, am arătat hârtia mea semnată de comandantul lor, care spunea clar că unitățile lor trebuie să ne ajute. Nimic, nicio reacție, nici rea, nici bună, doar ne măsurau din creștet până-n tăjpi Vorbeam ca într-o pădure pustie. M-am bucurat că-mi aruncasem decorațiile din piept. Târziu, m-am întrebat cum de am intrat două femei singure în bârlogul lor, e drept că trecând poarta nu-mi închipuiam că voi da de acest soviet. Am urcat în mașină și am plecat așa, cu o roată pe geantă. Hurducăiala nu a durat mult, a fost un zgomot care mi s-a părut grav, am oprit. Odată cu noi s-a oprit o mașină militară, cu șofer și un colonel rus. Au tras mașina în fața ambulanței. Ofițerul și șoferul au coborât sprinteni, într-o clipită, fără nicio explicație, ambulanța a fost agățată și remorcată de ei. Putusem repede să scoatem din mașină câte ceva de ale copilului și o pătură. Am rămas pe marginea șoselei, dezarmați de soartă prin pierderea vehiculului, dar mirați că nu am pățit mai multe rele. Am rămas singuri, privind cu dezamăgire și teamă. Prin fața

noastră continua să treacă hoarda, urlând și gesticulând. Nu mai era nimic de făcut, nu aveam cum să ajungem acasă, nu aveam cum să scăpăm de iadul acela decât să ne urcăm, dacă eram primiți, într-unul din camioanele lor. Fiindcă trebuia să iau o hotărâre, aproape că-mi trecuse frica. Lui Gheorghe nu părea că i-ar mai fi teamă, ori începea să se învețe cu ea, cu teama din suflet. Femeile tăceau și se lăsau duse de soartă. Și soarta atunci ne surâse. Un camion sovietic se opri, nu era ticsit ca celelalte. Câteva mâini se întinseră spre noi ca să ne ajute, să ne tragă în sus. Ne-am ghemuit și noi pe scândurile murdare. Locotenentul sau ce era – căci toți erau pământii și plini de praf și grade nu se vedeau – vorbea puțin românește, spre norocul nostru era un sentimental, căci numaidecât căzu pe Gheorghe cu o caldă prietenie. Îl boteză pe dată Iuri, îl trase lângă el, în față, lângă șofer, ținându-l de umeri. Era băut, ca și ostașii de lângă noi, din camion, vreo cinci, dintre care unul, foarte tânăr, foarte beat și foarte agresiv. Scoase pistolul și ne amenința pe rând înjurându-ne pe limba lui. Avea o față rotundă, copilăroasă, nepotrivită cu purtarea lui. Îl învățaseră bine atâtea luni de război, să fragă, să omoare, să înjure, să se dezlanțuie în toată sălbăticia. Mă năpădisese o teamă groaznică. Putea să tragă, să ne omoare, să ne arunce peste copastia camionului și ar fi rămas și leșurile noastre ca al copilului de la Valea Călugărească, pe marginea drumului. Să ne adune cine ne-o aduna, mâine, poimâine. Stomacul mi se făcuse ghem, gura mi se uscăse. Nu puteam oare face nimic?

Soldatul sta în echilibru în mijlocul camionului și se tot proțăpea în fața câte uneia dintre noi. Cum nu prea avea echilibru, nu era mare lucru să-i scape degetul pe trăgaci și nenorocirea era gata. Gândul meu galopa în neștire. Îmi treceau prin cap fel și fel de soluții, m-am oprit la una. O prostie, pot spune, dar care mi-a reușit. M-am gândit să-i dau ceva să mănânce, căci o fi băut pe nemâncate. Am scotocit prin bagajul copilului, am găsit pesmeții aduși de la București, și plină de teamă i-am oferit. Reacția lui a fost pe cât de neașteptată pe atât de favorabilă nouă. A băgat pistolul în teacă, apoi a început să scoțoească în ranița lui, de unde a scos câteva cubulețe de zahăr și, cu mâinile lui nespălate de săptămâni, începu să rupă bucățele mici și să i le bage copilului în gură. Frica mi se ostoi pe dată. Începeam să privesc în jur. Cu alți ochi. Grișa, locotenentul, continua să-l țină de gât pe Gheorghe, ba îi mai dădea și câte o sărutare. Acest fluviu neconținut de vehicule se îndrepta spre Vest. Grișa ne spuse că de la Ploiești o lua spre Brașov.

Atunci nu avem încotro, trebuia să coborâm, să așteptăm, să facem semne ca alți bețivi să se îndure de noi, unii care să meargă spre București. Mi-am amintit de permisul care până atunci nu avusese nicio trecere, nu servise la nimic. Grișa îl citi cu atenție, silabisind domol fiecare cuvânt. Și-mi spuse cu bucurie că este în regulă! Culmea, el era bucuros că, grație acestui document, puteau să intre ei în București! Așa că de la Ploiești, am luat-o spre casă. Grișa continua să-l giurgiulească pe „Iuri”, care făcea haz de necaz, dar îi cânta în strună ca să nu-l supere. Se giânda cu teamă cum va scăpa de el odată ajuns în București. Tânărul ostaș se potolise de tot, ronțăia pesmeți și zahăr, cu ochii împăienjeniți de somn. Femeile se ghemuieră una într-alta, cu copilul între ele, așezate pe bruma de bagaje ce scăpaseră. Ceilalți ostași dormeau unii peste alții, cu armele lăsate pe podea. Teamă ce o avusesem dispăruse, îmi rămăsese doar un dor mare să scap din acest loc și de acești oameni.

Un nor negru umbri soarele spre apus, întristând lumea toată, la scurtă vreme, picături mari au început să cadă pe noi. Nu avem niciun fel de apărare împotriva ploii. Femeile s-au acoperit cu pătura. Ceilalți dormeau nepăsători. Grișa căsca spre cer ca să-i pice în gură apa de care era dornic, îl învelise pe Gheorghe cu haina lui, dinspre ei veneau miasme neplăcute, sudoare, nespălare, băătură. Spre București nu mai treceau atâtea mașini sovietice. Pădurea Snagovului începea ușor să se aurească, ceea ce nu băgasem de seamă la dus. Acum priveam în jur cu ochii mai limpezi de când scăpasem de frică. Ostașii dormeau adânc, pe chipurile lor oboseala și truda adânciseră brazde, somnul nu părea să-i destindă de loc. Ba chiar unul din ei, trezindu-se, tresări brusc și întinse mâna spre armă, uitându-se în jur speriat. Atunci am văzut că și ochii lui erau galbeni, de culoarea mării. Se lăsa pe spate și adormi la loc. Îmi amintii, de la privirea lui care semăna cu a cățelei lăsate în grădină, de casă, de pace, de acel climat al casei, liniștit și curat, unde poți trăi fără temeri, ocrotit. Am privit câmpul, copacii de-a lungul șoselei, satele unde trăiau oameni, încă speriați de toate câte se întâmplaseră, case mici și sărace, albe și curate. La una din ele o femeie stătea în poartă și privea trecerea neconținută de pe drum. Lângă ea un câine se culcase cuminte. Îmi amintii iar de cățeaua galbenă. O fi plecat? O fi rămas? Și-o fi găsit culcuș? M-am gândit cu drag la ea căci îmi aducea aminte iar de grădină, de casă, de pace, de acel loc departe de toată nebunia lumii, de ura răspândită pretutindeni. Am închis

ochii, în zadar, nu puteam scăpa de neliniște.

La Băneasa ne-a oprit un control sovietic. Grișa le arătă permisul meu, pe care după ce-l întoarseră pe toate părțile, citind laborios vorbă cu vorbă, ni-l dădură înapoi lăsându-ne să intrăm în oraș. Am rugat să oprească la Piața Victoriei. Eram departe de casele noastre, dar tocmai de aceea socotisem că putem scăpa de ei. Așa a fost. Erau grăbiți să intre în oraș, nu știu ce gânduri aveau. Doar Grișa se agățase de Gheorghe și îi tot spunea pe limba lui fel de fel. Brusc îl luă în brațe și-l sărută pe gură, apoi cu toții s-au cățărat în camion și chiuind de bucurie au plecat.

Fiecare din noi a luat ce mai rămăsese din bagaje, ne-am strâns mâinile în tăcere. Nici copilul nu mai plângea, adormise. Grăbită, am plecat spre casa mea.

Se înserase. Am intrat în casă, era liniște, nimeni să mă întâmpine, să audă ce aveam de povestit, să-mi descarc sufletul. M-au dus pașii la ușa dinspre grădină, am deschis-o. Seara se năpusti în casă și eu am văzut atunci cu o bucurie nespusă căteaua galbenă. Era culcată în iarbă, ridicase capul și mă privea cu ochii ei de culoarea mierii. Întruchipa în clipa aceea pentru mine o prezență de care aveam nevoie, liniștea, pacea, viața simplă, în care frica nu avea ce să caute. Căteaua se ridică anevoie târându-și burta până lângă mine și tot privind-mă cu ochii ei galbeni și întrebători, am început să-i povestesc...

Dihorii

Prin zăbrelele storului de lemn se strecoară zorile. Mă trezesc cu sentimentul de ceva neplăcut în viața mea. Într-o fracțiune de secundă îmi amintesc că războiul s-a terminat, s-a terminat răul. Sar din pat, îmi trag pe mine un halat și fug pe scara de piatră. Jos, prin ferestrele mari, strălucește prima lumină, marea e lăptoasă, nespus de liniștită, un lac, pe margini, tivituri albe ale valurilor leneșe lasă, când se retrag, dantele de spumă. Alerg, cobor pe nisipul rece și mă năpustesc în apa răcoroasă, clară, liniștită. Sunt numai eu pe lumea aceasta, eu și apa nesfârșită, învăluitoare. Înot, mă tăvălesc în undă, respir, mă joc, trăiesc. Mă bucur de această clipă. Nu mă supără nimic. Trăiesc viața de toate zilele, viața mea, lină, fără lovituri, fără tulburări, fără neprevăzut...

Scurt popas în fericire, zdrobit de o telegramă stângace: „Veniți urgent”. Atât. De ajuns să-ți răstoarne firea.

Lăsasem în casa noastră muncitori care reparau ce se cerea reparat după trei ani de război și o vară de bombardamente. Avusesem pe casă și în grădină treisprezece bombe incendiare stinse la vreme, în toți anii aceștia casa nu fusese îngrijită aproape deloc. Fiind mereu ocupată cu spitalul, îmi neglijasem îndatoririle gospodărești, iar servitorii, de frica bombelor o luaseră care încotro, pe la casele lor. Se întorseseră după un timp și acum, plecând și noi să respirăm la mare, lăsasem casa în grija rândăsoaicei, o femeie devotată și credincioasă. Ea ne trimisese telegrama, și tot ea anunțase partidul că reparațiile casei se terminaseră.

Am luat primul tren ce ne-a ieșit în cale, pe la ora prânzului. Cu gândurile plecasem demult, călătorind înaintea trenului, întrebându-ne ce s-o fi întâmplat. Comunismul acționa încă în surdină, nu ne atacase frontal, așa că eram departe de a ne închipui ce ne aștepta.

În gara Constanța se vânzoleau ostași sovietici, în bluzele lor subțiri, boțite și pământii, strânse tare în talie, cu toată lățimea încrețită în spate. Mai la toți le ieșea de sub bonetă un smoc de păr prăfuit, dar purtat semeț pe frunte. Vagonul nostru se oprise în fața restaurantului, așa că puteam să-i urmărim cum intrau mai toți să bea o dușcă. Eram uimită să-i văd pe cei mai mulți cu paharul de vin în mână. Dăduseră de gustul vinului. Au trecut și câțiva marinari de-ai noștri, păreau scoși din cutie, curați și cuminiți.

Apoi s-a urnit trenul nostru, sovieticii s-au năpustit pe scări, au intrat peste noi și compartimentul s-a umplut numaidecât cu un miros de mahorcă, sudoare și băutură. Chipurile, s-au purtat cuviincios, doar că nu puteam respira de fumul ce le ieșea din nas și din gură. Soarele cobora în praful Bărăganului, mergând moale la culcare și luminând cu ultimele raze miriștea. Apoi s-a întunecat. La Ciulnița trenul a stat mult, nu știu de ce, trebuia să se încrucișeze cu altul, care trecu târziu pe lângă noi, plin de ostași sovietici urlând ca dintr-un singur gâtlej.

Era noapte când am coborât; în gara de Nord lume multă, grăbită, forfotind. Noi, obosiți și somnoroși. Am ajuns acasă, în poartă ne aștepta, speriată și volubilă rândăsoaica. Ne sfătui să urcăm scara din dos până în dormitor, căci jos, unde muncitorii terminaseră treaba, se instalaseră comuniștii. Am urcat tiptil scara, în propria noastră casă, ca niște răufăcători, am intrat în dormitor tot așa, străduindu-ne să nu fim auziți. Ne-am încuiat. Nu știu ce instinct ne făcea să fim prudenți,

căci încă nu-i cunoșteam!

Ne-am culcat, dar n-a trecut mult și au sosit bătând la ușă. Întâi n-am răspuns, ei au continuat să bată, eu m-am răstit întrebând cine sunt și ce vor; atunci au început să zbiere să părăsim casa căci este luată de partid și au continuat să zgâlțâie clanța și să bată în ușă. Noi am tăcut din nou. După o vreme, i-am auzit coborând, dar n-au zăbovit prea mult și au revenit la asalt, devenind din ce în ce mai agresivi, amenințându-ne că vor sparge ușa. De somn nici nu mai putea fi vorba. Pe la două noaptea ne-am hotărât să plecăm ca să se termine acest chin, să ne părăsim casa și să ne refugiem la părinți, măcar să putem dormi. Ne-au strigat prin ușă că ne dau șase ore a doua zi ca să ne luăm din casă ce vrem, căci trebuie să ne mutăm cu totul. O casă întreagă s-o desfaci în șase ore, unde să duci lucrurile? Cine să le care? Am plecat ca bătuți. La părinți am speriat toată casa, sunând în mijlocul nopții. Ne-am trântit pe canapele și am dormit așa cum eram, în hainele cu care călătorisem. În somn și în vis, nu auzeam decât bătăi în ușă și vorbe răstite. Devreme dimineața, ne-am sculat năuci și ne-am înapoiat acasă. Nici nu intrasem bine, că au sosit alți tartori sub oblăduirea unui procuror, ziceau ei, înconjurat de câțiva tineri. Numaidecât au început să scotocească prin casă. Hârtiile soțului meu au fost răvășite, zăpăcite, încurcate» aruncate pe jos; au fost toate sertarele deschise, peste tot s-a căutat și scormonit. După ce au răvășit tot parterul, au urcat sus la dormitoare cu alai și noi cu ei, supravegheați de aproape, ca niște răufăcători.

Sus, aveam o cameră cu dulapuri până în tavan. O scăriță amovibilă servea ca să umblăm la lucrurile din rafturile superioare. Camera se umpluse de acești dușmani. Eu urcasem sus pe scară și scoteam pe rând scrisori vechi, vederi, fotografii, menuuri, programe adunate acolo de ani. Le treceam direct în mâinile lor și ei le examinau de aproape, suspicioși și evident dornici, să găsească ceva, ce-o fi, ca să ne poată învinovăți.

La un moment dat, găsesc în teancul din fața mea un program frumos imprimat pe hârtie velină; era legat la cotor cu un șnur verde, iar pe colț, vizibil și agresiv, imprimată tot în verde emblema legionară, gardul verde. Era programul unui concurs de schi organizat de legionari în scurta lor guvernare. M-am cutremurat și, repede, cum eram cu capul în dulap, am rupt colțul acela blestemat și l-am băgat în gură. Apoi am început că mestec cu greu; hârtia era groasă și total

necomestibilă. Am reușit totuși până la urmă să înghit cocoloșul iar programul stâlcit să-l trec în mâna tipului care aștepta la picioarele scării. Devenise un nevinovat program sovietic, deși cam rupt. Am respirat ușurată, inspirând adânc ca să fac să treacă la vale din gâtul meu, acel „gard” nenorocit.

Perchiziția a continuat sălbatic. N-a fost lucru nescos la iveală, toate prostiile erau pe jos grămadă, nimic n-a trecut nepipăit, necercetat, ca să fie apoi aruncat pe unde se nimerea. Dălhovții se aflau în treabă nevoie mare, din când în când se repezea câte unul la procuror și-i arăta o hârtie, o chitanță, o listă de alimente sau de invitați; procurorul, care părea un om de treabă, o lua, se uita la ea cu un aer plictisit și o lăsa să cadă din mână ca pe o frunză veștedă.

Ne-au frecat așa până la prânz, când, împinși de foame, au plecat. Am strâns lucrurile care meritau să fie strânse, le-am aruncat pe celelalte. Am început să împachetăm cu ochii la ceas. Curând au sosit și prietenii și cumnații cu care am putut scoate din casă câte ceva, lăsând restul acelor dihuri care ne intraseră în casă, ne-au dat afară și ne-au pregătit-o, ca să nu ne mai putem întoarce.

Târziu am aflat că cea pe care noi o crezusem credincioasa rândășoaică era membră de partid din ilegalitate și „își făcuse datoria” anunțând la partid că, o casă pusă la punct de muncitori, cu reparațiile gata, iar stăpânii plecați, putea fi luată.

Din acel moment a început peregrinarea noastră din loc în loc din casă în casă. Puțina mobilă adunată în grabă o mutasem la un văr din vecinătate, în garajul din întâmplare gol. Iar noi, cu avutul în două geamantane, ne-am tot mutat de la unii la alții, până am ajuns în 1947 în casa unui văr plecat în străinătate și care își lăsase soția în București.

La Interne

Vărul plecase, prigonit sau temându-se de prigoană, plecase până la graniță cu trenul, apoi pe jos noaptea, trecuse în Ungaria apoi în Austria, de unde ajutat de cunoscuți, a putut ajunge în Canada. Își lăsase soția și toată gospodăria în grija noastră, dar, din păcate, pentru foarte puțină vreme. Camerele noastre, cu ferestre mari de la parter, dădeau pe strada Amzei, spre biserica cu același nume. Nu știu de ce, dar ne simțeam foarte vulnerabili acolo. De altfel, după câteva zile am văzut cu mirare cum în mod ciudat, în fața casei, pe trotuarul de peste drum, se plimba de sus în jos același ins. Avea o haină de ploaie

deschisă la culoare, așa că-l puteam repera numaidecât.

Naivi, ne tot miram ce caută insul acolo, fără să ne treacă prin cap că am putea fi supravegheați. Câteodată veneau prietenii la noi, apoi vedeam că omul dispărea odată cu ei, le lua urma. Odată, venind acasă și întâlnindu-l, am avut tentația să-l întreb ce caută și ce vrea. N-am făcut-o, mi-a lipsit îndrăzneala, gândind că poate-l stârnesc. Nu știam nimic atunci, nimic!

Ne vedeam de treburile noastre, cuibăriți acolo și hrănirudu-mă cu speranță... până în aprilie, 2 aprilie 1948. Alexandru, soțul meu, fusese arestat cu trei zile înainte noaptea. Casa fusese crunt răscolită, percheziționată, lucrurile răvășite, hârtiile și bijuteriile luate, și intrase pustiul în ea. Alexandru fusese ridicat și dus. Nu știam nici unde, nici de cine.

Neștiutoare, credeam totuși că-i pot da de urmă, încrezătoare, aveam nădejdea că dacă mă zbat voi putea să-l ajut, măcar pentru aprobarea unui regim alimentar deoarece avea nevoie în urma recente operații de ulcer pe care o suferise. La ce depărtări eram de realități, ce speranțe copilărești! Îl căutasem pe la toate închisorile de care auzisem, făcusem și o cerere, chiar pentru o audiență! Dar repede a trebuit să iau cunoștință de realitate. La trei zile după dispariția lui Alexandru, întorcându-mă acasă, la prânz, am fost întâmpinată în curte de un individ, tipul detectivului de pe la 1930, cu mustață în potcoavă.

Omul m-a poftit să-l însoțesc, urgent, foarte urgent, la Ministerul de Interne, ca să dau relații despre Alexandru. Naivă până la prostie, invitația tipului mi s-a părut mană cerească de trei zile căutam cu sârg un fir care să mă conducă la local de detenție al bărbatului meu. Am zburat spre destinația indicată, nu totuși fără să fi avut o vagă premonițiune și să-l fi rugat pe mustăcios să-mi spună curat dacă era treabă de lungă durată șederea mea acolo, ca să-mi iau o haină groasă, dată fiind vremea încă nestabilă. L-am crezut când m-a asigurat că mă voi întoarce repede. Cu cât, spunea el, voi merge mai curând, cu atât întoarcerea va fi mai rapidă.

Intrasem dintr-odată în noianul de minciuni din care nu aveam să mai ies ani de zile. Am plecat așa cum mă găseam în dimineața aceea însorită, într-o jachetă subțire, fără nicio haină mai caldă asupra mea. Capturarea mea fiind de minoră importanță pentru deplasarea unui vehicul, mustăciosul venise singur și pe jos. Deci, pe jos, cu el după mine, am luat primul tramvai – pe vremea aceea mai erau încă

tramvaie pe bulevardul Magheru – sărind în goană pe scară, atât de grăbită încât paznicul mea a intrat o clipă în panică, crezând că vreau s-o șterg. Prostul! Nu-și putea închipui nici el că un asemenea vânat nevinovat vine singur și de bunăvoie în bătaia puștii.

Când să întorcem colțul spre Interne văd venind spre mine, adică spre noi, un vechi prieten. Când ne încrucișăm, mă uit fix la el, nu clintesc, mă fac că nu-l cunosc, dar sunt fericită căci îmi zic: iată pe cineva care va ști unde sunt și va anunța familia că m-a văzut mergând spre Interne cu un agent lângă mine. El trece, nu-mi spune bună-zuia, și mă gândesc: a înțeles, ce noroc pe mine!

Ai mei însă nu au aflat nimic de la el și nici de la alții. Trec anii și sunt eliberată. Într-o zi ne-am întâlnit, îi spun că a fost ultimul om care m-a văzut încă în libertate... Fiindcă pare mirat, încerc să-l fac să-și amintească de întâlnirea noastră: eu, cu agentul lângă mine, mergând spre Interne, îl văd, nu-i dau niciun semn de recunoaștere, sunt bucuroasă că l-am întâlnit, mă gândesc că va da explicații când zvonul dispariției mele va ajunge și la el, va face legătura... Cum rămâne în continuare nedumerit, întreb apăsător: „dar n-ai văzut cum te-am privit, interzicându-ți salutul ca să nu te compromit în fața agentului?” La care el răspunde: „Ei, na! Am fost convins că erai supărată pe mine!”

Odată ajunși la Interne, am alunecat ca pe bandă rulantă în subsolul de primire. Erau și alți naivi arestați, care se uitau cu ochi mari la mine. În sala rece și mare am fost despuiată de ceas, verighetă, inel, de șiragul de mărgăritare de la gât și tovarășii ar fi vrut să-mi scot și centura care-mi ținea ciorapii, chipurile să nu mă spânzur cu ea. Am protestat vehement, cu toată morga neștirbită încă, mi se părea o grosolănie să nu-mi țin ciorapii la locul lor; atunci unul din acești binevoitori tovarăși mi-a arătat sistemul de a-i răsuci sub genunchi „ca spălătoresele” am spus eu, și totuși, inexplicabil, am avut câștig de cauză, mi-am păstrat centura. Poate că le-am părut prea optimistă pentru a încerca o sinucidere. Mai ales că, sigură pe nevinovăția mea – era primul meu contact cu ei și încă nu mi se inoculase complexul delincventului, pe care-l faci de cum planează cea mai mică suspiciune pe capul tău – am anunțat sus și tare că eu tot nu stau mult acolo. Desigur, nu puteam lua în serios încă atunci această absurdă și extraordinară aventură. Eu, în închisoare?! Pentru ce?

Formalitățile odată terminate și lăsând în acea sală de triere încă mulți alții ca și mine, bărbați și femei, mirați și zăpăciți de ce li se

întâmpla, am fost dusă în beci, la garsonieră.

O coborâre în ascensor. Parcurgând apoi culoare lungi, artificial și prost luminate, tăcute și sumbre, după ce am trecut prin fața celulei cu numărul 1, în care am aflat apoi că fusese deținut Mareșalul Antonescu, am intrat în celula numărul 2.

Pășind pragul ușii de fier (Fichet), pătrundea] într-un mic vestibul, având la stânga un duș și un W.C., iar în față celula propriu-zisă. Opus ușii, tot peretele era de plasă de sârmă, care da pe un culoar. Pe aci treceau, zi și noapte, supraveghindu-ne, niște inși în civil, în general cu mutre... de treabă, români neaoși păreau, și românii nu sunt răi, de regulă! Semănau a muncitori, probabil activiști, ilegalisti, luați de ici, de colo. Celula nu avea lumină din afară; lumina soarelui se vedea că pătrunde zgârcit la nivelul plafonului culoarului care avea geamurile la rasul pământului spre strada Academiei.

În celulă ardea zi și noapte un bec chior. Unii dintre gardienii care ne supravegheau de pe culoar, aruncând câte o privire, aveau un aer, aş spune, mâhnit; poate văzând și revăzând lamentabilul spectacol al celulelor pline de babe, fete de școală și cucoane nedumerite. Eram în total șapte. Toată această jalnică omenire dormea pe două paturi de ciment masiv, lipite cap la cap pe două laturi ale zidurilor; paturile aveau 80 cm lățime și erau așternute cu o țoală subțire în loc de saltea, o bucată de pătură cazonă uzată la maximum. În al treilea colț se aflau un cub, tot de ciment, masa, cu două cuburi mai mici, scaunele, toate imobile și indestructibile. Un deținut anonim – Dumnezeu să-l binecuvânteze dacă mai există – desenase cu creionul chimic un Țintar pe suprafața aspră a mesei.

Ușa de intrare, Fichet, cu vizetă, era masivă și de o deosebit de bună calitate, făcea însă un zgomot infernal când era închisă sau deschisă. Din fericire, la duș ori pe W.C. scăpai de ochii vigilenți care te urmăreau prin plasa de sârmă ori prin vizetă.

Pe atunci toate zidurile erau pline de graffiti, de calendare, de semnături, gânduri, zgâriate pe suprafața netedă ori scrise cu creionul.

Când am intrat în celulă se mai aflau acolo ghemuite și tăcute, patru femei și două școlărițe. Femeile, pașnice burgheze, gospodine cuviincioase, erau încremenite de uimire că se aflau acolo. Una din ele, cam sărită de pe linie, avea soțul căzut prizonier în Rusia. Alta, din Buzău, era o bunică încă tânără. A treia, o adevărată coană mare din București, soacra unui comandor de marină, demnă și foarte tăcută,

mută aş zice, căci nici cu noi nu mai voia să vorbească de frică să nu-şi scape ceva. Mai era şi o domnişoară bătrână care se tot minuna de întâmplare. Elevele, buzoienee, povesteau cu haz şi indiferenţa tinereţii, după lungi ore de anchetă, întrebările absurde la care erau supuse sus, la tovarăşii anchetatori. Una din ele purta ciudatul nume de Onorel.

Au trecut ani lungi şi plini de întâmplări, dar din cele văzute şi auzite atunci nimic nu mi s-a şters din memorie.

Pe domnişoara bătrână o cunoscusem vag, locuiseră la un moment dat în aceeaşi casă. Pe atunci o întâlneam pe scară, urâtică, slabă, întotdeauna grăbită şi nu puteam să-mi închipui ce suflet bun, generos avea, ce plină de umor era şi ce tezaur moral ascundea acest fizic ingrat. Din clipa când ne în întâlneam şi timp de zece luni încolo mi-a fost tovarăşă de prici, de frig, de foame, de dor, de baie şi de râs. După condamnare a fost mutată la Mislea şi apoi la Canal, eu am rămas pe loc, la Văcăreşti, şi astfel ne-am despărţit. Susţinerea cea mai de nădejde pentru a-ţi menţine tonusul optimist este umorul, el te împiedică să aluneci în disperări din care cu greu te poţi ridica odată căzut. Mare şi binefăcătoare calitate este să vezi ridicolul, comicul, absurdul şi să poţi face haz, chiar şi de... necaz! Slavă Domnului, erau destule perle care cădeau din gura acelor anchetatori analfabeţi.

Şi aşa au început să treacă orele, să curgă zilele; întrerupte de strigăte, chemări, fluierături, şușoteli, prânzul şi cina, vacarmul făcut de uşile de fier care nu mai conteneau să fie deschise şi închise în urma deţinuţilor proaspăt sosiţi, apoi duşi şi aduşi de la anchetă. Dimineaţa era totuşi relativă linişte. Dimineaţa tovarăşii anchetatori se odihneau după anchetele care se făceau numai noaptea.

Zăngănitul şi foiala cea mare începeau după căderea întinericului de afară – pentru noi era totuna, căci în celula noastră era noapte mereu. Este bine gândit să fii anchetat după ce soarele se face nevăzut. Omul este mai vulnerabil, mai obosit, mai uşor de îngrozit.

Într-o seară, liniştea a fost ruptă de strigăte repetate: „Viva Tito!” Erau iugoslavi titoişti, arestaţi şi deţinuţi nu departe de celula noastră, dar pe vremea aceea noi nu ştiam că erau prost văzuţi, la fel nu ştiam nici de sionişti că intrau în aceeaşi categorie. Se aflau şi aceştia într-una din celulele din preajma noastră.

Iugoslavii, după cum repetau, triumfători, „Viva Tito!”, ai fi crezut că o făceau dinadins pentru a convinge de nevinovăţia lor. Poate

că nici nu înțeleseseră că Tito devenise persona non grata.

Noaptea așteptam cu teamă să fim duse sus și cu speranță să vină ziua mai repede, ziua trăiam cu groază că vine noaptea, în timp ce prin fața zidului din plasă de sârmă treceau mereu ochii curioși și iscoditori ai „comisarilor”.

Plasa de sârmă mai servea și altor scopuri. Deținuții rupeau pe șest bucățele din ea, cu ale căror vârfuri zgâriau zidurile pentru făurirea calendarelor, iscăliturilor și gândurilor de nădejde, de jale și de rămas-bun. Când m-am lungit prima oară pe îngustul loc pe care-l aveam pe patul de ciment și am ridicat ochii, pe peretele din fața mea era scris mare: „Sunt și mor nevinovat!” iscălit larg Mihai Antonescu. Știam atunci că fusese executat și această ultimă mărturisire înaintea morții m-a zguduit nespus. Pot spune că stând în acea celulă sumbră și, pentru el, desigur, pustie, știind că ajunsese la ultimele zile ale vieții sale, am resimțit și eu groaza lui. M-am întrebat dacă totuși omul nu păstrează până în ultima clipă o fărâmbă de speranță?

Pentru mine prăbușirea din cuviincioasa, confortabila și ocrotita viață pe care o dusesem, în hăul unui beci, brutal tratată, constituia o atât de mare grozăvie, un atât de imens nonsens încât nu puteam – de altfel aproape nimeni atunci la început – lua acest lucru prea în serios. Chiar acea frază patetică a lui Ică (Mihai Antonescu) era atât de departe de noi! Răul și moartea se întâmplă altora... nu ție!

Toate deținutele eram sigure că vom fi eliberate dintr-o clipă într-alta, că era o eroare această „aventură” ieșită din comun, interesantă desigur, co totul originală, de care vom face în curând, afară... haz!

Și aceasta fiind mentalitatea, aveam o voie bună statornică, alimentată de tot ce se petrecea în jurul nostru ori cu noi. Ne țineam de glume bazate «pe fenomenala simplitate, „țopăria” anchetatorilor și a paznicilor. Niciodată și nicăieri nu auzisem și nici nu citisem despre sordidele amănunte de care ne loveam zilnic. Nimeni nu scrisese, nici Dostoievski în amintirile lui de detențiune, nici Oscar Wilde, în Balada de la Reading, despre măruntele întâmplări prin care treceam noi aici. El atinge totuși o mică latură atunci când vorbește despre fărâmițele de pâine. În mod ciudat, parcă nobilul și rafinatul englez se apropia mai mult de realitate.

frităiul șoc l-am avut cu primul prânz. Ușa de fier s-a deschis cu zgomotul obișnuit și ni s-au pus pe jos, ca la câini, gamele cu o zeamă

neagră – zilnic a fost aceeași – pe bază de varză murată intrată în putrefacție (căci era deja aprilie), puturoasă, în care pluteau câteodată – te miri ce căuta acolo – câte o bobită de mazăre verde tare. Fiecare își lua gamela și o bucată de mămăligă rece și cleioasă. Apoi ușa se închidea cu același zgomot și se încuia. În primele zile, deținutele nu se prea atingeau de ciorbă. Eu însă, nu știu din ce instinct prudent, am mâncat lăturile acestea din prima zi până la ultima lingură.

Noi nu vedeam, dar auzeam, când se aducea mâncarea în hârdaie mari, pe culoarele interioare, de-a lungul celulelor și acolo se făcea împărțirea în gamele; probabil că numărul deținuților se înmulțise în așa hal încât ne mai ajungând acestea, se aduseseră lighenașe.

Dar... întotdeauna există un dar! Într-o zi s-a deschis ușa de fier – nu la ora mesei, nici la orele de anchetă –, o mână, (nu am văzut fața care se ferea) mi-a făcut semn să mă apropii, mi-a întins o țigară gata aprinsă și o voce a șoptit: „americană”, ceea ce s-a dovedit a fi adevărat. Țigara era o Lucky Strike! În acel timp fumam și a fost un dar dumnezeiesc pentru mine și pentru cele ce fumau în celulă și care au beneficiat de chiștoc.

Trei sau patru zile am fost lăsată să fierb în îngrijorarea și neliniștea mea, în nerăbdarea de a ști de ce eram acolo. În fiecare noapte ușa se deschidea cu zgomot și se striga un nume. Nu puteam vedea bine fața nefericitei care pleca la tortură, dar îi simțeam în voce, dacă vorbea, și în gesturile nesigure, groaza din suflet.

A patra noapte, în zornăitul metalic, de acum bine cunoscut s-a deschis ușa și am fost strigată pe nume cu adaosul inevitabil al frazei răstite: „repede, repede...” Buimacă de somn, nu-mi găseam pantofii lăsați lângă culcușul de beton, în sfârșit, am fost scoasă din celulă și condusă de-a lungul culoarului în care dădeau ușile de fier ale tuturor celulelor, culoar prost luminat, apoi în ascensor, sus, la anchetă.

Drumul era presărat de fluierături și bătăi din palme, semnalizare ce și-o făceau gardienii ca nu cumva deținuții să se întâlnească între ei, să afle unul de altul. Totuși, erau prea mulți pușcăriași pentru a nu se întâlni, a nu se încrucișa. Atunci se inventase altă năzdrăvănie. Erai pus cu fața la perete; „stai așa”, erau vorbele spuse brutal și auzai cum trec ceilalți sau celălalt, însoțit de gardian. Când dispărea, îți reluai drumul spre celulă ori spre anchetă. Odată, într-o noapte, cu toată vigilența paznicilor, m-am întâlnit cu un

cunoscut. Bineînțeles, ne-am făcut că nu ne cunoaștem.

Sus, la nivelul înalt, nivel de anchetator, se desfășurau anchetele. În biroul în care erai introdus, în afară de persoana care-ți puneă întrebările, mai era întotdeauna un individ, martor mut, care stătea mai la o parte și se făcea că citește un ziar. Dacă însă întorceai brusc capul spre el, îl surprindeai cu ochii pironiți pe tine, pândindu-ți reacțiile la întrebările anchetatorului și totodată, cred, supraveghin-da-l pe acesta, să nu se lase cumva înduioșat, sedus ori mituit.

Așa buimac cum erai de somnul întrerupt brusc și violent, de emoție și de teama necunoscutului – va mai trece timp până să te înveți cu toate acestea – în mod straniu îți revenea luciditatea și prudența, cu o iuțea vertiginoasă, pentru a-ți cumpăni răspunsurile. Întrebările erau brutale ori violente, presărate de minciuni dar, pe ici, pe colo și câte un adevăr, care te zăpăcea sau te abătea de la linia pe care voiai să o păstrezi, linia răspunsurilor și, mai ales, de la grija mare pe care trebuia să o ai ca nu cumva să pomenesci de cineva, să rostești vreun nume. Din întâmplare, nu am fost bătută. Cred că mi-am jucat bine rolul de proastă inocentă, care nu este la curent cu nimic. Dar m-au torturat de altă manieră, ținându-mă în picioare nopți întregi, sau sub o lumină orbitoare. Când, după ore în șir, erai readusă în celulă, stoarsă de vlagă, te prăbușeai pe minusculul loc de pe culcușul pe care erau deja culcate celelalte deținute și adormeai pe loc. Da, pe loc, ca pe cel mai moale și mai comod pat, iar în somn subconștientul memora și rememora toate răspunsurile pe care le dăduseși la anchetă. În somn, memoria lucra intens, își repeta vorbă CB vorbă tot cursul anchetei pentru a nu te „tăia” la viitoarele întrebări. Orice prostie trebuia repetată aidoma, pentru a nu da de bănuț.

Deseori, în nopțile fără anchetă, erai mutat în altă celulă, tot în grabă mare: „ia-ți lucrurile repede... repede...”. Cum omul este întotdeauna plin de nădejde, gândeai: „... cu lucrurile?...” Poate îți dă drumul, și speranța își făcea loc în suflet, îți umplea pieptul de o bucurie dureroasă. Acasă?... Ași, de unde! Erai mutat în alt bârlog, poate chiar alături; un sistem de timorare și de deprimare în plus. Pentru a nu te cuibări, a nu-ți găsi un suflet cu care să te sfătuiești, să te încălzești. Să fii singur, fără nimeni, fără nimic, fără niciun reazem. Până să te lămurești te mai și îngrozeai că te duce iar la anchetă, din care de abia ieșiseși, căci doară era toiul nopții, era ora...! Dar nu, te

scotea pe culoar, făceai câțiva pași, te oprea în fața altei uși de fier deschisă și erai împinsă sub alte ziduri pline de gratii, cu alte ființe, alte spaime, alte necazuri, alte dureri, alte calendare; unele, ca cel al lui Ion Mociony Stârcea de Foeni, lung de nouăzeci de zile, mare de 40 x 25 centimetri, corect și frumos scris pe zidul despărțitor al WC-ului! Altele umile, o dată, un nume... Atunci m-a îngrozit durata acestei detenții prelungit în lăcașul anchetelor.

Una dintre femeile de aici mi-a povestit că a fost înainte în celula nr. 1, unde pe un zid era iscălit Mareșalul Antonescu, fără adaosuri, demn și fără comerțtarii. Eu însă nu am fost niciodată acolo, deci nu știu decât ceea ce mi s-a povestit.

Aceste înscrisuri aveau o importanță covârșitoare. Te gândeai să lași o urmă; să afle și alții că ai fost pe acolo; prin unii, care poate ieșeau totuși, să poată afla și cei de acasă ceva despre tine. Apoi erau micile texte încurajatoare. Odată, după o lungă anchetă de o noapte întreagă, când fusesem deosebit de chinuită, șantajată și amenințată (auzeam o voce tânără țipând de durere din altă cameră și anchetatorul îmi spunea că este fiul meu), eu buimacă cum eram, am asemuit vocea tânără și îndurerată cu vocea lui, mai ales că niciodată nu-l auzisem urlând în așa hal. A fost o noapte nesfârșită, nesfârșit de lungă și cruntă, pe care a trebuit s-o îndur fiind ținută în picioare și fără să mi se dea apă, să-mi ud gura încleiată de sarea fricii. M-am întors în celulă, dar după câteva secunde au venit iar și m-au mutat în alta, fără să pot nici sufla. Aici, m-am prăbușit sleită, pe cimentul tare și rece și am adormit. Când m-am trezit, privirea mi-a căzut pe zidul din față pe care scria zgâriat adânc, mare și clar: „Fii tare, totul va trece...” și acest minunat gând avea o iscălitură frumos trasată a unui oarecare Guguianu. Fii binecuvântat, tu, cel care ai scris aceste vorbe de îmbărbătare! A fost pentru mine o mână întinsă la trecerea unei prăpăstii pe un pod șubred, o rază care mi-a luminat calea într-un hău fără fund, o băutură dătătoare de curaj. Din întâmplare, mai târziu am aflat că acest Guguianu ar fi fost un student legionar închis m-a cântea mea în această celulă. Toți cei care trec pe aici trebuie să lase o urmă, cât de mică. Am descoperit și eu o bucătică de sârmă într-un colț de celulă, cu care m-am semnat deasupra culcușului; am pus și data intrării mele aici, cu gândul că în acest fel poate va afla soțul meu că am fost alături de el acolo. Odată, m-am învrednicit și l-am strigat pe nume, dar nu am primit niciun răspuns, poate fusese transferat în altă

temniță.

Târziu am aflat că fusese bătut la tălpi crunt îi că de atunci mergea greu și șchiopăta. Cel care mi-a povestit cu câțiva ani în urmă spunea că Alexandru i-ar fi spus că a avut o fractură din cauza bătăii. Dar se știa printre toți deținuții că el, cu toată schingiuiala, nu dăduse pe nimeni și nu spusese nimic din ce ar fi vrut anchetatorii să-l facă să mărturisească. Alexandru fusese ridicat împreună cu alți industriași, cu direcția Societății Petroșani (el fiind director general aici, la centru), între alții cu Ion Bujoi, cu Bazgan, director administrator care la anchetă se aruncase pe fereastră de la etajul cinci al Prefecturii din Calea Victoriei unde era deținut. Mai erau și directorul Pop de la Reșița, amiralul Măcelaru și mulți alții.

Fusese mai pe urmă primul mare proces intentat demnitarilor și intelectualității noastre. Erau acuzați de spionaj pentru englezi și americani, de uneltiri anticomuniste și multe alte vinovății imaginare. Primiseră condamnări care depășeau imaginația, în afară de aceasta au avut în tot timpul deținerii un tratament de exterminare. Primul care a murit a fost Mircea Ionescu, un foarte inteligent administrator-delegat, apoi s-a prăpădit și Ionel Bujoi, directorul general al Societății „Petroșani”.

Soțul meu a rezistat unsprezece ani. îl puseseră în ultimul timp să conducă mina de la Baia Sprie. Cum nu exista ascensor, el trebuia să urce și să coboare, de două ori pe zi, scara lungă „cât Palatul Telefoanelor”, mi-a povestit un avocat deținut împreună cu el. Cum era și foarte slăbit, din cauza acestui efort zilnic, a făcut un astm cardiac și s-a prăpădit câțva timp mai târziu.

După evadarea altor deținuți politici, se suprimase munca în mină și fuseseră transferați toți la Penitenciarul din Pitești. Aci, directorul, care era o bestie cunoscută, l-a lăsat pe Alexandru fără niciun fel de ajutor. Toate cererile lui de a fi transferat la Spitalul din închisoarea Văcărești fuseseră respinse. Sandu Ghika, în brațele căruia își dăduse sufletul, mi-a povestit că multă vreme nu mai mâncase și nu mai băuse, căci chiar și o linguriță de apă îi provoca o criză gravă de astm.

Dar nu mai vreau să scriu despre el, ar fi de făcut un imens volum și mi-ar trebui mărturiile celor care nu mai trăiesc acum ca să rămână purul adevăr și să regăsesc climatul din acei cinci ani sta-liniști.

Zilele treceau totuși repede, din cauza monotoniei. Făceam o mai adâncă cunoștință cu celelalte deținute, ascultam lamentabilele motive ale arestării lor. Între altele, era vorba de niște manifeste distribuite la o școală de fete, la serbarea de fine de an. Insistența anchetatorilor era să afle dacă manifestele au fost distribuite „înainte” sau „după” ce s-a servit „tortul cu nucă” (!) oferit de bufetul școlii. Școlărițele erau hărțuite cu aceste mărunte și copilărești întrebări ore întregi în anchetele nocturne, întrerupte de câte o palmă, nouă ne-au prilejuit lungi momente de râs și de veselie. Alte ori jucam țintă. În loc de pioni – hârtiuțe, bucățele de chibrituri. Unul din paznicii care se vânzolea de-a lungul plasei de sârmă avea o mutră de treabă, îl botezaserăm „Cățelu”. Omul părea să sufere că ne vede atât de senine și... neștiutoare în acest beci.

Nu știu cum ajunsese și rămăsese în celulă o pernă – mare raritate și foarte apreciată în închisoare. Când, după săptămâni, am fost anunțată să-mi iau lucrurile (!?) că plec, m-am gândit să o iau cu mine. Dar, neștiind unde mă vor trimite, l-am întrebat în șoaptă pe Cățelu. El mi-a răspuns tot pe șoptite, poate și mai șoptit, că el crede că sunt trimisă acasă. Atunci, din păcate, am lăsat perna acolo unde o găsisem, ceea ce am regretat nespus, căci de la Interne am fost dusă direct la închisoarea Văcărești, pentru doi ani! Dar povestea asta trebuie să mai aștepte până să-i vină rândul. Deocamdată mai zac în organizata celulă din beciul de pe strada Academiei. Odată mi-a venit un gând de spaimă: dacă ar lua foc clădirea, am arde acolo jos și nimeni nu s-ar sinchisi!

Descopereai în tine ciudate și josnice sentimente. Când, în toiul nopții, se deschidea brutal ușa metalică, făcând un zgomot de explozie, te trezeai și te rugai în sinea ta... să nu și tu cea chemată la anchetă! Câteodată aveai noroc, spre nenorocul alteia pe care, cu ușurare, și pot spune sincer, aproape ca bucurie, o vedeai plecând palidă și îngrijorată. Nu erai tu! Când se deschidea așa și îți auzeai numele și vorbele clasice „repede, repede”, aceasta numai pentru a te chinui și mai mult, buimacă de somn și emoție, cu gura sărată, uscată și cleioasă de teamă» îți puneai pantofii, altceva nimic – căci nu aveai decât ce era pe tine și dormeai îmbrăcată –, le pieptănai cu degetele, somnul trebuia gonit, emoția trebuia înfrântă, frica trebuia alungată, curajul adunat. Apoi pășeai pragul, cu capul cât de sus și o expresie indiferentă pe față. Dar... de cum îți auzeai numele, gura ți se usca, se săra, se

năcleia, te năpădea o căldură care, în mod straniu, îți îngheța extremitățile și nu ajungea decât la obraji. Sunt ani „ani mulți, mai mult de patruzeci, ani lungi și grei, totuși n-am uitat nimic, nimic din cea mai cruntă născocire a omului: detențiunea. Am avut norocul să-mi fi fost hărăzită puterea de a mă bucura, de a găsi motiv de haz în orice situație, de a avea o voință sălbatică în a-mi afla o cât de mică satisfacție – oriunde și oricând. Aceasta m-a ajutat să trec prin toate și să ies cu mintea întreagă și sufletul nemurdărit.

Dar a trebuit să trec prin acest iad pentru a descoperi că există mici mulțumiri și în cele mai negre clipe ale vieții, că poți trece prin rele nevătămat sufletește și că poți găsi totuși fărâmituri, infim de mărunte, stări de bine, fie numai ca răsunete interioare. A spera este de la sine înțeles o stare de bine, este o luminiță care se aprinde în beznă și care cred că nu se stinge niciodată. Am avut vreme multă de gândire și trebuie să mărturisesc că acești grei și lungi ani de pușcărie... nu-i regret! Nu, desigur nu, căci m-au îmbogățit. Ei mi-au dat puțința de a gusta și aprecia profund toate darurile vieții. Toate câte ne ies în cale și pe care, câteodată, nici nu le luăm în seamă, oricare ni se pare că ne sunt convenite. În plus, zilele acestea m-au învățat să-mi cunosc puterea, puterea de îndurare. Să-i poc înțelege mai bine pe ceilalți și faptele lor.

Îleșeam din celulă pe culoarul prost luminat, paznicii, „băieții” care te duceau sus, își fluierau unul altuia după cum am mai spus. Ciudat că acest drum spre „camera de tortură” îți dădea o oarecare liniște, poate din sentimentul fatalist al inevitabilului. Am avut de-a face cu fel de fel de anchetatori. De la tânărul ignar, ofițerul complexat de piciorul de lemn pe care-l are în urma unei răni gangrenate de pe front și care roșește de câte ori trebuie să se scoale în picioare și deci, să-și arate infirmitatea; el se răzbună de soarta lui pe tine, ținându-te în picioare sub lumina tare a unei lămpi o noapte întreagă, chinuindu-te cu fel de fel de întrebări încâlcite și nelăsându-te să bei apă. La bruta mieroasă pe care o simți că toată viața s-a hrănit cu invidie. La basarabeanul sau ruteanul care profita de anchetă ca să-și exerseze franceza șchioapă pe care o vorbește. Până la elegantul personaj între două vârste, bine îmbrăcat, îngrijit, cuviincios și neconvins de rolul pe care-l joacă și care din această cauză sau poate din arivism și prudență a viitorului întinde jaloane ca să te scoată basma curată, desigur cu gândul secret că lucrurile pe lumea asta se

mai schimbă, așa cum se schimbaseră și pentru el, vechi comisar din Siguranța statului.

Într-o zi, un zvon! Nu știu cum soseau la urechile noastre știrile acestea care până la urmă ss» adevereau. Zvon de perchiziție. Găsisem sub țolul așternut pe patul de ciment un ciot de creion. Am vrut să-l fac să dispară căci nu era permis să ai așa ceva, dar m-am chinuit rău cu el. L-am aruncat în closet, am tras apa, degeaba, lemnul ușor revenea la suprafață plutind. După multe încercări zadarnice, mi-am băgat mâna, l-am scos și nu știam ce să fac, l-aș fi înghițit numai să scap de el, dar nu era posibil; în sfârșit l-am introdus în scurgerea dușului. Târziu dar în aceeași zi, s-a deschis ușa cu larma obișnuită și au apărut vreo patru dălhăuți. Ei au scotocit peste tot. Nu au găsit nimic și an plecat așa cum au venit, deplasând mult aer și dându-și mare importanță.

Altă dată, s-a simțit agitație, mișcare. Și iarăși zvonul ajunge la noi; ne aștepta o inspecție mare a șefului suprem. Cine era? În toiul nopții – ceas nu aveam, dar trecuseră multe ore de la cină – a trecut prin fața zidului de sârmă o delegație întreagă foindu-se plină de respect în jurul unui personaj pătrat, în haine cenușii, cu o față mare, imobilă, ca de beton, cu desăvârșire inexpressivă, sub o pălărie cu boruri, tot cenușie. Tot prin zvon am aflat că eminența aceasta cenușie ar fi Nikolsky. A trecut încet pe culoarul exterior, privind prin plasele de sârmă în celule. Era înfiorător de cenușiu, haine, mutră și expresie. Avea totuși aerul că aprobă lamentabilul spectacol al bietelor fiare de dincolo de plasa de sârmă. Cei din jurul său parcă-l duceau pe brațe, atât de grijulii erau. Ce ne va aduce vizita omului acesta atât de rece și de cenușiu? Desigur, nimic bun. Era zămislit din același aluat ca Stalin și chiar poate credea că-l reprezintă, ordonând înăspriri la anchete, perchiziții, schimbări de celulă, bătăi? Chiar în aceeași noapte sunt dusă la anchetă, iar întrebări nesfârșite despre lucruri de care nu am nici cea mai vagă idee și pe care ei vor să mi le însușesc. Mă întreabă ce s-a vorbit la 6 decembrie anul trecut?! Mă simt aiurită. Întreabă pe un nevinovat ce a făcut anul trecut, la ora șapte, în ziua de șase! Nimic, ce era atunci? În sfârșit, după mult chin, și răsteli, și amenințări, tot ei spun că era Sfântul Niculae. Eu habar n-aveam. Voiau să știe care din invitații de acolo unde fusesem vorbiseră împotriva guvernului. De unde știau că se vorbise ceva? Voiau nume, nume, ca să înmulțească populația celulelor din subsol. Nu-mi dădeam seama nici unde bat, nici ce relații au întrebările între ele. După lungi investigații inutile și statul

nesuferit în picioare până am început să-mi simt genunchii în gât, sunt dusă jos, mă prăbușesc pe culcușul tare, dar nu mă pot odihni nicio jumătate de oră, că sunt schimbată iar în altă celulă, „repede, repede...”

Aici găsesc alte ființe terorizate. O mamă grasă, cu fiica ei, ovreice care au adăpostit un legionar (!) ... amantul mamei! Pe ziduri, alte iscălituri, alte gânduri, alte speranțe, alte calendare. Mai spre zi, se întorc de la anchetă două copilate, tot eleve din Buzău; fapta infamantă – tot manifestele distribuite înainte ori după servirea „tortei cu nuci”! Una dintre fete, cu o față prelungă de icoană veche, are mult haz, e fată de preot; când se culcă, spune: „să-mi întind osemintele...!” Anchetatorii, cum am mai spus, sunt adesea neștiutori, chiar analfabeți, improvizați în meserie (suntem la începutul regimului). Țin minte că în cursul unei anchete, am spus fraza următoare: „cu aceasta are (era vorba de regele Mihai) un atout și mai mare...”. Răspuns imediat și suspicios: „ce-i aia atout?” încep să explic?

cu greu, până la urmă o dau pe jocul de cărți, asul „etc, cu greu înțelege... Dar oare înțelege? Altă dată, unei fete care ajutase la trimiterea mesajelor în străinătate, anchetatorul îi pusese întrebarea:

„Unde trimiteai scrisorile?” „La Salzburg” răspunde fata, iar el: „Cine-i ăla? Prieten cu Mihai (regele)?” Când ne povestim cum decurg unele anchete „ne prăpădim de râs. Puterea de a râde nu a pierit și ne face să renaștem.

Bine că la garsonieră avem duș cu apă clocotită, zi și noapte, o binefacere, mai ales după anchete, îți pune nervii la loc această cascadă puternică de apă caldă și apoi rece. Instalațiile sunt temeinice și de bună calitate, știm că au fost făcute de inginerul Prager sub regele Carol II. Desigur că nu bănuia cui vor servi. Nu avem cu ce ne șterge, nu contează, tragi pe pielea udă cămașa unică apoi te îmbraci. Avem și cu WC-ul noroc, putem merge când vrem, nu miroase, căderea apei este puternică. Apoi nu trebuie să așteptăm ora hotărâtă de gardieni, cum se întâmplă cu cei care stau (bărbații) în celule mai îndepărtate și care au WC-ul pe culoar și cărora li se drămuiește și timpul șederii acolo.

Conversațiile noastre între anchete au fel de fel subiecte, între altele proiecte pentru transformarea acestui beci. Proiectul meu este să se facă un imens acvariu. Văd peștii evoluând în lumina artificială crudă – în actualele celule în care zăcem – pline de apă, bineînțeles. Vizitatorii, circulând pe culoarul de dincolo de plasa de sârmă (care va fi înlocuită cu geamuri mari, de cristal) și unde azi nu se plimbă decât

paznicii. Dar gândesc că nu trebuie să dispară-graffiti-urile de pe pereți, fiind mărturii istorice și mai ales ale îndurării umane. Privesc la deținutele din jurul meu, sunt oare palide sau lumina chioară a becului le dă această culoare?

Toate povestesc de ce sunt aici, dar niciuna nu spune adevărul adevărat. Prudența este obligatorie. Cu Laura Șeulescu, când suntem bine dispuse (ziua), facem imitații ale personajelor de sus, ale geniiilor noptilor. Ridicolul domnește printre ei. Dacă nu te-ar chinui și nu ai avea încotro, nici nu i-ai lua în serios.

Încep să simt foamea, un chin în plus. Pe acea vreme fumam, depindea de anchetator dacă era satisfăcut sau dacă pur și simplu se îndura de tine să-ți dea o țigară la sfârșitul anchetei, ori, câteodată, mai multe. Mie, numai cel care m-a anchetat pe franțuzește stâlcit mi-a dat o singură dată o țigară, probabil că ceilalți nu-și făceau planul cu mine.

Intră în celulă o nou-venită, care nu mai contenește să se mire de ce a pățit și aerul ei aiurit ne instigă să ne distrăm pe socoteala ei, îngrozind-o și mai tare. Facem mare bășcălie până ce o podidesc lacrimile, atunci încetăm. Nu mai are niciun haz distracția.

Pe culoarul cu plasa de sârmă trece câteodată „bătăușul oficial”, Brânzarul, malac mare, în maillot, din care se revarsă hălci de carne mușchiuloasă și grasă. Știm că nu-și pierde antrenamentul, având zilnic prilejul de a bate pe cineva. Contrast ciudat: i se face milă de o deținută care zace fără a mânca în una din celule, atunci îi strecoară prin ochiul plasei un pachetel înfășurat în hârtie, o bucată de cașcaval. Mai târziu, revine și îi aruncă două țigări.

Milă? Ori îi place fata, care este blondă și foarte frumoasă? În orice caz, riscă și el cu aceste gesturi „sufletiste”.

Într-o zi se aud bătăi în zid și strigăte de ajutor, iar și iar. Nimeni nu vine, a durat câteva ore, apoi s-a făcut liniște. A murit cel care cerea ajutor sau a fost mutat mai departe de urechile noastre? Altă dată, din nou zarvă mare pe culoarul interior, pași grăbiți, alergături, uși deschise, uși trântite, zăngănit de chei, ordine confuz auzite de noi, fără să aflăm însă ce se întâmplase, decât cu mult mult mai târziu. Inginerul Gheorghiu, director la una din marile societății petroliere își tăia venele cu plachiul de la tocul pantofului. De abia când sângele a început să se strecoare pe sub ușa de fier, s-a dat alarma și a început vânzoleala. Dar era prea târziu, bietul om murise.

Câteva luni după întâmplare, a fost adusă nevasta sa la

închisoarea Văcărești; nu aflate nimic și nici nu știa că soțul său murise, era bine dispusă și plină de speranțe. Și nimeni nu i-a spus nimic.

Într-o seară intră în celula noastră un fost comisar, îmbrăcat în uniformă fumurie de pe vremea regatului. Era înalt, subțire și cuviincios. Nu luase încă tonul comunist. Avea maniere civilizate. Atunci mi se părea normal. Mult mai târziu mi-am dat seama de diferență. Îmi face o fișă, mă întreabă din ce categorie fac parte, țărâtime, burghezie, muncitorime etc. Eu răspund „aristocrație”, el surâde și spune: „S-o luăm mai ieftin...! și scrie, ca să-mi facă un bine „mică burghezie”. Nu l-am mai văzut. Probabil că până la urmă a intrat și el o* foștii polițiști la închisoarea Făgăraș.

Pe micul meu calendar săpat în perete, însemn, zgâriind, a douăzeci și noua zi. Seara, mișcare peste tot. Freamătă pușcăria. Cățelu are un aer mai puțin compromițător, îmi dă să înțeleg printr-o mimică ciudată că aş pleca acasă, ceea ce mă face în ultima clipă să las faimoasa pernă în celulă. O tânără mutată între timp la noi ne povestește cum a fost dusă sus la anchetă de un soldat tânăr cu față de copil, oare-i strecurase un pachet de țigări, ținându-l eu mâinile la spate și întorcându-se cu spatele spre ea. Făcuse aceasta în ascensor, fără martori.

Înflorește speranța în mine, deja simt căldura casei mele și dorul celor de acolo. Aștept cu sufletul la gură.

Târziu, sunt scoasă din celulă și dusă sus în sala de primire. Aici mi se înapoiază verigheta, inelul, ceasul și șiragul de mărgăritare. Nu știu care îmi va fi soarta. Totuși, continuă să trăiască în mine o speranță, poate merg acasă? În sală este mare aglomerație, bărbați și femei. Regăsesc pe unul dintre cumnații mei, cu un subicter, e galben ca lămâia necoaptă, bate în verde, e slab și încercănat. El este cel care a ascuns în garajul casei sale fondul organizației. Mai recunosc câteva soții ale celor implicați, câțiva foarte tineri studenți și liceeni, câțiva din „tineretul liberal”, eleve, vreo patru, și trei preoți. Unul dintre aceștia, nu am putut urmări motivul, primește de la un mucos de agent, înarmat până în dinți, o palmă magistrală care răsună în liniște ca o lovitură de pușcă. Popa nu reacționează, este înfiorător de umilit, iar semnul roșu lăsat de laba puștiului stăruie pe fața palidă multă vreme. Umilința preotului o suport și eu, până la durere.

Sala este sinistră, prost luminată, plină de tot felul de deținuți,

slabi, palizi, aiuriți, storși, umiliți, năuci. Printre ei, „comisarii”, înarmați se agită dându-și importanță. Vorbesc tare între ei, dau ordine, spun rânjind: „... la noapte ieșire năsulie...!” Aceasta înseamnă că vreo zece dintre acești tineri „eroi” bine înarmați, vor merge să scoale în toiul nopții din somn nevinovat vreo babă, vreun moș ori o tânără, adormiți și năuci și la zece leghe de a-și închipui motivul pentru care sunt arestați brutal de acești atât de tineri și bravi „eroi”.

În sfârșit, s-a organizat transportul nostru, se spune că vom fi duși, unii la Jilava, alții la Văcărești. Cinci femei vârstnice, două mai tinere, trei fete, trei preoți și alții, toți niște epave, galbene, slabe, năuce, printre care și cumnatul meu, suntem urcați, cu vociferări, ordine răstite, înjurături din partea comisarilor, într-un camion cu bănci, din cele întrebuințate la transportul trupelor. Cuminiți, ne așezăm unul lângă altul, sub amenințările urlate. Pe cele patru laturi suntem înconjurați de leți înarmați și, în plus, cu fața la noi, tinerii curajoși care își fac de lucru cu armele în mâini, îndreptate spre noi.

Nu avem chef și nici nu este cazul să râdem, dar motive ar fi. Așa-zii criminali, acele babe, acele fete, acei preoți, acei tineri vlăguiți, prăpădiți, slabi și năuciți păziți cu atâta sârg de o întreagă armată, bucsită de muniție.

O fată, sosită a doua zi de la Interne, ne povestește că din întâmplare asistase la întoarcerea expediției „năsulii” unde plecase acel grup de tineri, atât de bine înarmați și fizic, dar și psihic. Reveniseră în sala cea mare cu „prada”: o băbuță, adusă din spinare, care-și mai trăgea și un picior, încălțat cu un papuc de pâslă, era aiurită și buimăcită de ce i se întâmplase și de somnul întrerupt și care nu conținea să-i blesteme mormăind și crucindu-se.

Văcărești

Nu știu, nu-mi pot da seama în ce parte a Ministerului de Interne suntem. Important este că am ieșit la aer. Un aer răcoros și îmbălsămat de primăvară. După o lună de beci fără aerisire directă, respir „bucăți de aer curat”. Trag cu sete în piept oxigenul dătător de viață. Cum totul este cumplit de secret ori minciună, nu știm unde ne duc. Din când în când câte o înjurătură și o bruftuală, nu știi cai se adresează căci niciunul din deținuți nu clintește. Poate că nu se adresează nimănui în parte, ori tuturor, este doar un sistem de intimidare în plus. Am un fel de regret de a nu mă putea bucura pe deplin de acest moment, dar am și un fel de mândrie să constat că le

este atât de frică de noi încât să ne pună asemenea pază!

Camionul a pornit la drum întins, în noapte casele albe defilează pe ambele laturi, nu este circu-lație deloc. Un oraș care doarme. Numai noi trăim, și chiar intens. Plimbarea aceasta este însă o alinare, îmi face o plăcere nespusă să colind prin București, un oraș pe care abia acum îmi dau seama cât îl iubesc, așa alandala cum este, acum când nu-l pot vedea pe cât aș dori. La un moment dat nu mai recunosc străzile mahalalei pe care o străbatem, apoi se ivește Dealul Văcăreștilor. Deci aici, nu la Jilava, ne vom petrece (ce vorbă: petrecerile!!!) zilele care vor veni, câte? Nu intrăm pe poarta principală el pe una mică, boltită, zidită în stânga clădirii. Suntem politice, mari criminale, care trebuie ținute la secret ca să nu le contaminăm pe bietele deținute de drept comun, elemente recuperabile, nu ca noi.

În curtea îngustă, sub zidul clădirii, o fâșie de iarbă. Mi se pare un rai. Ne primește Domnul Prim, gardianul șef Buzoianu, om ce s-a dovedit a fi un suflet plin de omenie. Ajutându-ne prudent pe „șest”, ca nu cumva să-l denunțe cineva că se poartă bine cu „politicele”. El ne anunță că mâine, azi fiind prea târziu, vom face baie. Mare bucurie pe cele care nu au avut norocul să stea în garsoniere la Interne. Manți Radian, cu naivitate craiovenească, întrebă gardianul dacă nu i se va da și o bonetă de baie, pentru că părul ei (o coamă într-adevăr senzațională) nu poate fi stăpânit dacă nu este legat când dă de umezeală. Domnul Prim surâde pe sub mustață și răspunde afirmativ, că adică va avea și o bonetă... Apoi suntem duse numaidecât într-o celulă goală pușcă, nici măcar o celulă, ci o săliță de trecere, jumătate podită cu ciment găurit, jumătate cu scânduri foarte vechi, putrede și murdare. Aici vom dormi primele nopți; ca pat și saltea și plapumă, hainele de pe noi, ca pernă brațul. Culmea, dorm tun pe acest pat rustic.

A doua zi, într-adevăr suntem duse la duș, la izolare, dușul dreptului comun. O cameră întunecoasă, umedă, luminată slab de un bec întinat de murdărie de muște. Pe jos grătare de lemn, noroioase și alunecoase, zidul afumat. Apa care curge din du-șuri, când clocotită, când rece de tot, când te opărește, când te îngheață. Totul, sub fraza mult auzită: „repede, repede...”, vorbe care aici au rost, căci dacă nu te grăbești riști să rămâi doar săpunită. Ne punem hainele direct pe udeală. Apoi, îndărăt în celula goală. Aici, alături, o latrină turcească geamănă! Două găuri în podea, zidurile sunt pline de virgule iar peste

tot plutește un miros înecăcios. Noi toate (în afară de o bătrână domnișoară care cât a stat, e drept că numai trei zile, nu s-a dezbrăcat niciodată, nici nu s-a spălat... ca să nu se murdănea & că în troaca comună) ne-am deprins a merge la W.C. În tandem, două ci te două, câteodată se înfiripă o conversație... stând pe vine. Este incredibilă pute-tea de adaptare a omului și rapidul lui regres în primitivitate.

Ziua stam pe podea și vorbeam, ne povesteam cele întâmplate, așteptam, nici noi nu știam ce. La prânz a sosit un hârdău cu zeamă întunecată, am mânca. Ni s-a dat și o bucată de „turtoi”, un aliment desigur apreciat de orătânii, dar pentru noi necomestibil. Totuși, îl mâncăm.

După cinci zile am fost mutate în alte celule, vechi, pline de șoareci care ne ciuguleau degetele noaptea. Pe jos erau podele putrede, zidul era văruit, slavă Domnului, alb.

Aici era două celule alăturate, legate cu un culoar și la capăt WC-ul. Se simțea că fuseseră când va chiliile călugărilor, dar de atunci urmele se șterseseră de sutele de pușcăriași care zăcuseră în ele în decursul deceniilor. Aci ne-a fost foarte frig și nu eram scoase la aer decât seara, când dreptul comun (care avea aceeași curte) era încuiat în clădirea alăturată, tot de frică să nu le contaminăm, noi, cele mai mari criminale.

Ziua priveam pe fereastră hoațele și asasinele cum se vânzoleau pe afară în voie. Aci aveam paturi suprapuse de fier, cu rogojini în loc de saltea, dar nu aveam pături. În schimb aveam o călugăriță infirmieră care se ocupa, așa-zis, de sănătatea noastră; din păcate era vulnerabilă și hoată. Primea clandestin de la familiile noastre de afară pachete grele cu cele necesare, zahăr, slănină, pâine uscată, tricouri de lină, ciorapi, săpun, prosop, conserve, dulceață, biscuiți. Pachetele nu ajungeau nimănui, dar călugărița se îngrașă văzând cu ochii. Într-o seară totuși s-a îndurat dându-ne să mâncăm dulceața dintr-un borcan făcut țandări, din care ea nu era nebună să mănânce. În altă zi am stat de m-am minunat când am văzut-o îmbrăcată cu un tricou de lână neagră cu guler alb, aidoma unuia pe care-l aveam acasă. Nicio clipă nu mi-am putut închipui că putea fi același. Mai târziu ea a dispărut din Văcărești; am auzit că fusese mutată la Galați, cine știe ce mârșăvii a mai făcut și acolo ca să-și întregească zestrea, căci la eliberare am aflat că se măritase! Mă întreb dacă vreodată și-a dat seama că s-a îngrășat din foamea noastră și truda celor de acasă.

Tot atunci era subdirectoare o rusoaică mică, gheboasă, fată a unui preot din Kiev. Femeie bună și de treabă, având amintiri grele din revoluția rusă din 1918 și care acum o făceau să nu mai dorească a merge împotriva curentului. Se numea doamna Celac; îi păstrez și azi un gând bun pentru faptul de a-mi fi dat hârtie și vopsele ca să-i pictez planșe anatomice pentru cabinetul medical și în acest fel mi-a ușurat puțin șederea în temniță, dându-rai o ocupație.

Am profitat de vopsele pentru a picta pe zidul văruiat două icoane, una cu Sfântul Gheorghe doborând balaurul și alta cu Maica Domnului cu Pruncul în brațe și m-am distrat nespus făcându-i un fundal de priveshti italiene, coline și vegetație. Cum pictam pe zidul văruiat, culorile de acuarelă luau o tonalitate caldă, deloc țipătoare.

Din păcate, aceste „opere de artă” au fost văzute la o inspecție, a ieșit un scandal mare și s-a dat ordin să fie șterse de pe zid. Eu nevoind s-o fac, la ieșirea mea din celulă, chemată la o supraan-chetă, legionarele, gata întotdeauna să facă un serviciu, au zgâriat cu migală zidul, distrugând pictura și astfel scăpându-mă de pedeapsă.

Ne înmulțeam zilnic, nu mai dormea nimeni singur în patul îngust. Ni s-au dat linguri de lemn groase și aspre pe care doamna Condeescu, soția comandurului, le-a răzuit cu un ciob de sticlă, apoi le-a frecat cu nisip, făcându-le fine și alunecoase. Am păstrat-o mult timp, pe a mea, cu sfințenie.

Mai târziu, poate trecuseră vreo trei sau chiar cinci săptămâni, când ne înmulțisem din cale afară, am fost mutate în alt corp de clădire, complet izolat de dreptul comun și având curtea numai a noastră la secret. Aici erau trei celule pe un culoar, care dădea tot pe o latrină geamă și unde alături se instalase recent o troacă de lemn sub două robinete.

De acum. direcția se organiza igienic, în vederea noastră, a politicilor, care nu conteneau să sosească. Latrina era proaspăt văruiată; cum nu aveam hârtie, nefiind voie să avem nici măcar o carte, zidurile acesteia s-au umplut rapid de virgule castanii. Atunci s-a format un club select denumit „ami-vir-gule”, s-a revăruiat, am pus pe ușa din stânga firma clubului cu o emblemă în versuri (pe care le-am uitat acum) și culmea a fost că s-a respectat regula. La anti-virgule nu mergeau decât cele care putuseră să fure în drumul lor către baie sau dispensar câte o sticlă cu apă cu care se puteau spăla. Așa că zidurile au rămas virgine și curate!

Cum am spus, aveam curtea noastră, mărginită de ziduri de cinci metri înălțime, dintre care, doar unul spre exterior. Ne înmulțeam cu viteza luminii. Zilnic se deschidea poarta, apoi ușa și erau introduse alte și alte noi deținute ori așa-zise reținute, pentru anchete administrative. Mai târziu, au început să sosească și frontieristele. Pușcăria începea să se organizeze și pentru acest puhoi neașteptat.

Ni se dăduse câte o pătură de pat și am scăpat de frigul pe care-l îndurasem în primele săptămâni. Atunci era aprilie, un aprilie rece și eu eram în fustă și jachetă, iar ciorapii de mătase se rupseseră imediat. Am avut noroc că domnișoara vârstnică, cu care mă reîntâlnisem, avea un palton de blană de oaie, mare și cald, cu care ne-am învelit amândouă, căci dormeam pe același prici. Păturile care ni s-au dat erau vechi și murdare, sub ele pesemne că dormiseră câteva generații de pușcăriașe.

Dormitul pe scândurile patului nu a fost multă vreme chin, în mod ciudat foarte repede pielea șoldului s-a înăsprit, s-a întărit, întâi te doare locul pe care te culci, apoi se tăbăcește pielea, devine cafenie și aspră pe o porțiune cât un măr de mare, dar nu mai suferi deloc. Cu vremea, nici talpa pantofilor nu a mai existat, mâncată fiind de urina care podea în permanență latrina. Atunci am înlocuit talpa cu hârtie și carton, furate de ici de colo. Timp de doi ani a rezistat îmbrăcămintea aceasta pe mine și tot cu ea am făcut față la proces. Cămașa însă de mult nu mai exista și eram în picioarele goale în pantofii cu talpa de hârtie. Dar aceste lucruri pot spune că nu au nicio importanță; important, covârșitor de important este să poți „evada cu gândul” și acest lucru nu-l poți face decât în pat. Aci te izolezi de pălăvrăgeala din celulă. Și pleci unde era bine, unde era curat, frumos. Unde ai fost fericit. Câteodată îți făurești locuri, oameni, fapte. Pleci efectiv și chiar dacă se urlă în preajma ta, tu nu auzi, tu ești departe.

În loc de saltele aveam rogojini care, chipurile, nu erau nici murdare nici rupte. Nimic nu este mai plăcut decât să stai culcat pe o rogojină, mai ales vara. Este alunecoasă, răcoroasă, și-ți dă senzația de curat acolo unde totul este întinat. Mai târziu, după circa șapte-opt luni, ni s-au adus niște salte-luțe subțiri cu fața de doc. Curioase să știm cu ce erau umplute, am descusut un colț și cu groază și scârbă am descoperit că erau umplute cu zdrențe de uniforme militare care aveau ici – colo pete de sânge uscat, puroi, noroi. Erau deșeuri adunate din spitale. Scârbite, am ascuns rogojina la care țineam atât de mult și pe

care o sfințisem întrebuițând-o. O vreme am izbutit, dar la prima percheziție ne-au găsit-o ascunsă sub salteaua de zdrențe și a fost confiscată. Din acel moment a trebuit să „sfințim” și salteaua umplută cu imunde zdrențe, hainele morților din spital.

Foamea era mare, o obsesie continuă. Prima lună de detenție aici la Văcărești ni s-a adus dimineața după numărătoare un hârdău cu terci de mălai fiert, subțire și foarte cald. O hrană dumnezeiesc de bună, cel mai bun lucru pe care l-am mâncat în cei doi ani cât am stat acolo. Zilnic îl așteptam cu înfrigurare, dar într-o dimineață, gata, se suprimase pentru politice, nu a mai fost adus. Țin minte cum am stat pe jos, în sălița de intrare, cu gamela goală alături, stam ghemuite, înghesuie toate și așteptam cu urechile ciulite la orice zăngănit de chei. Dar poarta nu s-a deschis și hârdăul cu terci nu a mai venit niciodată și nimic în locul lui, nimic.

Ne înmulțeam zilnic, soseau femeile aduse la anchetele de la Interne și în toiul nopții. O mulțime. Din toate păturile sociale, moșierese, soții de demnitari, profesoare, tinere studente, eleve, femei de lume, bătrâne bunici, curve profesioniste, călugărițe, țărânci – acestea însă mai rar – toate de-a valma, mirate, îngrozite, încremenite, se înghesuiau în temnița secretă, în noua așezare. În fiecare celulă de patru pe trei metri și jumătate erau câte treisprezece paturi suprapuse, deci câte șase pe doi pereți, două rânduri de câte trei puse cap la cap, și unul singur sub fereastră. În fiecare pat dormeau câte două deținute, odată însă au mai sosit în plus două care au dormit pe jos. Ne făcusem douăzeci și opt! Douăzeci și opt în acel spațiu redus.

Aerul intra anevoie pe fereastră din cauza zidului gros de un metru.

Joi era zi de baie, aceasta începea cu urletele directoarei care nu știa bine românește, fiind ovreică din Ungaria. Ea gonea cu țipete deținutele de drept comun din curțile pe care le străbăteam, le gonea în celule ca nu cumva să se contamineze de la marile criminale politice. Cum striga ea cu vocea stridentă, parcă o aud: „Aste criminal politic!” Eram scoase din temniță și duse două câte două în șir de gardianul șef și o gardiancă și străbăteam curțile pustii. După temnița femeilor de drept comun treceam o poartă și intram în curtea temniței bărbaților. Prima ne ieșea în cale minunata biserică veche, cu liniștite și împodobite coloane albe, pe vremea aceea dezafectată și transformată în depozit de bocanci. În drumul nostru către baie își făceau de lucru

deținuții de drept comun care miloși, sau „reacționari” sau și una și alta, ne aruncau sub pași țigări întregi ori abia aprinse, gigantice chiștoace care ne umpleau de fericire. Știau hoții că noi nu aveam dreptul la pachete și nici, bineînțeles, la vorbitor. Pentru ei, faptul că făceam foamea și nici măcar amăgirea unei țigări nu o aveam era greu de înțeles. Gardienii țipau și se răsteau când ne vedeau că ridicăm aceste daruri, dar răstelile lor nu ne-au împiedicat niciodată să adunăm tot ce era în drumul nostru. În sfârșit, intram în sala de dușuri, mare, afumată, întunecoasă. În fundul ei se zărea un imens cazan pus în funcție și supravegheat de un pușcăriaș. Goale pușcă, grăbite, absolut indifferente la prezența lui și de altfel și el la goliciunea noastră, ne vedeam de treabă, noi să ne scoatem jegul, el să-și alimenteze focul cazanului.

Cum eram mai multe femei decât dușuri, ne înghesuim câte două-trei sub fiecare gură de apă, ba trebuia să ne spălăm și câte o rufă. Apa venea în sacade – ca și la izolare – ori clocotită ori rece gheață. Ne dăduse închisoarea la fiecare câte o bucătică de săpun mare cât o cutie de chibrituri pe care noi, ca să țină mai mult, o legasem într-o zdreanță. Unele aveau câte un prosop, dar majoritatea, cele care nu posedau acest obiect de lux, își îmbrăcau hainele pe pielea udă. La baie vedeai adesea adevărul pe care nu-l aflaseși în celulă. Aci am văzut mirată și îngrozită fundul soacrei comandorului Snaidaru, având pe toată marea lui suprafață o gamă de culori începând de la negru până la verde deschis, trecând prin roșu, violet, galben, și care reprezenta urma bătăii primite pentru refuzul de a divulga locul unde se ascunde ginerele său. Doamna Ionescu, pe care o botezasem Mandarinul, ținuse secretă ancheta și rezultatele ei. Femeia se alesese cu câteva enorme bătăi, dar avusese tăria de a nu divulga ascunzătoarea ginerelui său.

O dată, s-a deschis ușa și pe când eram toate sub duș, a apărut un grup de bărbați, în civil, condus de director. Erau foarte interesați să privească anatomia dezvăluită a unor vedete printre care era și Tanti Căpățână, pe atunci soția lui Șeptilici.

Pentru a ne reîntoarce, străbăteam același drum în care ochii noștri umblau numai după chiștoace. Odată, o deținută de drept comun, plină de suflet, a riscat ieșindu-ne în cale și dându-ne câteva bucățele de zahăr. Această femeie deținută pentru dare de mită, a fost prinsă când a făcut acest gest curajos și amenințată cu carcera și

trimiterea la Mislea, ceea ce nu a împiedicat-o să refacă același bine în joia următoare.

Clădirea în care zăceam era foarte veche. Avea zidurile groase de un metru, după cum am mai spus. Făcea parte din vechea mănăstire. Prin fereastră aerul pătrundea greu, cum ar fi intrat într-un puț.

Câtă vreme am avut voie să ieșim pe culoar pentru nevoile noastre, a mers cum a mers, dar a venit o zi când ni s-a băgat o sovietică în celulă. Spunea că venise ca tanchistă cu armata sovietică. Ne povestea că o băgaseră la pușcărie fiindcă se încurcase cu un plutonier român. Cred că nimic nu era adevărat, decât ce ne-am dat noi seama prea târziu, că era iscoadă sau cum se spune la pușcărie „prăduitoare”, pusă dinadins printre noi ca să ne iscodească, să ne ațâțe să vorbim de Stalin și subiecte politice, lucru care nu i-a mers. Se învățaseră fetele să fie prudente, de o prudență rară. Totuși, ne-am trezit pedepsite din senin, acuzate fiind că i-am băgat muște în ciorbă, că una din fete i-ar fi pus piciorul pe față când a coborât din priciul de sus și fel de fel de acuzații mincinoase, inventate și copilărești. Dar ceea ce a urmat nu a mai fost glumă; sosirea gardienilor cu o tinetă veche și puturoasă pe care au pus-o în celulă în încuierea ușii a fost de jale.

Dimineața ni se deschidea ușa, cu rândul trebuia să cărăm tineta afară, s-o golim și s-o spălăm. Cum eram multe, peste noapte se umplea la refuz. Era mare și grea și la ridicarea și ducerea ei până la latrină unde se vărsa, cele două deținute de corvoadă aveau întotdeauna picioarele udate sau stropite cu conținutul tinetei. Sovietică a fost mutată în celula de alături și zilnic, la ora prânzului, venea un gardian s-o ia la „supraanchetă”, ceea ce nu era decât o minciună ca să acopere faptul că ea lua masa cu gardienii.

Nu aveam voie să ieșim niciun ceas în curte. Stam zi și noapte în putoarea și aerul gros din celulă. După vreo zece zile de asemenea regim, ne înverzisem de-a binelea, din lipsă de oxigen și din cauza aerului viciat și poluat de putoarea tinetei. Atunci am avut un noroc. Schimbându-se directorul închisorii, cel nou, un fost muncitor, omenos din fure, se vede, a venit în inspecție; când i s-a desenis ușa celei noastre unde zăceam în putoarea miasmelor celor mai otrăvitoare (era și vara), a dat ordin numaidecât să se scoată definitiv tineta, iar pe noi să ne lase în curte o după-amiază întreagă, până seara. Am ieșit ca din

pușcă. Aerul bun de afară ne-a amețit, era și soare; ne-am îmbăiat în razele ce străluceau prin aerul acela pur. Eram verzi la față, încercănate și dacă se putea, și mai slabe.

Și viața noastră a intrat, ca să spun așa, în ritm normal. Venise vara, o vară foarte fierbinte și în celulele supraaglomerate cu femei insuficient spălate, aerul de nerespirat. De puțină vreme ni se dăduse câte un cearșaf de pat, pe care noi, iarna, îl coseam de pătură ca să o izolăm de trup. Vara însă ne înveleam numai cu cearșaful. Unul a fost sacrificat, îl udam și îl agățăm sus la fereastră, ca evaporarea să ne dea puțină răcoare. Nu-mi dau seama dacă își ajungea scopul, dar în orice caz ne ferea ochii de reverberația zidului incintei, care alb văruiat fiind, se încingea crunt la soare.

În colțul din stânga curții noastre, lângă poarta de intrare, era uitat, cine știe de la ce reparații sau transformări, un maldăr de cărămizi și pietre. Într-o zi, maldărul a prins viață, parcă mișca ceva în el, pe el. Ferestrele s-au blocat numaidecât de fețe palide, slabe și pline de curiozitate. Nimeni nu vorbea, iar ochii deschiși ca cepele nu scăpau nimic. Pe maldăr și din maldăr, ieșeau niște ființe, mici mingiuci cât nucile. Erau vreo cinci – șase șoricei care intraseră în viață și evoluau la soare sub ochii de gămlii negre ai bătrânelor mame. A fost o nebunie, o distracție neașteptată, un interes căzut din cer. Când ni se deschua ușa pentru aerisirea zilnică, se repezea care mai de care să ducă la maldăr puțin turtoi, fărâmituri rupte cu adevărat de la gură căci foamea nu-ți permitea gesturi filantropice.

Eram încă în prima incintă a dreptului comun, unde am zăcut când ne-a adus de la Ministerul de Interne, când am plâns pentru prima și ultima oară în pușcărie și aceasta a fost într-o dimineață când pe gratiile canalului de scurgere a curții am văzut și am vrut să iau cozile verzi de ceapă aruncate acolo printre alte gunoaie. M-a împiedicat bătrâna domnișoară care avea mai multă minte și mai puțină foame decât mine. Reacția mea a fost stranie și instantanee. Mi-au tâșnit literalmente și saliva și lacrimile deodată. Sunt un om sănătos și normal și ca atare am o foame puternică de care am suferit crunt și fără încetare și pe care nici azi nu o pot uita. Foamea aceea nu este aceeași cu foamea pe care o simți zilnic, când se apropie ora mesei. Foamea aceea este ca o durere și chiar îți produce o durere crâncenă la prima lingură de fiertură slabă și murdară pe care o bagi în gură. Este durerea contracției glandelor salivare, violentă și bruscă,

atât de tare că-ți vine să strigi, dar trebuie repede să înghiți prima lingură căci după aceea merge, nu te mai doare. Toate sufeream de foame, unele mai tare, altele mai puțin.

Seara ne culcam, se stingeau becurile. O voce spunea în întuneric: „Ei, azi ce mâncăm?...” Atunci se deziăntăuiau deținutele din toate paturile, de sus, din mijloc, de jos, și începeau să curgă felurile imaginare, care mai de care mai atrăgătoare. Ciudat este că în loc să ne aștepte pofta și s-o exaspereze... o liniște, o potoleală! Felurile favorite și care reveneau cel mai des sub diferite forme erau făinoasele, brânzeturile și dulciurile, niciodată carnea! Des revenea pâinea prăjită, cu unt și ceai dulce, găluște de făină, macaroane, „torta Napoleon” după o rețetă a unei gospodine care, cu voce gravă, nu scăpa niciun amănunt din confecționarea aluatului și a urh-pluturii cu cremă de ciocolată grasă „și multă”. O ardeleancă ne descria cu detalii cum se prepară gulașul la care importante pentru noi erau găluștele!

Când a venit primăvara, într-un ungher al curții bătătorite de pașii noștri, scăpase de uzura tălpilor un colțișor în care răsăriseră câteva fire de iarbă pe care le culegeam și le băgăm în ciorba de prânz, Când se deschidea ușa, era o adevărată întrecere care ajunge mai iute la firicelele de iarbă. Din lipsa alimentelor proaspete ne sângerau gingiile și nu ne puteam atinge nici cu degetele de dinți căci ne străfulgera durerea. Tot din cauza foamei probabil pierdeam memoria unor lucruri elementare. În ziua când nu mi-am putut aminti numele mamei mele am intrat într-o panică nebună. O noapte și o zi mi-am tot răscolit mintea cu fel de fel de nume feminine, până ce din întâmplare una din fete a vorbit de Ioana d’Arc. Slavă ei, atunci mi-am amintit că pe mama mea o chema Ioana.

Mai era și lipsa tutunului, pentru unele, mai rea decât foamea și ajungeau să-și dea totul pe țigări, începând cu puțină pâine și terminând cu hainele și încălțăminte. Unul din gardieni, țigan, era mai vulnerabil; pentru o centură sau cine știe ce alt obiect aducea câte un pachet de Naționale.

Din lipsă, se inventaseră și țigările făcute din stuful din rogojini, pisat și răsucit în jurnal. Scrumul rămânea fără să cadă până terminai de fumat. Dar pe fumătoare, deseori o găseai lungită, leșinată, pe sală.

După zece luni de Văcărești, au fost aduse câteva frontieriste considerate semipolitice și, așa fiind, aveau dreptul la pachet. Pentru ele soseau de la Interne o dată pe lună un grup de tovarăși care

distribuiau pe fereastră, nominal, pachetele aduse celor ce aveau dreptul să primească. Erau numai cinci frontieriste dar numai una din ele își împărțea din prima zi proviziile cu toate deținutele din celula ei. Aceasta, Susy Djuvara, știa ce-i foamea. Din întâmplare, în vremea Anschluss-ului se afla în Austria și fusese internată într-un lagăr. Era de altfel o fire generoasă, plină de omenie, de bunătate, veselie și frumusețe; era dăruită și cu o voce minunată. Seara, după închidere, vara cu fereastra deschisă, dădea drumul la fel de fel de arii. Cântecele umpleau temnița apoi se avântan afară spre libertate. Probabil că pătrundeau și în celelalte celule și umpleau sufletele deținuților de elan.

Mult mai târziu, trecuse vara, se făcuse frig, și iată că din nou au venit niște agenți de la Interne, chiar mai mulți decât ar fi fost nevoie, se vede că din curiozitate, printre ei și cunoscutul bătaș Brânzaru. De astă dată se distribuiau pachete acelor deținute care primiseră condamnarea și, în consecință, și dreptul la pachet. Printre alte alimente dintr-un colet, au apărut și cubulețe de zahăr la care gardianul nostru, scrupulos, atrage atenția că zahărul este interzis. Renumitul bătaș intervine însă prompt, întinzând pachetul deținutei: „Pentru asta nu se supără nici Dumnezeu...” să fi devenit peste noapte credincios? Nu știu. Știu doar că fraza aceasta a fost tălmăcită și răstălmăcită. Acolo, în închisoare, orice vorbă auzită și orice știre primită pe o cale sau alta era supusă unei analize îndelungi și minuțioase, dar întotdeauna cu finalitate încurajatoare. Fraza aruncată de bătaș a fost întoarsă pe toate fețele, interpretată în fel și chip: „s-a îndulcit regimul...”, „ne pregătesc de ieșire...”, „să nu fim prea slabe...”, „dacă se admite existența lui Dumnezeu...”, „înseamnă că sunt pe cale...”, „s-a terminat cu marxismul...” etc etc; și discuțiile noastre în jurul acelor vorbe nenorocite, aruncate la întâmplare de Brânzaru, ne dădeau clipe minunate de speranță, speranța care este hrana noastră spirituală de toate zilele. De câte ori clămpănea cheia în poarta curții noastre: „... vin să ne dea drumul?”, „eliberare...?”

Aș! Eram de un an de zile închisă și nu știam nici pentru ce, nici cât voi mai sta. De aceea, fiecare ușă care se deschidea mă umplea de speranță. Și de fiecare dată dezamăgirea era omorâtoare. Poarta se deschidea totdeauna ca să intre cineva, nu să plece. Dar pentru noi totul era „afară”, toate gândurile erau spre „afară”. Un pui de lăstun căzut din cuibul de sub streășină era un... semn! Ne anunță eliberarea.

Un apus sângerieu, un surâs al domnului prim, o inspecție neanunțată, toate acestea se transformau în semne de eliberare. Nu mai vorbesc de ghicitul în cărți, în care neapărat îți „cădea” eliberarea j... Ne agățăm de toate nimicurile.

De era fiertura mai puțin scârboasă, „s-a schimbat direcția și deci și regimul”. Veneau fetele de la supraanchetă mâncate mai bine, „vezi? s-a schimbat ceva chiar acolo sus!” Ne lăsau mai mult în curte (gardianul pesemne că avea treabă aiurea), wiată, de acum începe o altă eră...”

Când ești condamnat, fie chiar la mulți ani, ai o socoteală. Numeri zilele care te apropie de sfârșit. Multe, majoritatea dintre noi eram acolo neștiind nimic. Nu aveai ce număra, deci puteai fi eliberată în orice clipă dar și așteptarea aceasta în gol era de groază. Zilele se scurgeau repede, acum era luni, acum era sâmbătă. Azi, trecea fără eliberare. Dar mâine? Dorința imensă de libertate îți umplea pieptul Intra domnul Prim cu o hârtie în mână? „Foaia mea de eliberare?!” de sute de ori, de mii de ori mă năpădea nădejdea la cea mai mică mișcare a porții, de sute de ori, de mii de ori mă năpădea nădejdea. Dorința se uza și speranța își pierdea din putere. Niciodată nu mi-am închipuit ceva de „rău”, trebuia să trec întâi prin stadiul nădejdi. Bucuria mult dorită te ajuta și grație ei, mi s-a mărit și întărit (putința de a simți, de a gusta și aprecia cele mai mărunte fleacuri dăruite de viață, când am reintrat în rândul celor de „afară”. Și mărturisesc din nou, cu sinceritate, că nu regret prin ce am trecut. Grație acelor zile grele, am învățat să înțeleg, să mă cunosc și să dau preț numai celor ce merită. Și, ca ciudățenie, nu mi-a rămas în suflet nici urmă de ură ori de amăreală.

Ziua era tăiată numai de prânz și de cină. Adică sosirea unui hârdău aidoma tinetei de lemn, plin cu o zeamă negricioasă în care înotau rare coji de cartofi ori zăceau pe fund câteva boabe de fasole tărcată, amestecate cu pietricele. După câteva luni a apărut și arpacașul acesta ceva mai puțin subțire: Deținuta care împărțea hrana, pentru oboseală, avea dreptul la fundul hârdăului care era bineînțeles mai gros – și atunci adesea se iscau discuții violente. Și când te gândești că risipa de energie și lupta nu erau pentru altceva decât pentru o jumătate de lingură de fasole, și întotdeauna cu pietre, căci acestea fiind mai grele rămâneau pe fund.

Câteodată ne apucam să spălăm arpacașul, ca să-l facem să semene cu o colivă, dar mai ales ca să-i scoatem puturosul miros de

ulei pe care-l avea.

Florica Fărcașu, o ardeleancă inteligentă care ajutase câțiva țărâniști să treacă granița și care la anchetă, fusese crunt bătută, purta, nemaiaivând alta: fusta rărită la spate de loviturile bății primite. Odată, vânturându-și ciorba a zărit o bucățică de carne. Continuând să-și răcească zeama, a dat a doua oară de bucățica mult visată, dar aceasta nu era nimic altceva decât o „pulpită de șoarece cu gheruțe cu tot...”, spunea ea râzând în hohote. Ei, bine, a scos și a aruncat pulpita și a mâncat restul de zeamă. Nu-și putea permite luxul de a nu: mânca un prânz. Ciudat a fost că tot ea a găsit altă dată într-un turtoi, pe care-l alesese mai gros, un șoarece întreg care, zicea ea, când a rupt turtoiiul în două, „o privea cu ochii ca gămăliile negre, coapte de data aceasta...”

Se întâmplau multe lucruri neașteptate și hazlii, într-o seară târzie, s-au întors de la Interne tinere legionare de la o supraanchetă, aducând cu ele linguri metalice furate de acolo! Noi nu aveam decât niște grosolane linguri de lemn. Ajunse la Văcărești, la perchezitiia de la primire, ele au pus pe șest lingurile pe glaful de afară al ferestrei apoi le-au luat cu dibăcie când au ieșit ca să fie aduse în celule. Aveau întotdeauna de povestit verzi și uscate, erau dârze și tari.

Dârze și demne și foarte patriote erau și fetele de la Crucea de Piatră, acestea învinuite – unele că distribuiseră manifeste, altele că găzduiseră câte un fugar țărănist, legionar ori liberal.

(Evreica pe care o întâlneam la Interne și cu care mă reîntâlneam aci la Văcărești, împărțise dragostea unui comandant legionar cu o prostituată de la Crucea de Piatră. Și aceasta din urmă era închisă cu noi, în aceeași celulă cu rivala ei. La Interne rălxiasе chinuri și presiuni pentru a divulga actuala reședință a legionarului, dar niciuna din ele nu o de & tăinuise. Presiunile continuând, într-o zi a fost ridicată pentru supraanchetă și fiica ovreicii, fată de vreo douăzeci de ani, închisă și ea odată cu mai-că-sa. Mama ei, plângând și jelindu-se cu voce tare, a străbătut curtea noastră – când ne-a dat drumul afară – până la zidul alb de cinci metri înălțime, acolo s-a prăbușit cu fața la el lamentându-se. Cu niciun chip nu a putut gardianul să o alunge de acolo. A chemat ajutoare, dar nu a putut să o clinească. Ne-a închis pe noi, lăsând-o pe ea să-și ușureze jalea în fața zidului, până seara când a fost adusă fata înapoi și ea s-a întors de bunăvoie, bucuroasă că revenise copila.

Ne-am învățat cu mirosul greu din celule, miros de pământ,

mucegai, haine vechi prea mult purtate, trupuri prea puțin spălate. Părul, datorită insuficienței hranei, cade, cade cu nemiluita. Gazul se dă la închisoare împotriva păduchilor, atunci cu el se unge toată suprafața capilară, de preferință. ci 1 gaz în care s-au pus la macerat căței de usturoi, dat pe șest de cele de la dreptul comun. Astfel, mirosul celulei se îmbogățește și cu acest parfum.

E cald, e vară. Foamea ne chinuie. În praful curții am desenat o masă și pe ea toate bunătățile. Deținutele se îngrămădesc în jurul meu și al desenului meu simbolic, dându-mi sugestii de feluri noi-pe care nu le desenasem încă. Stăm în curte, de data aceasta uitate mai îndelung, vorbind și tot vorbind despre mâncăruri spre a ne potoli foamea care nu ne mai dă pace...

Zvon, desigur justificat, de percheziție. Dispar cărțile de joc făcute de mine din hârtie; dispar foarfeci, bricege, pile de unghii, andrele. Tot ce nu este permis. În patul nostru am o pernă de puf mică pripășită și ea pe aici, nu știu cum, mai de preț decât o inimă caldă! De frică să nu o pierdem, hotărâm să o înjumătățim ca s-o putem ascunde în saltea. Nu reușim decât să umplem celula de fulgi și puf și ajutate de râsul care ni s-a stârnit să întreținem și mai rău fulguirea. Spre norocul nostru, percheziția întârzie cu o zi... În acest fel avem răgazul să culegem și ultimul fulg, să ascundem perna în scârboșenia de saltea și s-o salvăm. În ziua percheziției, gardienii, mai numeroși, fac exces de zel. Se adună în mijlocul culoarelor, pe jos, un maldăr de biete lucruri nepermise. Se scotocește peste tot, nu rămâne colț necăutat. Cu această ocazie s-a găsit și mult iubita noastră rogojină. Degeaba am protestat, ne-am rugat, ne-au luat-o. După ce au scotocit bine cele trei celule și culoarul, gardienii au plecat cu prada. Dar, nici nu s-a închis bine ușa în urma lor, că au și apărut foarfeci, bricege, ace, andrele, cărți de joc și altele. Ingeniozitatea deținutelor este fără limită. Totuși cei de la dreptul comun sunt și mai dibaci. În culoar sus, foarte sus, este o mică fereastră care dă într-o curte interioară a hoților. Cu mare greutate una din fete, acrobatic, ascunde o bocceluță acolo. De jos, din culoar, nu se vede nimic. Credeam că nici de afară nu se poate zări, dată fiind înălțimea și deci nefiind accesibil. Credem noi și, totuși, la sfârșitul percheziției, când au plecat gardienii, ia bocceluța de unde nu-i! Fusese furată de o „hoăță” de meserie...

Lung timp de acalmie și de foame. Căldură mare, în celulele insuficient aerisite este insuportabil. Muște multe – se vede treaba că

și în bucătăria temniței, căci găsim multe muște în mâncare. Ne lovește o dizenterie. Nu scap nici eu, dureri crunte, febră mare, sunt lucidă și indiferentă. Nu se dau medicamente, nici vorbă de regim alimentar. Nu mă pot îngriji decât prin nemâncare, o zi rabd, sunt prea slabă și înfometată ca să pot rezista mai mult și vreau cu tot dinadinsul să trăiesc. Știu că de dizenterie se moare din cauza deshidratării și inaniției. Atunci, cu tot riscul, încep să mănânc zeama murdară a fierturii de coji de cartofi, fasole ori binecuvântatul arpacaș și... încep să mă vindec! Sunt multe deținute cu aceeași boală, au diaree și se tăvesc de durere, closetele sunt mereu ocupate dar nimeni nu moare. Toate se vindecă lăsând însă leș din greutate câteva kilograme.

În două din celule zac nemișcate ca să nu-și piardă forțele două gravide. O vreme scurtă ni s-a dat pâine în loc de turtoiu necopt și puturos. O pâine pentru opt persoane. O deținută măsoară cu o sfoară exact opt porții, sunt minuscule și trebuie să ne țină la prânz și seara. Din această bucățică fiecare taie o feliuță pentru gravide. Vedeam cu groază cum se apropie termenul nașterii. A fost într-o zi un iureș, când toate fetele din cele trei celule s-au apucat să taie, să descoasă rufele de pe ele, să improvizeze un trusou pentru copil. Din fericire nu a fost nevoie de umilele hăinuțe și scutece «palate, uzate, și răspălate căci amândouă gravidele au fost eliberate în ajun de naștere.

Așteptăm procesul, procesele. Așteptare lungă, timp în care continuă să vină alte și alte deținute. Celulele sunt pline ochi. Vin soții, amante, gazde, frontieriste, apoi cele ce duc vina de a nu fi denunțat. Din munții Buzăului au fost aduse câteva călugărițe, împreună cu stareța lor. Au vina de a fi găzduit fugarii la sfârșitul războiului. Stareța este o femeie deosebită, demnă, modestă și inteligentă, este blândă și foarte amabilă și în plus are și umor.

Într-o dimineață, pe neașteptate, ne vine o inspecție, mulți „tovarăși” de la Securitate, Interne, medicul șef al penitenciarelor, directorul închisorii, gardieni. Ajunși la celula trei, dau numaidecât de stareță, se găsește unul dintre ei să-și bată joc zicându-i, în surâsul superior și aprobator al celorlalți: „Ei acuma ai vreme destulă să te rogi pentru păcă-toși!” Dar ea, aplecându-se foarte politicos către el, răspunde răspicat și tare cu o voce plăcută: „n-am reținut numele dumneavoastră?” Tovarășul rămâne mut, face stânga-mprejur și iese urmat de toată liota. Oricât de virgin i-o fi creierul, tot trebuie să fi înțeleas aluzia.

Din tam-tamul închisorii auzim că în țară sunt trei sute de mii de deținuți politici.

Inventăm distracții diverse, jocuri, parade, teatru, imitații, cântăm, omorâm timpul care, cum am mai spus, trecea totuși surprinzător de repede. Doar foamea nu o putem potoli, ne chinuiește crunt și fără răgaz; foamea și dorul; dar, spre rușinea mea, parcă foamea primează. Îmi închipuiam pe atunci că foamea nu se poate uita niciodată; acum, după mai mult de trei decenii, îmi dau seama că aveam dreptate, foamea, în primul rând, apoi umilința nu se pot uita. Dorul este divers, în afară de cei dragi, de copii, mai este dorul de copaci, de cer văzut printre frunze, de iarbă, de întinderea unui câmp, de o pâine mare, caldă, de o zi senină sub cerul liber de pădure, dar am și uitat cum arată o pădure verde, proaspătă, înmiresmată. Gândul nu trebuie să meargă însă așa departe, fiindcă revenirea în celulă e și mai grea. Te cotropesc în amintire priveliști, momente, mirosuri, melodii. Fețe de oameni, gesturi...

A-a dată vrei să-ți amintești de un om, dar chipul lui șters, imposibil să ți-l reprezinți. Ai uitat?

Cu mirosul temniței te înveți și nu-l mai simți; mai târziu am putut constata că cel din temnița dreptului comun este și mai greu de suportat, i se adaugă mirosul de urină și cel al trupurilor total nespălate.

Dar la noi, la politice, părul este elementul neplăcut, pe care-l găsești pe tot locul: agățat de scândurile podelelor, de scândurile paturilor, ghemulețe aruncate sau ascunse sub saltele, smocuri prinse de pături. În temniță cade părul mult și cade pe unde vrei și nu vrei, pe tot locul, adesea îl scoți din ga-melă.

În drumul nostru, o dată pe săptămână spre baie aş dori atât de mult să văd un copac cu frunze, dar nu văd decât un biet molift bolnav, strâmb și jumulit, stă singur în curtea deținutelor de drept comun. Cum a ajuns și cum a supraviețuit acolo? Acum gândesc că poate mai erau și alții, alți copaci în drumul nostru, dar probabil ochii mei nu se ridicau de jos, în căutarea chiștoacelor.

Ducând viața aceasta zi de zi și noapte de noapte, ajunsesem a ne cunoaște foarte bine și foarte adânc. Elemente ciudate erau aceste tinere fanatice, legionarele; săritoare, filantroape, cu un simț de sacrificiu foarte puternic, profund creștinesc, curajoase, mândre, blânde, dar sub toate aceste foarte mari calități se simțea – nu aş putea

explica în ce fel – o ipocrizie chiar față de ele însele. Erau mereu în efort spre perfecțiunea sufletească, un fel de continuă educație pe care și-o făceau ele singure. O excepție printre ele, care confirmă regula, o bătrână, sau cel puțin așa mi se părea mie atunci – Lidia Protopopescu, egeria lui Horia Sima, inteligentă, cultivată, dură, rea, necruțătoare. Pe atunci avea deja părul alb de tot, se vedeau însă încă bine pe față urmele unei frumuseți. Influența avută asupra șefului legiunii se datora inteligenței ei, superioare celei a lui Horia Sima, și dârzeniei ei.

Într-un pat, sus, de unde cobora numai la nevoi absolute, zăcea cu fața împietrită și ochii ațintiți în tavan – o față masculină de cavaler medieval – soția lui Boieru, asasinul lui Iorga. Părea încremenită de ce i se întâmplase în viață. Lăsase acasă doi băieți mici, cu nume pe care le vor trage după ei toată viața ca pe niște lanțuri: pe cel mare îl chema Decemvir, iar pe cel mic Zelea. Pe această nenorocită nu am auzit-o vorbind niciodată. Nu știu ce timbru de voce avea și nici surâzând nu am văzut-o. I se spunea „Cavalerul tristei figuri”. Stătea în același pat cu soția lui Pătrașcu, șeful Ajutorului Le-gionar, ființă blândă, surâzătoare și plăcută, dar și la dânsa se simțea o lipsă de sinceritate. Ca și celelalte legionare, era foarte credincioasă și avea o mare putere de îndurare.

Când s-a apropiat Crăciunul, fetele au început să se agite. Întâi, curățenia. Dracu' m-a pus într-un elan de entuziasm să mă ofer să spăl podelele intrării spre celule, un culoar al cărui geam era spart. Chiar în aceeași seară temperatura a scăzut la – 18°! Ne-am apucat împreună cu Lily Mărășescu, o legionară, să frecăm jegul lipit pe scândurile putrede. Neam. apucat cu destul de mult entuziasm, care însă foarte repede a început să scadă până s-a transformat în disperare, căci cum udam se și făcea pojghiță de gheață. Rezultatul a fost lamentabil, sălița a rămas tot atât de murdară iar nouă ne-au degerat mâinile și am rămas cu urmele degerăturilor până acum.

În temniță era o activitate frenetică; se inventau și se confecționau daruri. Din fire trase din țesătura rochiilor sau a lenjeriei se lucrau broderii și șa-bace, pesemne pentru cărți; cărți minuscule, legate în cârpe și scrise manual cu versuri de Topâr-ceanu, Eminescu, Coșbuc. Au creat și un brad mic de două palme, făcut dintr-un fular verde răsucit și din ale cărui franjuri au ieșit crengile. Iluzia era Surprinzătoare. Bineînțeles că seara, după ce eram definitiv închise, se făceau slujbe religioase, rugăciuni în comun, cu cor; nu o dată, din

cauza prea marii exaltări religioase se prăbușea câte o tânără într-o criză, ai fi zis de catalepsie, dar care era de isterie. În sfârșit, când sosi Ajunul și toate pregătirile au fost gata, s-au mai strâns de la fiecare câteva boabe de fasole și câteva feliuțe de pâine, subțiri ca unghia. Fasolea a fost făcăluită și întinsă pe pâinea tăiată mic, apoi așezată frumos pe o scândurică învelită într-un ștergar curat. Bradul, bufetul și cadou-dourile erau așezate pe largul glaf al ferestrei. În acea seară, după stingere, a început serbarea, s-au împărțit darurile, s-a cântat, s-a felicitat, s-a urât „eliberare grabnică”. Multe, sau chiar toate deținutele aveau desigur gândul acasă. Dar nimeni, nimeni nu s-a lăsat să cadă pradă amintirilor și dorului în așa hal încât să plângă sau să se vaite și să întunece serbarea. Nu, nimeni, și ca atare a fost o seară veselă și plăcută. Dar voia-bună a atins culmea în noaptea Revelionului, când s-a hotărât să se facă un bal costu-mat! Inventivitatea femeilor nu are opreliște. În seara aceea, din nimicurile vestimentare pe care le avea fiecare au apărut indieni, romani, pirați, spanioli și spaniole, personaje celebre etc. Unele reușiseră să se transforme într-atât, încât nu le mai puteai recunoaște. Chiar în noaptea aceea au fost aduse noi arestate de la Interne și, intrând în celulă, s-au speriat îngrozitor, crezând că stau femei cu bărbați la un loc. Hazul a fost mare. Numai bruma de speranță care zăcea în noi ne putea da o stare sufletească echilibrată bazată pe... nimic! Când spun „nimic”, este mult căci prezentul era sordid și amărât și viitorul necunoscut, înfricoșător sau în tot cazul întunecat. Binecuvântată fie uitarea. Azi, când totul a trecut, răul a rămas mult în urmă, noi ne aducem aminte mai ales de momentele aproape plăcute sau cu haz din zilele acelea nesfârșite din pușcărie.

Am mai spus că o scurtă vreme ni s-a dat pâine, o pâine minunată, care venea de la Jilava și era făcută de prizonieri nemți. Avea un singur cusur, era prea puțină, cam 120 de grame pe cap de om pe zi. Înainte de „era pâinii”, care a ținut circa șase săptămâni și după ea, ni se dădea o bucată de turtoi, mălai opărit și pus la cuptor în tăvi unse cu ulei urât mirositor, poate că era chiar industrial! Tur-toiul nu era niciodată copt, o hrană bună pentru orășanii. Porțile erau tăiate ca plăcintele, unele pătrate, altele dreptunghiulare; unele turtite și subțiri, altele crescute și mai groase, ca aceea în care Florica Fărcașu găsisse un șoarece întreg copt! Totuși, sau poate chiar din această cauză, foamea era mare, din ce în ce mai mare, mai sfâșietoare, mar dureroasă.

Joi de joi, continuam să străbatem curțile temnițelor minate de gardieni în cârd. Noi, cu ochii după chiștoace, ei, urlând la noi. Pentru noi, joia era cea mai de seamă zi, zi de lăiere și de chiștoace și de umblat străbătând temnițele de femei de la dreptul comun, apoi cele de bărbați tot de la dreptul comun.

După câteva luni a sosit un nou lot de frontieriste, semipolitice, deci dintre cele care au drept la pachet. Le cunosc pe toate. Au vrut să plece din țară cu un avion, pilotul angajat le-a vândut. Altele și-au încercat norocul cu o luntre, pe acestea le-a denunțat barcașul. Când le sosesc pachetele, după cum le este firea, așa se poartă. Unele mănâncă tot ce primesc cu poftă, în fața înfometatelor de atâtea luni, altele împart ce au cu toate celelalte, ca nimeni să nu rămână fără această bucurie.

Și zilele, săptămânile, lunile trec cu repeziciune, nefiind tăiate de evenimente, se aseamănă între ele. Evenimentele sunt de o micime incredibilă; bucățița de săpun dată de pușcărie pe care o învelești cu mare grijă într-o zdreanță ca să țină mai mult, gheața care trebuie spartă ca să te poți spăla-la troacă, lemnele pe care nu le poți crăpa, acestea sunt situații reale; apoi cele imaginare – te cheamă la cabinetul medical, poate controlul înainte de eliberare...? sau înainte de mutare...? Suprimarea terciului, începe exterminarea...? Și multe alte întrebări fără răspunsuri.

A nins, țin minte acea zi albă, și cum a deschis ușa am fost apucate de o adevărată frenezie, când în s-a deschis ușa și am izbucnit afară, și cum ne-am spălat cu zăpadă.

Tot atunci ni s-au dat câteva lemne și buturugi pentru focul din sobele care fuseseră mereu reci. Ni s-a dat și un topor. Ne-am muncit pe rând ca să le crăpăm, dar nu am izbutit căci lemnele aveau noduri, iar noi, nemâncate, nu aveam putere. Dezamăgite, intrăm în celulele reci. Târziu, seara, se deschise poarta curții, binișor, și apare Domnul Prim Buzoianu, se apropie tare de zidul temniței pentru a nu fi văzut de sus și denunțat că ne ajută, apoi se apucă să spargă cu putere bărbătească buturugile. Pentru el pare o jucărie. A doua zi dimineață, când ne dă drumul în curtea albă, ne frecăm iar cu zăpadă, este o senzație minunată, parcă ai face o baie fierbinte. Din păcate jocul se sfârșește repede, odată cu topirea zăpezii. Nu ne rămâne decât să ne spălăm ca întotdeauna la robinele troacei de pe sala fără sobă.

Peste noapte se prinde o pojghiță de gheață peste tot spălătorul,

robinetele au ținuturi și săpunul, când îl anini pe margine, se lipsește numaidecât de gheață, în toiu iernii, într-o dimineață, s-a auzit zornăit de chei. Poarta scundă, din mica boltă, s-a deschis lăsându-i să treacă pe cei de la Interne, încărcăți cu pachete mari. Era îmbrăcăminte pentru cele care nu aveau voie la pachet și mai erau și hainele pe care le avuseseră asupra lor când fuseseră arestate, în primăvară sau cursul verii. La aceste pachete eu nu am avut drept căci avusesem un diferend cu trei săptămâni înainte, când a avut loc un fel de experiment și anume, eram scoase din celulă pentru a ni se lua tensiunea și a fi puse la raze... în schimb, când erai bolnav, nu ți se dădea niciun ajutor și nici medicamente. Puteai să mori, puțin le păsa. Ca atunci când ne-am îmbolnăvit de dizenterie și ne-am „tratat” singure... cu zeama murdară a ciorbei de fasole uscată!

În ziua cu pricina, „îmi sărisem din papuci”, deoarece, în halul de slăbiciune în care mă aflam, orice efort, fie chiar numai drumul până la infirmerie, era o trudă; dacă făceai doar câțiva pași, îndată se vedea prin bluză cum bate, sau mai degrabă cum se zbate, ca la păsările speriate, inima în piept. Venisem contra voinței mele, la insistența domnului prim, căruia nu voiam să-i fac neajunsuri căci era deosebit de cumsecade, dar venisem îndârjită. Cu sufletul la gură, am intrat în cabinetul medical, unde se afla o comisie (în ce scop?) compusă din directoarea temniței, evreica unguroaică, o doctoriță tânără, tot evreică, și un medic român, mut de prudență. Acesta m-a examinat, mi-a luat tensiunea și le-a spus celorlalte două că o am prea scăzută și că pulsațiile erau prea precipitate din cauza cașexiei. La care nu am putut să mă abțin de a spune că nu este de mirare, cu regimul de exterminare la care suntem supuse. Medicul a rămas cu ochii în gol, directoarea, enervată, încerca să riposteze, dar făcea spume la gură din neputința de a se exprima, iar doctorița mi-a spus, fără nicio legătură, poate nu știu cum... copiii evrei au fost uciși în fața mamelor lor?! am răspuns că nu înțeleg și nu văd de ce acest lucru trebuie să-l plătim noi, doamna Bujoi, doamna Radian, doamna Bălteanu, eu și atâtea altele, în total numai la noi peste o sută, și că în afară de aceasta, nici nu auzisem de ce-mi povestea ea. M-am îmbrăcat și am fost readusă în celulă. Rezultatul nu s-a lăsat așteptat prea mult. La primirea pachetelor cu haine, am fost exclusă ca fiind reacționară. Am rămas deci, în toiu iernii, îmbrăcată cu o fustă și o jachetă, fără ciorapi, fără cămașă și cu tălpile pantofilor găurite. Dar în mod ciudat, nu am suferit de frig,

poate pentru că mă spălam seara și dimineața cu apa aceea înghețată. În mod normal ar fi trebuit să sufăr de frig, fiind și foarte slabă, slăbisem cu 15 kilograme, dar nu, frigul nu mă chinuia, în toți acești ani nu am avut nici măcar o răceală, ci foamea, foamea mă chinuia crunt.

Țândărel Coterbic, o legionară – mică, urâțică și foarte de treabă, pentru a fi mai repede judecată, și pierzându-și răbdarea, intră în greva foamei. După cinci zile a început să miroasă a acetonă, foarte puternic, semn că-și mânca din rezervele organice. Greva foamei este ceea ce-i sperie totuși pe cei care ne țin închise. A apărut în celulă medicul închisorii, însoțit de două infirmiere și de doi gardieni. Cu forța i-au pus o pâlnie în gură și i-au turnat, tot forțat, o zeamă în gâtlej. N-a avut încotro, a fost nevoită să înghită zeama aceea și astfel i-au spart greva.

Spre sfârșitul iernii, mai degrabă pe la începutul primăverii, mi s-a ridicat pedeapsa căci am primit, tot prin Interne, de acasă, o haină de blană caldă, în care m-am cuibărit, am dormit, am visat, m-am izolat, mi-am alinat durerile de cap, mi-am mângâiat amarul. Același obiect mi-a fost saltea, și plapumă, și pernă, și haină, și bună prietenă. La garderoba mea de pușcăriaș am adăugat o batistă fină albă, de douăzeci de centimetri pătrați, care mi-a servit multă vreme și de prosop. În ziua când mi-a dispărut cămașa, din pricina uzurii, aproape că nu mi-a lipsit! La eliberare, buna prietenă, haina de blană, am putut-o trimite norei mele, la închisoarea Văcărești. Ea născuse o fetiță după ce-și purtase sarcina la Jilava. Haina i-a fost copilului leagăn, plapumă și saltea.

Și zilele și nopțile treceau una după alta, fără întâmplări. Totuși, într-o seară, nu știu cum se făcu, dar domnul prim uită să încuie ușa temniței. Închise numai poarta exterioară a curții noastre. Înainte să ne aciuim pentru noapte, fiecare pe prețul ei, una dintre deținute descoperi din întâmplare minunea. Ce tevdură se iscă deodată, ce discuții, agitație și... îngrijorare! Cum să dormim neîncuiate? Cu toate că poarta incintei noastre era ferecată ca de obicei, santinelele din miradoare, la post, strigându«; i parola, toată închisoarea închisă, ferecată și răsferecată, la toate porțile mari santinele afară și gardieni pe dinăuntru... ei bine, deținutele nu s-au lăsat până ce zarva și văicărelile lor indignate nu au adus gardianul cu colanul de chei și ne-a încuiat ca în toate serile. Atunci deținutele de abia s-au liniștit, căci toate reîntraseră în ordine, doar eram la închisoare, nu?

În celula noastră a fost adusă o doctoriță, evreică din Basarabia, măritată la Constanța cu un funcționar din port. Ceasul rău îi scosese în cale un inginer, care făcea spionaj pentru americani, ea se îndrăgostise de el și grație informațiilor pe care le scotea de la soțul ei, îl putea ține pe amant la curent cu toată mișcarea maritimă din port. Cum nu oricine este Sorge, ca să poată ascunde asemenea secrete ani de zile, totul a fost descoperit. Acum femeia geme și se tânguie. De două ori a încercat să-și ia zilele, odată a vrut să se spânzure cu căptușeala paltonului, tăiată în fâșii, dar aceasta nu a ținut și s-a rupt. A doua oară și-a tăiat venele cu o sârmă, dar a fost descoperită la vreme și salvată. Acum se zbate între zidurile celulei, geme, plânge, roasă de remușcări și are și de ce, căci datorită ei bietul bărbatu-său, total nevinovat, zace în pușcărie, iar acasă i-au rămas doi gemeni mici în grija vecinilor. Dar ceea ce pare să o doară mai arzător este sorta spionului, despre care nu știe nimic și care riscă să fie executat. Dintre toate femeile, parcă numai această nenorocită pare a spune adevărul. Fiecare trăiește o dramă, cu vinovății mari sau mici, o cruce purtată în spinare. Dar nimeni, cum am mai spus, nu face totale mărturisiri, fiindcă aci înveți pentru toată viața să-ți ții gura, singura apărare la îndemână.

Aproape toate deținutele tinere nu mai au ciclul menstrual. Este un neadevăr ce se povestește că s-ar fi pus în mâncare calmante și că acestea ar opri ciclul, în primul rând nu văd interesul, femeile fiind mai echilibrate și mai liniștite având funcțiile ciclului normale și deci mai ușor de mânuit, dar proba cea mai evidentă este că toate, fără excepție, mănâncă și beau același lucru și totuși la unele ciclul continuă netulburat. Toate, fără excepție, din lipsa hranei, au slăbit între zece și douăzeci de kilograme, toate, fără excepție, au gingiile sângerânde și bătăile inimii se pot percepe prin bluză, cămașă sau tricou. Detențiunea fără condamnare, fără să știi cât vei sta, fără să poți număra zilele pe care le mai ai de stat, fie ele cât de multe, este insuportabilă. Nu știm nimic, cu desăvârșire nimic, de la cei de afară. Despre cei închiși se mai strecoară câte un zvon. Din închisoare în închisoare există întotdeauna o legătură invizibilă.

A trecut iarna. Primăvara este mai greu de îndurat detenția. Lăstunii și-au făcut cuiburile sus, sub streșini. Clocesc, apoi ies puii. Pentru noi, o preocupare și o distracție. Urmărim cu patimă evoluția puilor, care încearcă să-și ia zborul. După zile și zile, scurte, apoi mai lungi brazde deasupra noastră, se avântă în cercuri din ce în ce mai

largi, până ce depășesc zidurile care ne înconjoară. Când dispar vederii, noastre, inimile ni se strâng. Ei pot pleca. Și... într-o dimineață cuiburile sunt goale, plecaseră, liberi, în lumea largă.

Foamea mă torturează nespus. Când voi ieși... și gândul făurește obsedant mâncăruri, brânzeturi, făinoase, dulciuri. Stau, tot fără termen, număr zilele trecute, cele de viitor sunt ca un hău al timpului în neclintitul nimic, în așteptarea așteptării. Spre seară, în amurg, când vezi pe bucățica de cer din fereastră numai lumina soarelui care pleacă, iar soarele niciodată, ascuns de zidul temniței, te năpădește crunt un dor de tot ce este viață. Un dor și o jale nespusă de care, cu tot dinadinsul, nu trebuie să te laci învins. Dacă în amurgurile, mai mult simțite decât văzute, prea grele de dus pentru sufletul care luptă mereu să nu-și piardă nădejdea, aș fi putut scrie pe loc ceea ce simțeam, ce ușurare ar fi fost! Bietul suflet trece singur dincolo de ziduri și se avântă după asfințit, când toată ziua ai așteptat să se deschidă poarta pentru tine și de acum știi că nu se va mai deschide, atunci te năpădesc o jale și o tristețe nespuse. Și nu ai altceva de făcut decât să te strângi în tine însuți, ca un melc în casa lui mică. Să te izolezi de zarvă, de vorbe, de suspinele, de plânsetele și de ocările care vuiesc în celulă. Ești singură când o dorești, ba mai mult, parcă zarva te ajută ca un zid să te însingurezi. Am trăit ziua eliberării de sute de ori, de mii de ori, seară de seară...

Iar în acele momente de izolare știi, vezi cu precizie poarta deschizându-se încet și nu chiar de tot, cu prudență; îl vezi pe Domnul Prim cum se strecoară în curtea prăfuită și pustie și îl auzi, da, chiar auzi cum îți Irigă numele și adaugă: „cu ba-gaje!” Faci în gând toate gesturile. Strângi bruma de lucruri pe care le ai, ba nu, le împărți. Lui Lily, perna ascunsă de atâtea percheziții, ea are de făcut mulți ani de pușcărie, atunci să aibă măcar ușurarea aceasta să-și reazeme capul pe perna moale; Florichii, lingura de lemn cioplit fin cu un ciob de Sticlă de către comandoreasă; apoi mă răzgândeso, lingura o iau cu mine ca amintire a acestei grozăvii. Amintire? Să-ți amintești, ce? Miros puturos? Păr agățat pretutindeni? Foame? Crize de isterie? Certuri la hârdăul cu zeamă murdară? Paturi în care dormiseră și boliseră generații de pușcăriași? Saltele subțiri și tari umplute cu hainele morților? Ciorba cu miros de pământ și fundul hârdăului cu pietricele? Rogojini care-ți rup ciorapii și-ți zgârie pielea? Turtoi necopt în care veghează un șoarece mort? Ce doream să-mi amintesc din toate.

acestea? Poate numai acel moment din asfințit când înflorea din jale speranța și-mi umplea pieptul până la durere de nădejdea de a reveni la viața adevărată. Apoi, gândul își relua călătoria... După ce strângeam și împărțeam lucrurile, bietele mele lucruri, îmi luam rămas-bun căutând din răspuseri să-mi fixez bine în minte rugămințile deținuților pentru cei de acasă. Nu poți scrie nimic, deci totul scris numai în minte. Să nu uit cumva să cer la cancelarie veri-gheta, ceasul, inelul și șiragul pe care-l aveam la gât când am intrat. Toți gardienii au să se uite altfel la mine ca la un om liber nevinovat. Au să râdă... să glumească...

Mâine, mâine o să se deschidă poarta și Domnul Prim se va strecura în curtea prăfuită și pustie și va striga numele meu... Seara ar fi bine să-mi pun părul pe niște zdrențe de moațe ca să fiu... bine, când voi păși afară. Afară... Simt că iar mi se umple pieptul de bucurie și chiar simt cum mi se dilată toracele sub îngrămădirea acestei fericiri...

Venea dimineața, venea seara, dar poarta niciodată nu se deschidea pentru mine. Numele meu îl auzeam zilnic, în zori de zi la apel când ieșeam din pat în gerul de afară, cu paltonul, când l-am avut, pe resturi de cămașă și în picioarele goale în pantofii rupți. Apoi iar și iar, când cădea noaptea, se frângea dorința nebună de libertate, nădejdea se uza zilnic. Azi îmi spuneam: dimineața vine, mâine îmi spuneam: seara vine, iar noaptea mi se strecura în suflet amăreala care rodea neostoită nădejdea.

Visele ce mă mai împăcau cu viața, căci nu erau niciodată rele. Ele umpleau viața zilei cu realitatea lor nocturnă. Mi s-a întâmplat să doresc tare să re trăiesc un vis minunat și am reușit chiar noaptea următoare. Visul acela se petrecea la Palermo, de ce la Palermo, pe care nu-l văzusem niciodată? A doua noapte a trecut reală și încântătoare. Ziua m-am apucat să desenez pe zidul alb de la căpătâiul patului ceea ce văzusem peste noapte – apoi, când m-am eliberat, pe hârtie. Au văzut desenul unii care cunoșteau Palermo și l-au recunoscut. De unde moștenisem amintirea aceea? Dar ea m-a ajutat o vreme să nu alunec în tristețe. Ziua păstram în mine imaginea visului, pluteam în lumina lui și re-trăiam întâmplările nocturne.

Se apropia Pastele. Pregătirile de data aceasta au fost și mai cucernice. Multe dintre deținuți cunoșteau prohodul. În fiecare seară, în Săptămâna Mare, după stingere, se cânta ca la Denii. Ziua se postea! Ba chiar câteva femei au avut puterea să ajuneze, căci în definitiv post se făcea zilnic de-a lungul anului, deoarece carne nu a existat (în afară

de șoareci) în ciorba lungă.

Aveam în celulă a treia un grup de prostituate de la Crucea de Piatră. Uneia din ele, taică-său îi dăduse numele de Eronima fiind născută în ziua eroilor; Angela era liniștită și pasivă, nu cobora din preț decât joia, la baie; Francisca era vioaie, patriotă și iute la mânie; când se enerva – la hâr-dăul de mâncare de obicei, spunea: „astâmpără-te, că dau drumul la metraj...!” Toate erau patriote și pline de o anumită demnitate. Când s-au întors de la proces, exultau de mândrie, că li se dăduseră ani grei de temniță, unora, pentru a fi împărțit manifeste, și altora fiindcă îi găzduiseră pe amantii lor fugari.

Când ești închis ții cu cei din temniță, fie ei cei mai crunți răufăcători și nu te poți împiedica să nu te bucuri când auzi că vreunul a evadat. Într-o noapte, când de abia se stinsese lumina în celulă și toată lumea se culcase, o voce ne-a trezit conștiințele amorțite de alunecarea în somn: „Un evadat!” Era doar un șușotit în întuneric, dar pe dată am fost treze și toate privirile s-au îndreptat spre dreptunghiul de lumină al ferestrei. Era lună și la lumina ei, vedeam o umbră neagră care se târa pe zidul despărțitor dintre incinta noastră și cea a bărbaiilor, un zid înalt de cinci metri, ca și cel înconjurător. Zram toate cu sufletul la gură și cu dorința vie de a vedea izbânda evadatului. Umbra întunecată se îndrepta târâș, cu băgare de seamă, spre zidul exte-Tior, zidul care o despărțea de libertate. De la noi până la umbra neagră era o distanță care făcea să nu o putem vedea clar și nici să-i distingem exact mirimea. Umbra se târa încet și precaut pe marginea superioară a zidului alb, în timp ce în celula noastră nimeni nu vorbea căci fereastra fiind deschisă, până și șușotelile s-ar fi auzit afară. Totuși, din când în când cineva șoptea: „Uite-l...”, apoi, arzătoare de dorințe: „Doamne, fă să nu alunece...” „Cum o să sară zidul de cinci metri?” Și iar o pe-simistă spunea încet dar cu voce tremurândă: „Să nu cumva să-l zărească din mirador...” în acele clipe celula noastră dorea și suferea aidoma când... deodată, aproape de izbândă, umbra făcu un salt și... se așează pe zidul exterior. Acum, în lumina lunii, fără pic de nori, se vedea clar... Era o pisică neagră! A doua zi i-am povestit Domnului Prim întâmplarea cu evadatul, omul făcuse ochii mari și se uita încremenit; când am ajuns la final a exclamat ușurat: „Bată-vă să vă bată...!”

În sfârșit, am auzit că a început procesul cel mare al industriașilor, al lui Alexandru, soțul meu. Totodată ne-a venit vestea,

printr-o deținută care fusese citată în proces, că noi, nevestele – cum nu existau legi care să ne oblige, ca în URSS, să ne denunțăm soțul și să divorțăm – fusesem scoase din cauză, deci nici nu ne citaseră. Mi-a părut rău, ar fi fost o ocazie să-l văd pe Alexandru. Pe care nici nu l-am mai văzut niciodată! Am aflat ulterior căr fuseseră condamnați toți la ani grei.

Am așteptat să fiu eliberată după acest proces, dar a mai trecut o vreme lungă, nespus de lungă și poarta nu se deschidea pentru mine.

Cu toate că nu mă înăbușea credința, m-am apucat și eu ca și celelalte să țin postul Maicii Domnului „adică, timp de șapte săptămâni, câte o zi de post negru. În a șaptea zi a celei de a șaptea săptămâni, s-a deschis în sfârșit poarta. A intrat Domnul Prim și... mi-a strigat numele, al meu și al altor două, „... cu bagajul!” Adică, ce mai, acasă!

Afară, în curtea bărbător, aștepta o mașină a securității. În ea l-am găsit pe cumnatul meu, adus de la Jilava, slab și pământiu. Cum era prudent pe vremea aceea, ne-am făcut că nu ne cunoaștem. Nu cunoșteai pe nimeni, nu știai nimic, măcar că cei care ne manevrau știau perfect și ce aveai în burtă. Mașina a străbătut Bucureștiul. Era un automobil militar, cu ferestre de țiplă, prin acestea priveam cu sete strada, trecătorii, oamenii liberi viața care își urma cursul, viața de afară. Am fost duși direct la Interne, într-o celulă din subsolul bine cunoscut de mine. Dar, iată, zidurile erau văruite proaspăt. O pagină dramatică de istorie se ștersese. Păcat! Aci mă simțeam ca acasă, dar mai era o schimbare. Paza era făcută acum de soldați. Primul lucru pe care l-am făcut a fost să cer fără sfială mâncare. Impresionați, îmi închipui, de slăbiciunea mea, leții mi-au adus numaidecât o gamelă plină ochi cu fasole albă boabe groasă, bine fiartă și curată, nu semăna cu cea de la Văcărești neagră, puturoasă, rară și plină de pietre. Mi-au adus și pâine, cu care mi-am înfundat buzunarele și sarsanaua. Și bine am făcut căci popasul la Interne s-a dovedit a fi numai un tranzit spre... Văcărești. Dar, de data aceasta, nu la secret, ci la dreptul comun. Uitasem, și eu și ei, că deasupra capului abârna o infrațiune „fapta” și anume aceea de a fi omis să declar treisprezece monezi de aur, cumpărate legal cu doi ani înainte, din emisiunea Băncii Naționale. Aceste monezi fuseseră găsite la fondul organizației secrete. Valoarea lor se traducea acum în ani grei de temniță.

La Drept comun

Pentru a reveni la Interne, după ce am mâncat, **r** am mai cerut o

gamelă care mi-a fost adusă pe dată „apoi am fost dusă sus, într-un birou foarte bine mobilat, cu covor persan gros pe jos și fotolii cu droturi. Când m-am așezat, mi s-a părut un deliciu moliciunea lor. La birou era așezat un tovarăș, numaidecât a intrat un al doilea, aducând cu el caseta mea de bijuterii luată cu un an și jumătate înainte, în timpul percheziției. Am refăcut împreună inventarul. Nu lipsea nimic, ba din contra, ieșise la iveală și o cruciuliță dispărută și care s-a găsit probabil sub marginile de catifea ale cutiei. După aceasta, unul din ei a spus că trebuie să treacă pe la tovarășul colonel care pe vremea aceea era Teohari Georgescu. Acolo mi s-a înfundat. Cele două deținute venite odată cu mine au fost eliberate, iar eu am fost dusă jos, apoi, pe același drum și cu cumnatul meu alături, înapoi la Văcărești. În dosarul meu erau trecute și treisprezece monezi de aur găsite la fondul organizației anticomuniste ascuns în garajul casei cumnatului meu, monede pe care eu nu le predasem Băncii Naționale.

Caseta nu am mai văzut-o niciodată. La Văcărești am fost primită cu manifestări de entuziasm, mai ales că aveam și buzunarele pline de pâine; iar eu am fost fericită că nu am fost trimisă la altă pușcărie și că mi-am regăsit culcușul, gamela și lingura de lemn și acele fețe prietenoase pe care le-am putut înveseli și mai mult când le-am împărțit plinea adusă. Din păcate, șederea mea aici la secret nu a, durat mult. Două zile mai târziu am fost ridicată și dusă la Tribunal, unde mi s-au luat amprente la toate degetele; apoi mi s-a făcut o scurtă anchetă și am fost coborâtă în beci. Urma să fiu dată în judecată pentru cele treisprezece monezi de aur nepredate, ceea ce era o gravă vină penală.

În beci, alte noutăți sordide. Trei celule cu ferestrele cu gratii, bineînțeles la nivelul tavanului și care dădeau pe strada din dosul Tribunalului. În prima încăpere stăteau gardienii care nu se aventurau în celulele următoare ocupate de deținuți și de-ținute, îi strigau pe nume pe cei care trebuiau să meargă sus, la proces.

Din încăperea gardienilor se făcea un culoar întunecos de-a lungul celor două celule, prima a femeilor, a doua a bărbaților, iar în fund se termina pe o latrină înecată în murdărie, care avea într-un colț o chiuvetă cu robinet. Duhoarea closetului se întindea până la intrarea temniței. În celula femeilor, care avea o bancă de ciment în centru, se înghesuiau hoațe, asasine, prostituate, codoașe. La bărbați, de asemenea – hoți, spărgători, asasini și un criminal de război, fost

colonel de intendență în Transnistria. Damblagit în închisoare, își trăgea un picior și unul din brațe era complet inert. Umbla greu și într-o zi alunecase pe murdăria din closet, se umpluse pe haine. L-am văzut cum cu biata lui mână validă căuta să-și spele haina și pantalonii la robinetul de acolo; avea un surâs tâmp și stânjenit în încercarea lui nereușită de a îndepărta murdăria de pe haine.

Când femeile aveau vreo nevoie, plecau în grup compact, de frica violului, căci treceau prin fața celulei bărbaților a cărei ușă era mereu deschisă, de altfel ca și cea a femeilor. Dacă o neștiutoare pornea singură – putea țipa cât o ținea gura căci niciun gardian nu și-ar fi dat silința să vadă ce se întâmplă și să sară în ajutor. Aveam impresia că le este frică până și să intre acolo. Printre deținute era și o amărâtă de servitoare, fată venită de la țară, angajată la o negustoreasă care o învinovățise că-i furase o bluză. Era tânără, proaspătă și avea un aer nevinovat; și încrezătoare, deoarece s-a dat pe mâna unei codoașe ca să o ducă la closet, dar nu a apucat să ajungă acolo căci pe drum, în dreptul celulei bărbaților, bătrâna s-a oprit și s-a întors înapoi lăsând fata pradă pușcăriașilor. După mai bine de douăzeci de minute, fata s-a întors într-un hal fără de hal, plângând, speriată, mototolită, udă și tremurând toată. Trecuseră vreo șase peste ea.

Altă dată a intrat unul din deținuții care circulau liber pe culoarul dintre celule, a luat o țigancă tânără în brațe, a culcat-o după ușă în văzul nostru și și-a făcut pofta, dar de data aceasta, femeia fusese de acord. În timp ce ei se iubeau acolo pe jos, celelalte deținute continuau sporovăială, fără cea mai mică stânjeneală ori curiozitate.

În dubă eram iar de-a valma cu bărbații. Țin minte prezența unui celebru spărgător, faimosul Tily Raicovici, după care femeile de la drept comun erau nebune; avea peste sute de ani de condamnări, dar el evada când îi venea bine. Se știa. Era sportiv, elegant, cu lanțurile petrecute pe sub pantaloni, numai în mers se simțea o oarecare stânjeneală. Hoților, mai ales celor recidivist! și bine cunoscuți, gardienii le aduceau contra bani grei băuturi alcoolice. Iar grefierii le refăceau, la „cerere” câte o citație „năsulie”, adică odată cu ei era citată câte o amantă, deținută și ea, și în acest fel se întâlneau cvasi-oficial în beciul Tribunalului, unde nu-i stânjenea nimeni și își făceau de cap. Acest sistem era curent chiar pentru pușcăriașii cu mai puțină platformă, dar cu bani grei; asemenea servicii sunt bine retribuite și este bine cunoscut că hoții sunt foarte „culanți”.

De la Tribunal am fost duși în beciul Prefecturii, în hol m-a oprit un fost ofițer, criminal de război (aceștia aveau drept la pachet) și mi-a dat patrusprezece bucăți de zahăr. Am vrut să păstrez jumătate pentru cumnatul meu. După ce am. mâncat șapte bucăți – nu, am greșit, nu le-am mâncat ci pot zice că le-am băut, le-am înghițit, le-am sorbit – nu am putut rezista să nu mănânc încă două, apoi încă una, iar încă două și până la urmă le-am terminat. Mi-a fost imposibil să rezist acestei tentații. Nu mai mâncasem demult, de aproape doi ani, ceva dulce!

Aici în hol erau de-a valma fel de fel de deținuți. Criminali adevărați, hoți, violatori, spărgători, criminali de război, frontieriști, deținători de aur, Codoși. Toți vorbeau tare, asurzitor, plutea un miros greu de omenire. Cumnatul meu, timp de aproape doi ani nu prea vorbise, fiind singur în celulă. ori cu oameni de care se ferea. Fapt este că dând de mine vorbea, vorbea, explica, mărturisea, povestea și nu se putea opri, cu toată strădania mea de a-l potoli. Căci îmi era teamă că-l aude unul sau altul și-l denunță. Am fost bucuroasă când am fost despărțită de el și dusă în beciul femeilor.

Dimineața devreme eram scoși din beciul Miliției, înghesuiți în dube fără aer, claie peste grămadă, sub înjurăturile milițienilor și transportați în beciul Tribunalului. Seara, în aceeași formație, eram duși înapoi în aceeași sală mare unde toată lumea vorbea și nu te auzeai om cu om. Acești hoți, spărgători și spărgătoare, criminali de drept comun și de război, falsificatori, deținători de aur nedeclarat, prostituate, proxenete, fete vinovate de pruncucidere, toată această lume subterană aștepta, fiecare povestindu-și întâmplarea zilei; așteptam să fim despărțiți după sex și băgați în temnițele respective. Un beci nu prea vast, având fixate în zid, ici colo, niște plăci de fier, groase de un centimetru și late de șaptezeci, un fel de pat, dar fără nimic pe el, nici cea mai mică zdreanță. Am aflat că există un duș în preajma celulelor. M-am dus acolo. Nu era nimeni, eram singura deținută care dorea să-și scoată senzația de murdărie pe care o simțea pretutindeni în jur. Mirosul plutea greoi în tot beciul. M-am dezbrăcat rapid. Era apă caldă. Pe când mă bucuram de ploaia caldă care-mi odihnea și fizicul și moralul, s-a deschis ușa care nu avea încuietore și a apărut un milițian. Probabil că nu eram femeia pe care o căuta, căci cu indiferență a ieșit închizând ușa. M-am îmbrăcat rapid, udă, în hainele mele atât de purtate și învechite pe trupul meu și m-am întors în celula femeilor. Era plină, deținutele ghemuite ocupaseră tot locul.

Am încercat în prima noapte să-mi întind oasele pe această diabolică invenție, placa de fier, dar nu am putut rezista răcelii care te pătrundea, parcă dormeai pe un mort. Atunci mi-am întins bineco-vântata haină de blană pe cimentul podelei într-un colț mai ferit, dar nici aici nu a fost chip să mă odihnesc, căci asupra mea s-a năpustit o coloană bine organizată de ploșnițe hămesite care soseau în marș compact ca furnicile. Cum nu puteam dormi de înțepături, auzeam fără vrerea mea destăinuirile experimentate a doua prostituate care se culcaseră lângă mine. Una din ele, să fi avut maximum șaisprezece ani, era cea care dădea sfaturi tehnice, de „meserie”, celeilalte.

Târziu a venit în inspecție șeful Miliției, un fost ofițer de cavalerie, înconjurat de mai mulți subalterni. M-a întrebat cu interes de ce eram acolo. Nu a făcut comentarii la răspunsul meu, de altfel nici nu avea ce spune.

După plecarea lui au început milițienii să hârjonească prostituatele, dar se fereau de unele, spunându-le de la obraz că le știu bolnave.

Vecină eram cu crima, beția, hoția, denunțul, viciul și minciuna. Ca să pot rezista, am suspinat cu cei triști, m-am înfuriat cu răzvrățiții, am crezut minciuna, m-am făcut că înțeleg hoția, înșelăciunea și crima... Zile după zile de iad! și totuși nu regret acele zile, fără libertate, în întunericul închisorilor. Le datorez bucuria pe care mi-o dă viața liberă și limpede la lumină. Cinci zile am fost Io-Cătara beciului Miliției, Cu același curs al vieții. Scularea dimineăta, plecarea seara și dimineăta îți duba aceea fără aer în dubioasă companie, beciul de la Tribunal. Și reîntoarcerea în beciul Mi-liției cu aceiași pușcăriași, același miros, aceleași vorbe, aceeași gălăgie, aceleași ploșnițe mergând în marș strâns și disciplinat pe podeaua celulei, apoi somnul, pe ciment, în conversațiile scandaloase ale prostituatelor din cea mai joasă clasă.

Când a fost duminică, am fost scoși toți din celule, am fost îngrămădiți la piciorul unei scări de fier care urca în spirală. Și sub o ploaie de înjurături din cele mai diverse și cele mai originale pe care le auzisem vreodată, am pornit unul câte unul sus. Cel care mâniau o extraordinară gamă de înjurături era chiar comandantul beciului; din gura lui ieșea neostoită, o ploaie de blesteme murdare. El însuși avea un fizic sălbatic și părea înnebunit de una din prostituate, Sabina, o

ardeleancă înaltă și tânără. O urmărea pe scară înjurând-o și amenințând-o cu o pasiune atât de mare, încât dacă nu ai fi înțeles vorbele care ieșeau din gura lui, ai fi crezut că-i face pasionate declarații de dragoste, și cred că așa și era, dar... pe limba lui!

Pașii răsunau asurzitor pe scara de fier. Tropăituri pe metal. Urcai și deodată ieșeai pe o scenă în lumina crudă a reflectoarelor. Simțeai – fără a vedea nimic – după freamăt, că în fața acestei scene se află o sală mare, întunecoasă, un hău în care palpita o omenire. O omenire răuvoitoare, ostilă, străină, o masă de ostilitate, o haită de câini. Pe scenă eram călăuziți câte patru, nu exista posibilitatea să nu ieși în centrul luminii reflectoarelor, era ca o pâlnie plană. Acolo stăteai în poziție de drepti, cu fața spre hăul de întuneric, clipind din cauza luminilor orbitoare și tresărind sub un foc de întrebări răstite și ofensatoare. „Spectatorii” erau agenți, iar această punere în scenă se numea „raport” și se repeta în fiecare duminică. Scopul era ca polițiștii și agenții să-i cunoască sau să-i recunoască pe profesioniștii de drept comun, borfași recidivist! După o oprire mai mult sau mai puțin lungă – după nevoia întrebărilor și a răspunsurilor, străbăteai restul scenei și intrai în golul altei scări pe care o coborai până în beci. Scara era tot în spirală și tot metalică.

Aceasta a fost duminică; luni am fost duși din nou în beciul Tribunalului, în aceeași atmosferă animalică și brutală. De data aceasta venea violent mirosul de țuică din celulele bărbaților până în cea a femeilor. Două spărgătoare s-au dus de bunăvoie să se desfete cu alcool și dragoste. Gardienii continuau să închidă ochii, sporovăind între ei în prima cameră. Tot ei aduseseră băutura fiind bine plătiți. Pe bietul criminal de război l-am zărit trecând spre ieșire – era dus sus în instanță – își trăgea piciorul și își susținea mâna inertă cu cea validă, năuc și pe față cu un surâs tâmp de damblagii

Pe neașteptate, am fost strigată. Am ieșit din celula de la subsol, am străbătut culoare, am urcat scările late, reci și murdare în forfoteala oamenilor, cu gardianul lângă mine. În sală, dintre cei care mă judecau unii erau haini și lătrau la mine, alții indiferenți, dar am avut un noroc deosebit cu procurorul Dorobanțu, un om curajos și ai fi zis. că-mi este avocat, căuta să mă scoată din cauză.

Stam drept ca un soldat cu bocceaua în mâini în fața „instanței”, iar când m-au dus la banca acuzaților, familia îmi strecură în mâini nisetru prăjit, rahat, plăcintă cu prune și chiftele. Am înfulecat repede

și de-a valma.

Am fost judecată odată cu soacra mea, care însă a fost scoasă din cauză, i se pierduse dosarul. Mai mult ca sigur, dosarul fusese furat de un fost pacient, ajuns la Interne, îngrijit pe vremuri la sanatoriul C.T.C. Înființat de ea. Astfel ea fusese salvată, iar eu, rămânea să-mi aștept condamnarea.

Seara, tot de-a valma în dubă, am fost transportată direct la dreptul comun, la Văcărești. Aveam de data aceasta, în sfârșit, o vină legală: nu declarasem monezile, pe care le cumpărasem legal! Dar, fiind condamnată de drept comun, făceam un pas spre „reabilitare”, intram în rândul oamenilor și aveam dreptul la pachet, la avocat și la vorbitor cu familia.

Toate acestea erau bune în principiu, doar că a doua zi după ședința tribunalului, cine murea de râu din cauza bunătăților de care era dezvățată? Eu!

La sosirea în închisoare, ne-a luat în primire o gardiană care ne-a percheziționat corporal. Aveam o hârtie de douăzeci de lei – pe care mi-o strecurase avocatul – și pe care nu aveam voie să o introduc în temniță. Dar de acum eram veche „în meserie”, aveam rutină. Am împăturit-o cât am putut de mult, făcând-o mică și am introdus-o în gură de-a lungul gingiei. Din păcate hârtia sugea saliva și simțeam cum se umflă, se mărește... De frică să nu se vadă cumva o falcă mai umflată și să dau

„O: ta/: an goga”.

După percheziție, am fost băgată la izolare. Sumbră celulă, cu douăsprezece paturi de fier suprapuse câte trei, deci cu douăzeci și patru de locuri. După ce mi-am năclăit picioarele în noroiul scândurilor de la dușul de alături și m-am opărit, apoi mi-am înghețat pielea corpului, m-am cuibărit pe un pat unde era deja o deținută, hoată de buzunare, șutistă recidivistă. Priciul era sus, la catul al treilea, prici îngust, ca toate paturile de pușcărie de circa șaptezeci de centimetri lățime; avea așternut pe el un cearșaf murdar întins sub o pătură roșie.

Când ești închis, intri într-o carapace, unde cauți cât mai multă imobilitate ca să nu se răscalească mizeria morală și fizică. Cu o sălbatică voință și egocentrism te strângi în tine însuși. Un zid de suferință te desparte de cei de afară, de viața ta adevărată: rată; un zid clădit din umilințe, foame, murdărie, mirosuri dezgustătoare, pentru unii decădere morală totală.

Suferința și mizeria despart oamenii la fel de puternic ca bogăția de sărăcie ori fericirea de nenorocire. Când reintri în rândul oamenilor, cu greu îi poți ajunge din urmă pe cei care nu au suferit ca tine. În acel moment mi se deschideau înainte ani întregi de mizerie, această mizerie, fără scăpare și fără sfârșit. Nu știam cât voi sta, câți ani de pușcărie voi aduna, când voi ieși, nu știam, în continuare nimic.

În acea primă noapte, încercând să adorm, în: înjurături, blesteme și vorbe murdare voința m-a părăsit, nervii m-au lăsat, carapacea aceea care mă izola s-a rupt, s-a sfărâmat și... m-am trezit într-o baltă caldă. M-a cuprins o disperare, și o rușine, și o teamă că poate nu mai știu și nu mai pot să mă stăpânesc. Norocul meu a fost că șutistei de lângă miază noapte nu i s-a părut nici neobișnuită, nici rușinoasă slăbiciunea mea. Amândouă am împăturit cearșaful înroșit de pătură, l-am împăturit ca să fie culcușul oarecum uscat. Eram chiar sub partea de sus a ferestrei cu gratii și priveam stelele și cerul oamenilor liberi, apoi am adormit. A doua noapte m-am culcat cu groază să nu se repete același lucru, dar nu mi s-a mai întâmplat nimic. Acum îmi amintesc de mai multe cazuri asemănătoare întâmplare cu fetele de la secret; atunci eu credeam că ele suferă de vreo infirmitate.

Părul, obsesia mea, continuam să-l găsesc agățat peste tot locul, prins în scândurile paturilor, pe pături, pe jos, dar de data aceasta mai murdar, mai gras.

În celula definitivă, ieșind de la izolare, m-am urcat iar sus; aveam în față zile și luni, poate ani lungi, nesfârșiți, un timp nedefinit, făurit din sordidul vieții mele de atunci. Priveam la bucățica de cer printre gratiile dese. Cerul, vastul cer al celor de afară, al celor liberi...

Ușa către latrină se deschidea și se trântea în fiecare minut; la fiecare deschidere năvălea în jurul priciului meu o miasmă de urină veche. În temniță se urinează des, este lucru știut, de frig, de ciorbele lungi, de lipsa de sare, de nervi, de teama vieții în asemenea condiții. Începeam să înțeleg ce mi se întâmplase și mai ales de ce în noaptea din ajun mă părăsise orice control de mine înșămi. Mă mai gândeam cu recunoștință cât de omenoasă fusese șutista care dormea cu mine că nu a spus nimic când s-a văzut inundată în toiul nopții.

Când ești închis, încă de la prima anchetă, ai sentimentul delincventului, deși știi prea bine că nu ai săvârșit nicio infracțiune. Intri, cum s-ar zice, în pielea hoțului, numai fiindcă, în principiu, a fi închis înseamnă a fi bănuț, ori vinovat. În lungile clipe de gândire,

retrăiam perioada de anchetă, când doar la auzul numelui meu strigat mi se înnodea gâtul, gura mi se usca devenind sărată: mă năvălea un val de căldură care-mi ardea obrajii și-mi îngheța mâinile și picioarele. Apoi încâlcitele și suspicioasele întrebări, răstelile, statul cu orele în picioare, nevoia absolută de somn sub farul orbitor... îmi spuneam cu ușurare că nu voi mai trece prin toate acestea. Reacția spontană la toate acestea este să intri ca un melc în căsuța ta de mizerie proprie, să te ghemuiești acolo, să-ți aduci gândurile tale bune cine știe din ce depărtări, să nu spui nimănui nimic, mai ales să nu te vaiți căci atunci suferința sporește, capătă formă. Simți atunci cum îți împietrește fața, căci inima a murit demult, odată cu speranțele de atâtea ori spulberate.

Și... zilele treceau. Acum totuși măcar aveam ceva concret", înaintea – așteptam sentința. Apoi abia voi începe să număr zilele, săptămânile, lunile, anii...

Din priciul de sub mine se ridica un iz de trup nespălat, de fustă răspurtată zi și noapte, de cârpe vechi, de urină, de mătreață, păr gras, alimente vechi, mizerie, și sărăcie. Singurul miros întins în încăperea și care aici îți dădea sentimentul de curat și sănătos era gazul.

Afară ploua mărunț. Prin bucățița de geam. vedeam un cer jos și cenușiu. Nu mai era cerul acela întins, al tuturor. Stropii alunecau aidoma unor lacrimi pe sticla murdară. Se făcuse zi. O parte din temniță se descuiase. În curte, pe un petic de pământ bătătorit sub anemicul molift, pripășit, te miri cum, acolo, în mijlocul bătăturii, o femeie trecută, mărunțică și înțolită foarte sărac făcea exerciții de respirație și gimnastică suedeză. Inspira adânc, cu capul dat pe spate și ochii la crengile cu ace rare ce se întindeau deasupra ei. Îi vedeam toracele slab, aproape fără sâni, care se umfla cât putea în aerul dimineții. Era prima afară, la deschidere.

I după un timp, ieșeau ca din pușcă celelalte deținute din celulele puturoase. Ferestrele se deschideau și curtea, da, curtea se umplea de miasmele grele ieșite din celule, care din fericire nu bântuiau prea multă vreme. Apoi gardienii aduceau hârdaiele cu surogat de cafea.

Erau doi ani de când nu mai băusem dimineața o băutură caldă. Ne așezam la coadă două câte două, cu gamelele în mână. După ce ne luam porția, ne aciuiam în câte un ungher, țișăncile pe jos, în țarină, cu fustele largi și murdare împrăștiate în jurul lor. Această băutură neagră, vag dulce, dar fierbinte, mi se părea o băutură a zeilor. Apoi

deținutele intrau în atelier. Mie însă nu mi se permitea să lucrez, pesemne pentru a nu le contamina pe celelalte... Sau era o pedeapsă în plus, ca să-mi treacă ziua mai greu nefăcând nimic. Mă plimbam de colocólo prin curtea bătătorită, cu ochii în pământ și capul plin de gânduri vechi.

Rămâneau în curte și țiğăncile șutiste, strânse laolaltă pe jos în praf, unele cu copii mici, cu nume deosebite și nemaiauzite ca Baron, Ministru și altele de același gen. Șutistele tinere sunt întotdeauna întovărășite de una bătrână care face corvezile în locul lor, ca nu cumva tânăra să-și piardă sensibilitatea degetelor. Lor le este ușor să intre în pușcărie cu cine vor, nu au decât să spună la anchetă că bătrâna sau altcineva ar fi luat parte la „faptă”. În aceste cazuri nu este prea mare păcatul, căci întovărășitoarele sunt de acord; dar acest lucru se întâmplă și cu ființe cu desăvârșire nevinovate, băgate în temniță din gelozie, ca nu cumva în timpul ispășirii pedepsei hoțului, amanta fiind liberă să-și găsească un alt iubit. Erau cu mine mai multe asemenea cazuri.

Stau pe niște cărămizi clădite în colț, sub mirador, și privesc grupul țiğăncilor. Una se scoală, se apropie de rigolă, urinează, își udă degetele în urină și spală ochii înroșiți ai copilului care are și un ulcior. După acest tratament sui generis, se așază la loc. Ele vorbesc țiğănește, nu înțeleg ce spun. La un moment dat o tânără se scoală, ia o cărămidă din maldărul pe care sunt așezată, și-o potrivește între mușchii coapselor, apoi fuge de-a lungul curții, în aplauzele celorlalte. Tânăra țiğancă este o hoată de „prevenție”, adică fură stofe și metraje de tot felul de prin magazine, puse sub fustele largi și ținute ca și cărămida. Faldurile largi acoperă și ascund prada, mâinile rămân libere și goale, astfel încât nici nu dau de bănuit. Aci, în pușcărie, își continuă antrenamentul ca să nu-și piardă forța mușchilor. Privindu-le, îmi trece dimineața, învăț și eu fel de fel.

A-ți băga iubita sau soția „în faptă”, pentru condamnări mici, treacă-meargă, dar uneori acest sistem devine dramatic, ca în cazul unei tinere țărănci încurcată cu un țiigan bătrân. Acesta s-a apucat să ucidă o farmacistă în vârstă, pe care o cunoștea, ca s-o prade. Nu a spus nimic fetei de intențiile sale, doar că vrea s-o ia cu el la oraș, „s-o arate cucoanei”. Cunoscându-l, farmacista i-a dat drumul în casă, iar el a ucis-o cu lovituri de topor în fața fetei. Seara, sus pe prici, îmi povestește cum se speriase de privirea lui chiar înaintea săvârșirii

crimei. Spunea, parcă cu groază, frângându-și mâinile: „avea ochi de fiară”. Țiganul săvârșise omorul pentru niște nimicuri, un lanț de aur cu medalion de metal ordinar, vreo trei poli și niște cearșafuri care au și fost corpul delict, identificate fiind pe frânghia de rufe din curtea lor de la mahala, unde fuseseră puse la uscat. Așa au fost prinși și dovediți. O priveam pe această femeie, tânără și voinică, un boboc, rumenă și sănătoasă, care nu putea, în simplitatea ei, să-mi împărtășească ce o ținea legată de țiganul bătrân. Plecase de la părinții ei, români, oameni de treabă, făcându-i de râsul lumii, nici nu se cununase cu el. Odată doar i-a scăpat că seara la focul vetrei era blând și mângâietor. Acum zăceau în temniță amândoi, cu ani grei în față. Ea își tot făcea socoteala că va ieși înaintea lui și că se va mărita cu altul, da, dar... spunea ea, dacă el era grațiat scurt timp după ieșirea ei, o omora cu siguranță. Până una-alta, intrase atât de bine în pielea pușcăriașei, încât nici nu trecuseră patru zile de când era în temniță și deja se dusesse la „specialistă” să-i tatueze pe brațul alb și rotund inițialele... țiganului și ale ei într-o inimă.

Am stat o seară întreagă s-o conving că va rămâne însemnată și că orice om de treabă își va da seama că făcuse pușcărie. Atunci, convinsă, se apucase să-și frece tatuajul cu piatră, degeaba, era prea târziu, inițialele erau tot încârligate în inimă pe brațul alb.

În locul unde mă aflu acum, în celula definitivă, stau singură în pat, în sfârșit, după 18 luni, ca de altfel celelalte deținute, numai două lesbiene s-au îngrămădit sub aceeași pătură. Seara, după închidere, sunt singură cu gândurile mele. Celelalte de-ținute sporovăiesc fără încetare.

Șefă de celulă este o covrigăreasă clandestină, spune că face pușcărie pentru datoria de la fisc. Este foarte liniștită și de treabă, numără zilele, socotind câte i-au mai rămas. Ține ordine, mătură, spală scândurile podelei. Poți avea și încredere în ea, dacă rămâne ea în celulă, îți poți lăsa bruma de ce ai: alimente, săpun, ciorapi de schimb, prosop. Dacă nu este ea acolo, toate acestea fac picioare.

Când urcam în pat, la început îmi lăsam pantofii jos, dar curând am băgat de seamă că vecina de dedesubt îi încălța ca să meargă la closet, avea la picior pe – un deget și un neg, de atunci mi-am luat încălțăminte sus, sub saltea.

De cum eram încuiate sub lumina săracă a becului chior, deținutele nu conteneau cu pălăvrăgeala. Multe se lăudau, mai ales o

falsificatoare de bani care povestea cât de dibaci era „Gicu (amantul ei) pe care au vrut să-l angajeze la B.N.R., da el a spus că ce-i prost, ce să fac cu o leafă când el câștigă, numai să vrea, zece lefuri...” Nici prin gând nu-i trecea femeii că ar putea să se lase de meseria asta, căci dacă i-au prins este „c-au avut ghinion...”, dar acum a știu cum să scurgă bancnotele noi, lucru desigur cel mai greu în meserie, dar în rest... o jucărie! Era bine îmbrăcată, primea pachete grase de afară, se vedea la vorbitor cu Gicu și era și amanta Domnului Prim. O ducea bine.

Vorbea tare, sigură de ea ca o femeie bogată. Era deșteaptă și vioaie, putredă până în fundul sufletului. Avea ochii verzi și puțin buză de iepure, ceea ce îi dădea un aspect lubric. Fiind amanta Domnului Prim, avea posibilitatea să iasă și după închidere. Aștepta senină eliberarea pentru a reîncepe viața de huzur pe care i-o dădeau banii falși.

Lângă priciul meu zace o tânără cu ochii înlăcrimați. Nu am auzit-o vorbind decât o dată, atunci când mi-a povestit ce pățise. Proasta s-a lăsat ademenită de falsificatori. Ea trebuia să schimbe, să cumpere cu sute false. Prea erau noi banii, prea sfioasă fata. Au prins-o repede. Acum putrezește în temniță, și-a pierdut soțul, și s-a făcut de răsul orașelului de unde venea.

Hoațele nu fac tovărășie cu asasinele, ele spun.: „nu ai voie să iei omului ce nu poate pune la loc...” Iar asasinele, care toate au și o parte pasională, sau chiar acesta este motivul esențial, nu se înhăitează cu hoațele, le disprețuiesc, le tratează de sus și le spun „borfașe” cu dispreț.

E zi de corvoadă, trebuie frecate cărămidile care pavează cărarea ce străbate curtea. Aceasta se face tot cu o cărămidă udă. Rezultatul este surprinzător. Cărarea pare nouă, roșul curat strălucește la soare. Sunt mulțumită de treaba pe care am făcut-o. Ocupația aceasta brută mă îndepărtează de gândurile grele. La apus, numărătoarea, ca și la răsărit, apoi sună cheile și lacătele. Încep și santinelele din miradoare să se strige: „E bineee...?”, „E bineee...!” Suntem închise și singure, cu gândurile, destăinuirile, ședințele de tatuaj, lăudăroșenia, confidențele amoroase. Țiitoarea țiganului asasin, pe priciul de lângă mine, e rumenă încă și iar îmi povestește cum nu știa gândurile lui și repetă ca un leitmotiv: „Când am intrat la doamna în casă, m-au trecut fiorii când i-am văzut privirea lui Iorgu, știți, vă spun dumneavoastră că zău nici nu l-am mai recunoscut, nu mai

semăna cu el... O, nu, nici vorbă... avea o privire de fiară...” „apoi, când a omorât-o în fața mea... ce era să mai fac?...” „Când a pocnit-o cu toporul, a răsunat atât de tare, încât mi-a fost teamă că s-a auzit de afară”. Cu capul plecat, gândește o vreme, apoi spune iar: „I-au dat douăzeci de ani, dar aici mi-au spus femeile că nimeni nu-i face și... dacă iese, și mă găsește cu altul, mă omoară și pe mine...” Apoi, deodată alunecă de-a lungul priciului și pleacă. Eu ațipesc cu gândul la scena de groază care s-a petrecut în fața ochilor acestei fete. Peste o jumătate de oră se întoarce suflând peste brațul unde i s-a întărit tatuajul. Văd desenate stângaci, cu funingine, inițialele lor încolăcite în mijlocul inimii. Trezită din somn încep, iar s-o cert, explicându-i că ea, care iese în tot cazul înaintea lui, va intra în rândul oamenilor și, ce va putea face cu tatuajul, pe care toată mahalaua știe că nu-l fac decât pușcăriașii și marinarii... Dacă o s-o iubească un băiat cumsecade și o să vrea s-o ia de nevastă, ce-o să spună văzând-o tatuată etc, etc. Prima dată mi-am bătut gura degeaba. Dar parcă acum înțelege ceva. Începe să se frece cu frenezie, să se spele, degeaba, desenul negru, și mai întărit, rămâne incizat în pielea iritată și puțin tumefiată. Plânge cu sughițuri. O las să se zbuciume, mă întorc cu spatele la lumina becului chior și alunec în gândurile, apoi în visele, care mă îndepărtează de temniță.

Azi este zi de vorbitor. Amanții din pușcărie se întâlnesc la plasa de sârmă. Toată lumea urlă, se înghesuie, nu se distinge nimic. Vin și familiile și iubiții sau iubitele de afară. E duhoare și o gălăgie asurzitoare, toți țipă ca să se facă auziți, te miri cum totuși se înțeleg. Poate că pentru cei care se iubesc ajunge să se privească. Sunt mulți în aceeași faptă. Idilele continuă și în timpul detenției, parcă și mai arzătoare din cauza despărțirii.

De câteva zile vin pușcăriașii să repare acoperișul temniței de femei. De câteva zile plouă de sus de pe acoperiș cu bilete de dragoste pentru deținutele care, cât e ziua de lungă își fac de lucru pe afară, cu câte o hârtiuță în mână, se bagă prin” unghere de unde le aud silabisind la mana dragostei, căzută de pe acoperiș. Fraze sentimentale, jurăminte, declarații înflăcărâte, neprihănite, dar și amenințări. Stau grupate ciotcă, una citește, celelalte ascultă cu seriozitate și încântare. Idile sunt multe aici, Don Juan-ul este marele spărgător de care am mai vorbit, Tily Raicovici, care-și poartă cu eleganță lanțurile pe sub pantaloni și parcă nici nu-i pasă că are peste

o sută de ani de condamnări, îl cunoaște toată temnița, îl cunoaște și-l respectă. Ultima oară a evadat săpând un tunel din celulă până sub zidul incintei și dus a fost. Femeile sunt nebune după el și, dacă la cererea lui, grefierii fac câte o citație „năsulie” pentru vreo deținută care-i place, ea pleacă pe aripi în dubă să-l întâlnească în beciul Tribunalului. Este spărgător de meserie, dă lovituri mari și este larg cu banii, princiar, spun ele, ca de altfel toți hoții. Bani ușor câștigați, ușor cheltuiți. Își ține femeile și amantele în lux, vin la vorbitor acoperite de blănuri și scule. Iar când iese el, o țin în chefură. Din această cauză foarte puține nu-i sunt credincioase. Pe cele bănuite de infidelitate, le bagă numaidecât în cauză. E simplu. Spui la anchetă că au luat parte la faptă, închise, cine ar putea să le păzească, mai bine decât temnița, virtutea?

În dubă stau unii peste alții, aer nu-i deloc. Când ajung la destinație, toți sunt verzi la față, noroc că drumul este relativ scurt între Văcărești și Tribunal.

E toamnă iarăși, mă gândesc la cerul văzut prin frunzele îngălbenite ale copacilor și mă doare coșul pieptului de dor. Iată o fericire pe care nu o realizăm niciodată când suntem liberi.

Astă noapte – poate că nu era încă în toiul ei – o voce strigă prin gratiile unei celule: „A murit o femeie...” A murit o femeie. Ce simplu! A murit, oricine ar fi și orice ar fi făcut, a murit singură, departe de ai ei. Ce gânduri și pe cine o fi chemat pentru ultima oară lângă sufletul ei amărât și fără nădejde? Ce lasă ea în urmă? Ce nu a putut spune căci nu avea cui? Cu ce teamă a intrat în marele necunoscut? „A murit o femeie...” Pași, zornăit de chei, uși care se deschid, un cearșaf murdar. Alungită într-o cârpă ca o boccea de rufe scârnavă. Când trece procesiunea prin fața ferestrei, se vede doar forma unui trup slab și două picioare murdare, parcă prea mari, care ies la un capăt. Atât. Dar moartea și-a făcut drum în temniță, cu toate lacătele și toate gratiile.

Când se lasă pacea pe întinsul cerului, la asfințit, te năpădesc dorurile, parcă s-ar deștepta atunci toate deodată. Aci credem că trăim, căci simțim înzecit tot ce este rău, dar nu-i adevărat, suntem ca într-o moarte, ieșite din viață, străine de viață. Am și uitat cum trăiesc oamenii de afară, cum gândesc ei și la ce, și mai ales de ce?

Pe priciul de dedesubt, un cerc de deținute o înconjoară pe Sinica. Ea povestește. Sinica este o asasină cu chip de înger. Nu pot ști cât este minciună și cât este adevăr în ce spune. A crescut-o de mică o

maică de la o mănăstire din județul Buzău. Când avea șaptesprezece ani, a trecut pe acolo plutonierul de jandarmi, un bărbat, ceea ce nu văzuse ea niciodată. A fost de ajuns să se întâlnească o dată, în singurătate, în creierul munților, ca să se lege între ei o dragoste pătimasă. De la o vreme nu le-au mai ajuns întâlnirile prin pădure cu teamă să fie surprinși; le-a încolțit ideea să trăiască și ei împreună ca oamenii. Cum, necum – ea învinovățindu-l pe el, că lui i-a venit ideea – s-au gândit că dacă ar avea bani și-ar îndeplini visul. Bani ar fi ușor de găsit, spunea el, chiar aci, căci măicuța bătrână care o crescuse avea desigur economii.

Au sugrumat-o într-o noapte ca pe un pui de găină – nici nu s-a zbatut, spunea Sinica... Era bătrână și „slabă. Doar a strigat-o pe ea, cât a mai putut țipa. Apoi a fost gata, iar ei au început să cotrobăie prin chilie, pe sub saltea, prin toate ungherele, dar nu au găsit decât șase sute de lei. Atât. Povestește cu vioiciune și indiferență, parcă s-ar lăuda. Adaugă în final, cu cinism: „Nu făcea daraua cât ocaua, dar acum maica era moartă și ce mai puteam face decât să fugim?” Nu au ajuns prea departe, numai până la Ploiești, acolo i-a prins, și iaca, acum aveau de făcut douăzeci de ani de temniță fiecare. Mai mult de opt ani nu va face, este știut că la toate sărbătorile mari, 23 august, 1 mai, se dau reduceri de pedepse, apoi două zile de muncă se reduc din trei de temniță. Povestea cu necaz și fără urmă de remușcare că „femeia aia i-a încurcat viața...” „Era rea?”, întreabă o deți-nută. „Nu, dar mie tot mi-a stat în cale cu rugăciunile ei, cu vorba ei, cu mai știu eu ce, că nu mai puteam sta acolo departe de lume...” „De el mi-este greu, e dincolo, dar îl trimite în Ardeal la o temniță departe. Acu, ce-o fi...” spune ea și ochii verzi se rotesc ca și când ar căuta soluția acestui destin vitreg; dar nu este tristă, ba chiar este gata întotdeauna de răs.

Femeile se ridică alene de pe prici, un iz greu vine până sus la mine. Fiecare se duce la culcușul ei. Acuma au tăcut toate, cea de lângă geam stinge becul. Ușa către closet continuă să bată neîncetat, e chiar lângă piciorul priciului meu. De când s-a întunecat au încetat și şușotelile, iar după o vreme ușa closetului parcă încetează de a mai pocni, doar mirosul greu stăruie încăpățânat. Am adormit, rră se pare o veșnicie, când sunt trezită în bătăi repetate ca de tobă, inegale, în scândurile care câptușesc latrina, apoi se face liniște, bătăile au încetat. Rea-dorm și sunt trezită de data aceasta de un urlet. Ne-a trezit pe toate. Zarva începe îndată. Zoe, șefa celei, mergând afară, a dat de

deținuta sosită chiar astăzi, spânzurată; bățile pe care le auzisem erau tocurile ei care se loveau, zbătându-se, de scândurile despărțitoare, asta a ținut până a liniștit-o moartea. Și iar răsună strigătul! „Domnul Prim, a murit o femeie...”. Tropăituri, clinchete, se aprind lumini, sosesc gardienii și Domnul Prim, chior de somn. De data aceasta au adus – nu știu de unde – o ușa. Spânzurata este întinsă pe ea, acoperită cu cearșaful din patul ei, tare boțit. Moartea a fost mai cruntă acum. În ce grad de disperare – poate că era nevinovată – să fi fost adusă ca să-și curme viața chiar din prima zi! \ Groaza zilelor viitoare? Rușinea de cei de acasă? Aceasta este primordială, am auzit-o de nenumărate ori, de la cele vinovate ca și de la cele nevinovate. Despărțirea de cei dragi? Acum zace perfect liniștită, într-o cameră, zisă morgă, rece și întunecoasă.

Păstrez încă, în amintire, privirea verde a sinucigașei cu totul deosebită, foarte verde, un verde de iarbă nouă, umbrită de gene negre într-o față liniștită... cumsecade, rotundă, pașnică, senină... E ciudat cum asasinele au parcă o mândrie a faptei lor.

Rada, altă asasină – are și un nume frumos – avea un bărbat bun, iubitor, vrednic, dar ea nu era mulțumită cu viața prea pașnică dusă cu el – cel puțin așa spune, fără sfială. Se plictisea. Apoi s-a îndrăgostit de un bărbat de la oraș. Altă viață ar fi avut cu acesta. Au trecut zilele, săptămânile, pe ea o rodea dorul și, într-o amiază caldă de vară... Erau la seceriș, mâncaseră de prânz și bărbatu-său, obosit, la umbra unui salcâm pripășit la marginea tarlalei, se culcase cu capul în poala ei. Ei, da, atunci îi încolțise ideea, așa cum îi cântărea capul în mâini să-i taie gâtul firav și fără apărare, cu secera, ascuțită bine chiar de el, acolo... în poala ei! Și, cum a gândit, nu a mai precupețit și a înfăptuit grozăvia. Povestește cu o voce egală, fără pic de tremur în ea, povestește, povestește, fără să clipească și să-și ascundă privirea, verde ca iarba, măcar o clipă. O întreb de-i pare rău, se «uită la mine cu mirare și chiar cu o umbră de dojana, dojana pentru mine... Odată treaba făcută, l-a cărat pe linia ferată din apropiere, l-a așezat pe șine, s-a dus apoi la iaz de și-a spălat de sânge șorțul, fusta de stambă, și, cum era foarte cald, până a ajuns acasă, în sat, i s-au uscat și șorțul și cămașa. Mergând pe drum, a auzit în spatele ei cum trecea trenul. Toate ar fi mers strună dacă ar fi trecut după cum dorea, dar trenul, bată-l vina a tăiat trupul la mij-jloc, capul, rostogolit cât colo de vijelia trecerii, era nevătămat, iar gâtul, la autopsie, s-a văzut numaidecât că

era tăiat cu secera. A fost ușor să i se stabilească vinovăția. Acum lucrează la atelier, face butoniere și numără zilele. E foarte liniștită, numai privirea, câteodată, i se avântă dincolo de zid. Spune cuviincios, ca dezvinovățire, că era tare dornică de o viață nouă... Ea, femeia simplă de la țară, poate că nici nu știa ce-i aia o viață nouă.

Mai sunt și alte femei pe care plictiseala vieții de toate zilele le-a împins la crimă. Dragostea ocupă un loc important în pălăvrăgelile din temniță, reparațiile acoperișului, o nimica toată, nu se mai termină, țin de zile și zile, săptămâni, iar ploaia biletelor de dragoste, de sus, în curtea bătătorită a femeilor, continuă. Se pun la cale întâlniri în beciul Tribunalului, se fac jurăminte sentimentale pure și siropoase, parcă ar fi bilețele strecurate într-un pension de domnișoare. Jos, în curtea prăfuită, unde soarele pătrunde târziu și pleacă repede, biletele sunt subtilizate de pușcăriașe și cel mai ades citite seara, după închidere. Aleasa, căreia îi este destinată corespondența, este invidiată, i se dau sfaturi. De obicei, destinatară este iubită de afară, băgată „în faptă” chiar de către corespondent, deseori nevinovată. Ea suportă detenția oarecum senină, în prima etapă. Când se lungește șederea, începe să se frământa, căci pierde zilele. Poate că între timp dragostea pentru deținut i s-a și stins.

Seara mă trezesc, sus la mine, pe prici, cu Sinica, vine să-mi ceară o țigară, e pregătită de culcare și are brațele goale. Cu mirare văd un tatuaj de-a lungul antebrațului, un înger, și el mirat să se găsească pe brațul unei ucigașe...

Aș vrea să mă izolez de aerul și de vorbele din celulă. Îmi amintesc de comandoreasa Eftimie care, deținută la secret cu mine, avea din când în când o criză de astm. Atunci își acoperea capul cu pătura și stătea ore întregi sub obroc. Să fi fost astmul sau dorința de reclusiune, de evadare?

Stau la coadă, la hârdăul cu mâncare, cu gamela în mână, sunt înconjurată de hoațe. Se spune că nu se fură între ele, se spune, ori poate că pe mine nu mă consideră din breasla lor, căci pe nesimțite îmi zboară pachetul de țigări din buzunarul hainei. Mă întorc brusc, cea din spatele meu, cea care m-a furat, precedă identic, același reflex, ca și mine, se întoarce și ea în spate.

Am o hârtie de douăzeci și cinci de lei (?) ruptă într-un hal fără de hal. Zoe, șefa celulei, mi-o cere să mi-o lipească, execută operația magistral, mi-o aduce aproape intactă, dar sunt obligată să i-o

„dăruiesc” căci o lipise cu... mucii!

La masa de prânz, mare eveniment, merge zvonul în toată temnița, azi e carne în ciorbă... Stau la coadă; când îmi vine rândul, polonicul varsă în gamela mea o zeamă tulbure cu câteva boabe de fasole și „bucată de carne” o pleopă de vită, cu gene lungi și curbe, de vedetă!

În sfârșit, sosește și primul meu pachet de alimente. Cu poșta. Înăuntru găsesc, printre altele o șuncă în care mișună viermi albi și grași. O deținută care privește când despachetez mi-o cere, scoate viermii unul câte unul, îi aruncă pe podea, îi strivește sub talpă și mănâncă șunca cu poftă. Nu are pe nimeni afară care ar putea să-i trimită ceva.

Într-o zi, apare la fereastră doamna Celac, subdi-rectoarea, mică și cocoșată, rusoaică de origine, fată de preot din Kiev. Este resemnată să trăiască în regim comunist, neavând încotro. Mi-a spus între patru cehi, altă dată, că bisericile din Kiev erau acoperite cu aur. Are încă în ochi strălucirea lor de atunci, dar aceasta piere repede când apleacă privirea spre mine. Mă sfătuiește să mă resemnez, în ziua aceea, află de la ea că voi fi eliberată. Mă cheamă la geam ca să-mi anunțe vestea cea mare.

În mine nu se produce nimic. Dorința de a ieși a fost prea îndelung dezamăgită în cursul sutelor de zile, în fiecare dimineață și în fiecare seară, zilnic. Aștept momentul fără pic de nerăbdare. Este îngrozitor să nu mai ai dorințe. Oare s-a știrbit ceva, ceva ce dădea preț întregii existențe? Zilele care trec iute în temniță fiindcă sunt toate la fel, curg independent de tine, și totuși timpul a ros mărunț și răbdător, zi de zi, nădejdea. Timpul este afară, nu în tine, curge independent de tine.

Stau de vorbă cu o deținută care, chipurile, are câteva clase de liceu, este fata unui librar din Constanța. Florica Dobrotă, ajunsă spărgătoare-șefă. A fugit de la părinți, mai întâi cu circul, apoi s-a măritat cu un ofițer, acum divorțată este hoată, spărgătoare bine cunoscută de toți. Direcția închisorii are pretenția s-o reeduce. Este inteligentă, dar viciul hoției îl are până în străfundul sufletului. Când o întreb dacă nu-i este milă de ea că a făcut mai multă pușcărie decât a trăit afară răspunde serios: „Doamnă, dumneavoastră vă puteți lăsa de tutun (fumam în vremea aceea)? Ei bine, este același lucru. Când ai dat de gustul riscului, greu te poți lipsi de el!...” Mi-a închis gura. Fiecare cu

voința, dorința și aspirațiile lui. Îmi pare rău de ea. E tânără, drăguță, curajoasă. Mai povestește că a scăpat de o condamnare la moarte, căci furase, cu acoliții ei, motoare sovietice de la Băneasa (!) dar că a avut mare noroc, nu mărturisise nimic, nimic, fiindcă nu o bătuseră la fund, singurul ei punct vulnerabil!

„Da, doamnă, spunea ea, dacă mă bați la cur, spun tot, dar, vezi, numai asta nu pot răbda ca bătaie...!”

Aceasta a fost ultima seară, pe care am petrecut-o în închisoare, și ultima mărturisire, pe care am primit-o. A plecat femeia de pe priciul meu. După plecarea ei s-a apucat falsificatoarea să citească un articol infamant pentru boierimea de altă dată. Eu mă făceam că dorm, ea citea cu voce tare și intenționat ca să ajungă vorbele ei la urechile mele. Toate femeile ascultau și, bineînțeles, credeau toate balivernele. Printre altele, țin minte de acea invenție cum că boierii, nu mai știu despre cine era vorba, le puneau botnițe culegătorilor din vii... Doamne, câte prostii există și câtă credulitate naivă! Am stat neclintită prefăcându-mă că dorm. După o lungă vreme, după ce se terminase lectura edificatoare, am mișcat. Atunci au plouat întrebările de tot felul: îl cunoșteam pe boierul acela? Mai trăiește? Ce pedeapsă i s-a dat? Acesta a fost ultimul interogatoriu la care am fost supusă în temniță.

Nu m-am bucurat când am pășit pragul porții de fier. Am ieșit odată cu cinci hoți și două hoațe, urcați cu toții în dubă și duși în beciul Miliției. Aici ne-a luat în primire un funcționar civil. Ne întreba pe rând: „Ce ai furat?” Când mi-a venit rândul, i-am răspuns că nu am furat, eu am fost jurată, și anume de treisprezece monezi de aur, de către stat. M-a privit îndelung, cu luare-aminte. A tăcut. Ne-a făcut fișe, pe a mea, în dreptul faptei, scria simplu: „delict!” Apoi, spre groaza mea, am fost reținută ca una din hoațe, pentru corvoadă. Trebuia să ne înfundăm iar în beci ca să spălăm izmenele și cămășile milițienilor, podeaua celulelor și a closetelor. Disperarea îți dă curaj și deșteptăciune, căci i-am lăsat să iasă întâi pe toți deținuții, apoi, când am rămas ultima și singură, m-am apropiat de cel care hotăra această ultimă grozăvie și, ori vocea, gâtuită de emoție, cu care i-am spus că mă așteaptă familia afară – ceea ce nu era adevărat căci nu știa nimeni de eliberarea mea – ori crunta disperare, absolut reală, zugrăvită pe fața mea, ori și una și alta să-l fi izbit așa de puternic, fapt este că s-a holbat la mine fără să scoată o vorbă, apoi a chemat un milițian și i-a dat ordin

să mă scoată afară. Să-mi dea drumul.

Afară

M-am trezit singură pe Calea Victoriei, târându-mi bocceaua, mult prea grea pentru puterile mele vlăguite. Era soare și călduț. Eram singură și fără urmă de dorințe. Fără dor, cu sufletul gol, secătuit, despuiată de puțința de a mă bucura, de cel mai mic entuziasm ori curiozitate. În suflet, în afară de acest gol fără seamăn, nu mai era nimic. Nu mă îndemna nimic, nicăierea, umblam ca un automat, indiferentă la privirile mirate ale trecătorilor. Cred că se vedea de la o poștă de unde ieșisem, și mai și lăsam în urmă un iz de temniță, de pământ, de mucegai și alte mirosuri urâte. Și... dacă nu mi-ar fi fost greu de târât bocceaua, cu câteva zdrențe și un rest de pachet poate, zic, nu m-aș fi întors niciodată acasă. Ce zic, acasă, vorba vine, căci casă nu mai aveam, aflasem că mi se luase casa. Bărbat nu aveam, era închis cu ani grei în față. Atât de vlăguită sufletește, încât nici dorul de copil și de părinți, pe care nu-i văzusem de doi ani, nu mai dăinuia în mine. Nu. Grozăvia a fost că ceea ce m-a împins până la urmă spre ei a fost... greutatea sarsanalei! Duceam, pe picioarele mele, slăbite și dezvățate să umble, un suflet mort de atâta așteptare. Nesimțitor. Soarele era cald, nu mă bucuram nici de el. Toamna pârguise piersicile, albinele se încrucișau în zbor deasupra lor și a strugurilor cleioși de zahăr, deasupra perelor zemoase și parfumate. De doi ani nu mai gustasem un fruct, am privit tarabele care se întindeau de-a lungul străzii fără pic de poftă, fără dorință, le priveam doar și atât! Soarele era tare, cald, îmi rănea ochii dezvățați de lumină.

Simțeam acum, aici, în aerul curat, izul care se ridica din hainele mele, pământ, mucegai, gaz cu usturoi, leacul părului care cade. În gură parcă îmi revenea gustul uleiului negricios și puturos care se puneă în ciorbă. Bocceaua îmi era din ce în ce mai grea. Lumea trecea grăbită, indiferentă, aruncând câte o privire mirată și fugară. Mă loveau trecând. Îi încurcam, cu pașii mei șovăitori și înceți. Mă miram de graba lor, nu, nu mă miram, constatam; de ce atâta grabă? Eu eram cea care a oprit un taxi? Eu eram aceea care s-a urcat în el? Eu am dat o adresă?

M-am cuibărit într-un colț al mașinii, mi-am pus sarsanaua jos. Șoferul, prin retrovizor, arunca din când în când câte o privire spre mine. O privire înțelegătoare. Totuși, parcă ar fi vrut să spună ceva. Poate avea și el pe cineva acolo de unde veneam.

Privesc mută casele care fug pe laturi, case vagon, cu grădiniță

pe o parte, case mici, care mai mari, albe, liniștite. Bucureștiul meu. Cât am așteptat să-l revăd! Trecătorii merg pe trotuarele cam desfundate, indiferenți, preocupați, străini de mine. Ar trebui să-mi fie pieptul dureros de bucurie, dar nu este. Nu simt decât o imensă oboseală sufletească. M-a uzat de tot așteptarea în gol, zi de zi, oră de oră. Doi ani. Șapte sute treizeci de zile pierdute fiindcă eram soția soțului meu! Cu mine erau atâtea soții care așteptau și se întrebau de ce?

Mașina se oprește, cobor, trag după mine sarsanaua. Vreau să plătesc. Șoferul mă privește și spune: „Nu”. Am înțeles. L-am înțeles, el știa de unde vin. Se vedea oare pe fața mea? Ori bocceaua mă trădează? Poate mirosul, care se degajă din hainele mele, acel miros de închisoare, pământ, mucegai, sărăcie.

I-am mulțumit mai mult cu ochii decât cu vocea pe care o simțeam gâtuită. Am luat-o pe scări. De doi ani nu mai urcasem o scară. Pas tu pas, merg încet, gândul merge înainte, cumpănește, socotește. Mă întreb ce voi găsi, pe cine și cum vor fi ei? Toți ai mei. Nu știu și nici nu am aflat nimic în acești doi ani.

Acasă... Adică la părinți, căci eu nu mai am casă, nici masă, nici chiar un pat. Sun și simt un nod în gât. Ei nu se așteaptă să revin. Pași, și iată ușa deschisă, mi-a deschis-o tata. E foarte greu de suportat un om bătrân care plânge, îți rupe inima. Tata plânge și râde totodată, bucurie și emoție de om bătrân, de tată. Este sfâșietor. Până atunci nu am știut cât loc țineam în sufletul lui bun. îl strâng în brațe ca să nu-l mai văd. Bucuria lui mă rănește și mai rău. îl acopăr cu brațele, cu capul, îl sărut. El râde și plânge și nu se poate opri. Doi ani, nu credeam că pot fi o veșnicie.

I-am găsit, un fel de a spune, am aflat că nora mea, fratele meu, unchi, veri, verișoare, înfundaseră cu toții pușcăria. Unii la Jilava, alții la Mal-maison, cei mai mulți încă în anchetă la Interne. Despre unii nu se știa nimic, dispăruseră peste noapte. Despre alții, mai aflasem eu câte ceva, prin tam-tam-ul închisorilor.

Apartamentul se schimbaseră, odăile se „înmulțiseră”, fiind acum despărțite prin dulapuri. Cu perdele între două dulapuri, în loc de uși și, sus, pe garderoburi, geamantane. În acest ciudat apartament trăiau acum claie peste grămadă zece persoane. Veniseră și alte neamuri rămase fără locuință și se impuseseră brutal și niște străini. Mi-am făcut și eu un culcuș în holul de trecere, împărțindu-l cu mama și o mătușă. Primele nopți nu am putut să dorm... era patul prea moale.

Mi-am tras salteaua pe jos, alături. Apoi, încet, încet, m-am reînvățat cu binele.

La masă, unde ne întâlneam noi, cei din familie, se mânca puțin și se vorbea mult. Mâncam niște feluri stranii și inedite, țin minte: pateu de drojdie de bere și icre de griș, amestecat cu pește sărat zdrobit în piuliță.

În holul-dormitor se aflau și masa și scaunele pentru prânz și cină. Se vorbea, se povestea, dar eu continuam să fiu cu totul și cu totul străină de orice subiect. Nu mă mai interesa nimic din ce se petrecea „afară”. Mi se părea o imensă pierdere de timp pălăvrăgeala lor. Eram străină, parcă nici nu trăisem vreodată cu ei toți!

Un singur lucru mă agăța de viața de toate zilele, cititul. Mi se părea că numai citind puteam recăștiga vremea pierdută în acești doi ani. Găsisem în ce rămăsese din bibliotecă pe Suetoniu, cu cei doisprezece cezari ai lui. Nu-l citisem niciodată și acum mă delectam cu el. Apoi mi-a căzut în mâini Malraux, cu cartea lui „Condiția umană”, care m-a indignat profund, am găsit-o superficială și departe de adevărul vieții. Pentru mine, atunci, viața avea alt sens. Citeam, cu o sete neostoită, orice carte, în afară de romane. Spunea lumea atunci că ochii mei privesc fără să vadă, poate că vedeau ce nu se vede?

Ieșind din închisoare, credeam că se terminase calvarul, dar mă înșelasem. „Afară” nu se schimbase nimic. Ba era cu mult mai rău decât atunci când alunecasem eu în temniță. Acum viața era mărunță și grea – cartele, cozi, lefuri nu, spaimă, și se vindeau toate de prin casă. Întâi lucrurile așa-zis inutile, tacâmuri, tablouri, covoare, lămpi; apoi cele utile, mașina de cusut, bicicleta, cratițe, servicii de masă, rufărie, cărți.

Se înființase talciocul, afară din București, în praf și noroi, după cum era vremea. Oamenii își întindeau „marfa” pe jos, pe jurnale ori pe cârpe. De era vară, praful se așeza numaidecât pe lucruri, arătându-le și mai amărâte și mai vechi, albite și murdare.

O dată, la talcioc, se așezase lângă mine un cra-iovean, fost director la Ministerul de Finanțe, scăpat, nu se știe cum, de pușcărie, și care acum, ca să poată trăi, vindea poze decupate din reviste vechi și înrămate de el cu carton vopsit.

Îmi căutam de lucru, dar nu găseam nimic stabil căci mă loveam de un zid numit autobiografie! Depresiunea mea era din ce în ce mai adâncă. Dacă nu putea să mă intereseze viața de toate zilele, atunci... La ce bun să trăiesc?

M-am integrat totuși, din nou, în familie. Dar, în mod ciudat, foarte mult timp nu a reușit să mă intereseze ceea ce îi interesa pe ceilalți. Ascultam, vorbele intrau pe o ureche și ieșeau pe cealaltă. Era altă lume, „afară”, acel afară, atât de râvnit de noi, cei închiși, părea să fie o și mai mare închisoare. Nu aducea nicio alinare sufletului meu rănit. Nu aveam ce vorbi, nu mă înțelegea nimeni, dar nici eu pe ei... Două lumi diferite.

Din fericire, starea aceasta sufletească a fost de scurtă durată. Mi-am regăsit echilibrul, când, am primit, pe căi subversive, știrea că biata nora mea aștepta un copil. Un copil, o naștere, acolo, în temniță? în lipsurile de tot felul, în foame, și în murdăria aceea? M-am îngrozit pentru ea, și totuși nu puteam să nu mă bucur. Și-mi spuneam că poate așa o să-i dea drumul mai devreme.

Am început să număr lunile, săptămânile, zilele, dar nimic! Ar fi trebuit să știu, anume eu, care trecusem pe acolo, că nu există îndurare, nici omenie. Vina ei era că dăduse o scrisoare către un țărănist care se ascundea și pe care nici nu-l cunoștea.

În vara lui 1951, am aflat că a născut o fetiță, la spitalul închisorii Văcărești.

Mi-e aproape imposibil să povestesc cum am răbdat să se scurgă vremea. Totul era întunecat. Priveliștea străzii săracă, tristă, ternă. Oamenii fără vlagă, fără orizont, mergând cu privirile ațintite spre pământ. Triști și indiferenți, fiecare cuibărindu-se în mizeria, necazurile și greutățile sale.

Odată m-am întâlnit cu un prieten, fost avocat în barou. Era în halele Obor, purta un șorț de pânză galbenă, cam murdar, și un basc înfundat până pe sprâncene. Cum fusese un bun sportiv, devenise hamal. Când l-am văzut, era tocmai într-un moment de odihnă, ședea pe huluba unui cărucior de transport, cu o bucată de pâine într-o mână și o roșie în cealaltă. Stătea la taclale cu colegii de breaslă, și de hamalâc. Avea aerul că se înțelege cu ei de minune. Îl știam glumeț și plin de umor, așa încât nu m-am mirat. M-am minunat numai de puterea lui de adaptare la alt mediu. El, înțeleptul, lua viața așa cum trebuie, așa cum și se așterne destinul.

Zilele treceau, cu treburi mărunte, treceau fără să ne stârnească teamă. Noptile însă nu erau liniștite, nopțile erau aducătoare de neprevăzutul rău. Fără vrerea noastră, chiar dormind, așteptam și știam că nu putem scăpa chiar toți. Și așa a și fost.

Trecuseră vreo două luni de când eram afară. Mâncasem ceai cu pâine și gem ca în fiecare seară, apoi ne-am culcat. Am adormit, cum alergasem toată ziua pe jos, somnul era adânc, când a sunat strident la scară și au început bătaile cu pumnul în lemnul ușii. M-am trezit, ca atunci, în tpwlfi anchetelor, deodată cu mintea clară, gata să înfrunt orice, dar rugându-mă în străfundul meu: „Doamne, să nu fie pentru mine...” Au intrat cu gălăgie și tropăituri. Așteptam, groaznică așteptare, nesfârșită. Așteptam să intre în camera noastră. Nu au intrat. S-au dus glonijla văr-sneu. I-au întors camera pe dos, apoi l-au lffat și dus a fost. Inima mea însă a continuat să bată nebună o vreme îndelungată.

Și viața și-a reluat cursul de până atunci.

Eu continuam să caut de lucru, dar între timp vindeam ce bruma îmi mai rămăsese, ca să pot trăi. Uneori găseam, ici-colo, ceva de făcut: figurație la cinematografie, pierdere de vreme prost plătită; mărtișoare de pictat; stofe de pictat; pălării de hârtie pentru Carnaval (pe atunci era la modă). Am fost și soră la un dentist și la un nou născut. Nu refuzam nimic.

Venise iarna și cu ea strada se întristase și mai rău, căci apăruseră acele loden-uri, paltoane castanii ori fumurii, toate aidoma, dintr-o țesătură zisă de lână, dar cred că era din deșeuri și avea și un ciudat miros de sac.

Era zăpadă, frig, un godin încălzea tot apartamentul trecând printre dulapuri cu dogoarea lui. Pâinea și carnea, pe cartelă. Se auzea că pădurile Moldovei se împuținau văzând cu ochii, lemnele plecând peste graniță. Suportam tot. Fusesse război, pierdusem. Dar speram, speram în ce oare?

Zile de iarnă în ce oare să sper? Când mă întorc seara acasă aflu că iar au întrebat de mine... Cu ce-aș putea să le fiu de folos oare? Poate doar ca să-și justifice activitatea fugărind și scoțând sufletul unei femei care nu mai are nimic, dar chiar nimic, să le mai dea.

Ce-mi rămăsese? O viață lipsită de lumină în casa părinților mei unde locuiesc mai mulți străini, instalați cu japca, decât ai casei.

Acum în casa aceea, altă dată ordonată, curată, liniștită, este numai haos, disperare, nici urmă de speranță. În ce speranță? Din doi locatari s-au făcut nouă, jumătate neamuri, jumătate plus unu, străini. Străini de familie, dar mai ales ca obiceiuri, educație, cultură, simțăminte. Se vorbește mai mult în șoaptă căci despărțiturile dintre

camere nu mai sunt pereți ci dulapuri. „Încăperile” s-au – înmulțit, dar s-au micșorat. Nimic nu mai e frumos» îmbietor, cald. Totul e rece, urât. vechi, improvizat. Pe dulapuri geamantane, în dulapuri boarfe vechi, orez, zahăr, scrisori, încălțăminte de tot felul, uzată. Nou nu mai există nimic, de mult. La intrare în cuierul pom, stau agățate paltoanele tuturor, ciudat, sunt toate aidoma, ori cenușii ori castanii, croite la fel, le zice loden. Singurele «. are se găsesc în comerț și se vând „pe puncte”. Nu sunt nici calde, nici frumoase. Strada toată este tristă din cauza lor, nu vezi nicio notă veselă, în plus femeile sunt obligate să se lege la cap ca țatele.

Scara care urcă sus, la etajul trei, este nemăturată și în loc de covor are urme de pași înnoroiți. Când se aude soneria de la intrare, toate inimile locatarilor încetează să mai bată, apoi unul, mai curajos, se scoală, iese din labirintul dulapurilor, se îndreaptă spre ușă, aci se oprește, așteaptă a doua sonerie, apoi întreabă „cine este?”, întrebare inutilă căci cei ce vor intra nu sunt opriți nici de întrebare nici de voința nimănui. Bat tare în lemnul ușii și intră de cum le deschizi, ca la ei acasă. Nu se spune bună-ziuă, întreabă direct de persoana pe care doresc s-o vadă sau s-o ridice. Dar, zilnic mai vin și prieteni, spre seară de obicei. Se adună în jurul mesei, ceai este, pâine și zahăr de asemenea. Ani de zile nu am văzut unt până în ziua când a apărut, margarina, care ni s-a părut un aliment dumnezeiesc. La ceai cu pâine se aduce la masă și cunoscuta marmeladă bloc care se zice că ar fi făcută din mere, roșii, morcovi și mai știu eu ce, dar este dulce și ieftină și alta nu-i. Pâinea – pe cartelă, carnea tot la fel.

Strada este tare tristă. Triste mutrele, trist mersul, triste hainele. Au pierit glumele.

Dimineața începe pe întuneric, cu grabă, cu apă rece la spălat, cu săpun grosolan. Hainele, tot acelea, ponosite, prea mult purtate, puse la rezezeală, Totul este la rezezeală, condica nu așteaptă. Întotdeauna este un cerber lângă ea, care o ridică îndată ce a trecut ora sosirii. Dar până la condică ai drum lung, mersul până la tramvai, în întuneric, cu pași atenți la găurile din trotuare. Așteptarea fără sfârșit zilnică a celor două lumini care în sfârșit se ivesc pe traseul șinelor. Poți urca? Ai loc? S-a adunat o mulțime lângă tine, stai și e frig, plouă, ninge, stai, stai și aștepți. Lângă tine, omenire, toată pe un calapod. Haină cenușie, aspră, față amărâtă. Parcă nu ar mai fi tineret. Lângă stație, un centru de lapte. Sticlele așteaptă de cu noapte. Sunt pline, unele goale, cu bani în

ele, atât cât costă un litru. Frica face cinstea. Trec mulți pe lângă ele, nimeni nu ar lua banii, dar unii iau sticle pline, pun l-ai loc goale, cu bani în ele. Ceilalți privesc și tac. Toată lumea tace. Tace, tremură și așteaptă, în sfârșit, cele două lumini apar. Freamăt, îndrăzneții se așază pe marginea trotuarului ca să apuce să urce printre primii. Vagonul oprește, în ușă e deja un ghem bine încălzit, bine agățat compact și agresiv, stăpân pe locul cucerit. Totuși de ghem se mai agață unul doi, și tramvaiul pornește. Așteptare nouă. În sfârșit urci, împingi, respiri greu mirosul care învăluie mulțimea adunată, tutun acru, usturoi, haine vechi, trupuri nespălate, este vineri și sunt cinci zile cu sudori neclăite, de abia mâine după-amiază sau seara se poate omul spăla, primeni. Să reintri în pielea ta» în gândurile tale, în vorbele tale, dacă nu ți-e teamă să ți le audă careva.

Când te dai jos din vagon – unde te-ai lipit de vecini – tragi să-ți dezlipești paltonul de paltonul celorlalți, zboară nasturii, se strâmbă căciula, te ocărește unul nervos. În sfârșit, ai ajuns pe trotuar, ejectată. Zbori până la serviciu, mai sunt trei minute. Alergi, sufli. Ți-ai pierdut o mânăușă, lângă tine alți pași, tot grăbiți. Ajuns, te milogești, mai lasă să semnez și eu, uite, n-a venit, bată-l vina de tramvai etc. etc.

La trei se repetă aventura, dar de data aceasta te mină foamea, plictiseala, dorul casei, oboseala. Acasă nu-i cum ai crezut. Este altfel. Meschin, sărac. Nu s-au întors toți. Afli că noaptea, nenea Iancu a fost ridicat, că odaia în care sta între dulapuri a fost răvășită, ba că s-a răvășit de către tovarăși și restul casei. Femeile sunt ocupate cu strânsul și pusul la loc al lucrurilor. Hârtiile au dispărut, scrisori, acte, însemnări pe carnețele. Au pus la loc ce au putut pune, le-a apucat dimineața, toată lumea asta răvășită s-a așezat la masă. Anica a făcut ceai. Anica este de la fosta moșie, a rămas la stăpâni, pe nimica toată pe lună. Ea gătește, cunoaște tot neamul, ia parte la întâmplări, judecă aspru purtările tovarășilor. Ea spune: „Toapele astea, cine a mai pomenit astfel de mârłani, niște neisprăviți...”

Pe Nenea Iancu l-au luat spunându-i că merge numai să dea o declarație, că vine înapoi și nu l-au lăsat să-și ia o haină, un prosop. A plecat așa, cu ce a apucat să pună pe el. Nu s-a întors nici în ziua următoare, nici două luni mai târziu, nici până azi; A lucrat la mină în Maramureș, la Baia Sprie, iar mai târziu a fost dus la Pitești. Am aflat că a murit acolo de cașexie, de plămâni, de slăbiciune.

Alții de ai noștri erau la canal, acestora puteam rareori să le

trimitem câte un pachet cu haine și! de ale gurii, drămuite și acestea, slănină, pâine uscată, marmeladă bloc, zahăr, un săpun. Mulți nu știu cât vor sta acolo. Stau în gol, numără nimicul.

Acasă viața curge înainte. Ninge tare, foarte tare, parcă nu se va mai opri niciodată. Tramvaiele nu mai merg. Pe potecile făcute de pași prin zăpadă, șiruri de oameni merg unul după altul, cu capetele plecate spre pământ. E viscol. Zăpada nu conținește să cadă, s-au făcut troiene înalte până la catul întâi. Orașul are o liniște, o amorțală stranie. Toată lumea e pe jos, umblă în făgașele făcute de pași ori sus pe muchia troienelor. De sus poți privi prin ferestrele de la etaj.

Soldați cu schiuri în picioare aduc pâinea de la fabrici în saci. Cozile sunt lungi și oamenii stau strânși unul de altul, își țin cald. Unei femei, de strânsoare îi vine rău, se zbate, țipă, apei o văd cum, este expulzată de jos în sus. O văd călcând pe umerii încovoiați. Nimeni nu-i face loc lateral, ele frică să nu-și piardă locul. Femeia calcă pe mulțime ca Iisus pe undele mării. Unii glumeți o felicită că poartă pantaloni! Femeia nici nu zâmbește, nici nu se supără, e palidă încă, dar fericită că a scăpat de strânsoarea omorâtoare.

Acasă lumina albă de afară e plăcută, parcă ar fi un Crăciun din alte vremuri. Azi suntem la timp la masă, e duminică. Avem un fel inedit care, are, faimă, pateu de ficat, dar din drojdie de bere, Se face eu lapte, o ceapă, undelemn, nu gălbenuș, muștar. Rezultatul poate să te înșele, dar nu ca icrele false făcute cu gris, ulei, lămâie și alte năzdrăvăanii. Mâncăm în tăcere. Mama are gândul la băiatul de la canal, mâncăm cu noduri, ceilalți sunt fericiți că trăiesc acasă, azi este duminică, nu este serviciu, pot dormi, nu au mai primit demult vizite neplăcute.

Trebuie totuși să scăpăm de hărți, sunt militare, ale Bătrânului, nu este permis să le ai. Diseară, hotărâm amândoi, el și cu mine, să le ardem în cazanul de la baie. Nu avem răbdare, pe la cinci vine Pia să ia ceaiul cu mama, stă în casă la cumnata ei, dar nu-i vorbește de doi ani. Cred că nici nu mai știe de ce s-au supărat. Pe masă ceai, pâine neagră prăjită. Pia, ca să nu ne pună la cheltuieli, vine cu pâinea și zahărul într-o hârtie. Aci spune că nu vrea ceai ci numai apă caldă... ceaiul o împiedică să doarmă! mai are și altă minunăție în sacul ei, pâine uscată și o foarfecă cu care taie pâinea în bucățele minuscule pentru vrăbii. Casa ei era pe Dumbrava Roșie, azi stă în ea Dina Cocea și biata Pia doarme într-un loc de intrare și trecere, unde nu este decât căldura ce

vine din camerele alăturate. Nu se plânge și nici nu pomeneste de casa ei. Trăiește din ce vinde, a cam ajuns la fundul sacului, ca de altfel noi toți.

Străinii ce-i avem în casă își iau nasul la purtare din ce în ce. Acum, cei din fosta sufragerie nu mai vor să intre pe scara din dos, care-i duce direct la ei în cameră, găsesc că este degradant, au pretenția să urce pe scara principală, să treacă prin holul unde dormim trei oameni și să intre la ei prin glasvandul cel mare care fusese blocat cu paturile noastre. Promiscuitatea ajunge de nesuportat. De supărare și neputință, bătrâna face o hemi-plegie, din fericire pentru ea și pentru noi nu îndelungată. După șoc mai îi găsim 28 tensiune și se prăpădește peste noapte. O adevărată moarte de supărare! O pirvesc, acuma este senină, a scăpat și de vecini, și de dulapuri, și de umilințe.

Două nopți după înmormântare, la ora două noaptea sună agresiv la ușă. Ne trezește pe toți. Am un gând ticălos: „Doamne, să nu fie pentru mine, pentru oricine dar nu pentru mine”. De abia ieșisem, nu erau decât trei săptămâni de când nu mai dormeam pe prici și nu mai mâncam coji de cartofi fierte, rareori fasole, presărată cu pietricele. Amintirea era proaspătă și groaza o simțeam în toată ființa, groaza de alte anchete în toiul nopții, de amenințări, răsteli, poate bătăi. Doamne, mă rugam în sinea mea, să nu fie pentru mine! Toată lumea din casă se trezise, stăteam toți în picioare, în papuci, cu câte o haină pe spate, cu ochii jucând în orbite, neîndrăznind să se avânte nimeni până la ușă s-o deschidă. Bătăile erau din ce în ce mai enervate, se bătea cu pumnul. Eu nu ieșisem din pat, așteptam cu sufletul la gură. În sfârșit, cineva se învrednici și deschise. Tovarășii zbucniră în casă, drept spre odaia unde dormeau Dan cu soția și fetița. L-au sculat, „repede, repede”, după bunul obicei pe care îl cunoșteam atât de bine. Dan crabuimac, nu-și găsea pantalonii, pantofii, fetița trezită se speriasse de grămădeala din cameră și începuse să plângă ceea ce i-a enervat pe băieți, „repede, re de”, auzeam noi, cei de dincolo, refrenul. Am stat ghemuită în spaima mea, să nu-i aud că se îndreaptă spre mine. Dar n-au venit. L-au luat pe nenorocitul de Dan, tremurând de nu mai avea nici glas, și au ieșit. S-a lăsat o mare liniște asupra fiecăruia, acolo unde-i prinsese spaima. Unii, așezați pe marginea patului, alții în picioare, proptiți de tocul ușii, nimeni îmbrăcat, toți în cămăși de noapte, pijamale, cu paltoanele pe umeri și picioarele goale în papuci ponoșiți ori pantofi vechi fără spate, adică, cu spatele îndoit și călcat. În

sfârșit, o voce spunea: „numai pe el?... și urmează o tăcere, apoi parcă descătușați, toți încep a vorbi deodată. Eu mi-am scos capul de sub plapumă, respir mai ușurată dar inima continuă să se zbată, am intrat iar în tahicardie. Doctorul spune „ferește-te de emoții”, dar cum? Ziua mi-am revenit, cu medicamente și vremea care trece. La prânz se adună iar toți în jurul mesei. Cam pe la mijloc, apare coana Mare, mama inginerii, care trece ostentativ pe lângă noi ca să intre în camera lor. Nici tu bonjur, nici tu... nimic. Este, te miri de ce, învăluită de ură, ura omului mic care știe bine că oricât s-ar zbate, tot mic rămâne.

Ocupă masă fiecare intră în bârllogul lui. Începe să ningă. Zăpada luminează camera. Vine – ninsă, udă și înghețată ca în fiecare după-amiază, Pia, la ceai cu pâine. Se așază pe același scaun, scoate felii de pâine și foarfecă mare de croitorie și începe să taie porțioare minuscule, hrană pentru păsărele. Se vorbește, dar despre Dan numai în treacăt și pe șoptite. Unde l-or fi dus? Și-a luat paltonul? și apoi fiecare înșiră nume, multe nume ale celor ridicați peste noapte, prieteni, neamuri, cunoscuți. Ninge și tot ninge. Se dau paltoane – loden – pe cartelă, se spune că sunt calde, dar au un miros ciudat și sunt aspre, nu mai vorbesc de uniformitate, urâtenie. Totuși, sunt mai bune decât nimic și ieftine.

Vine într-o după-amiază la noi vărul George. Nu m-a văzut de când am ieșit din închisoare. Refuză să ia loc, rămâne în picioare, se uită mereu pe fereastră și spune deodată, cercetând strada: „mă urmăresc, dar eu îi seamănă mereu...” și râde cu satisfacție. Să-i „semeni”, cum spune el, era greu, până la urmă tot puneau mâna pe tine... Ceea ce i s-a și întâmplat. Am aflat numaidecât că l-au înhățat și după numai câteva săptămâni a și fost executat. Credeam că-i un zvon. Nu era posibil, nu am ajuns chiar la asta. Dar a fost posibil. Azi știu. A fost executat la Jilava împreună cu alți trei, printre care și comandorul de aviație Romanesou. Au fost îngropați toți patru în aceeași groapă în cimitirul închisorii.

Ninge și e frig. Ne adunăm în jurul unui godin în care aaxie te miri ce, adunătură de cartoane, lemne, cărbuni. Păcat de hărțile arse într-o noapte i în cazanul de la baie. Hârtia lor groasă ar fi dat căldură bună.

Uit într-o seară singurul bun prețios pe care-l mai am, șiragul de mărgăritare, pe marginea chiuvelei de la baie. Îmi amintesc peste două ore. Mă întorc într-o fugă, nu mai găsesc nimic. Într-o casă cu atâția

străini pripășiți din te miri ce fund de mahala, s-ar putea întâmpla rele și mai rele. Îmi pare nespus de rău, caut peste tot unde ar fi putut să cadă, nimic. Mă împac cu gândul, am pierdut atâtea, ce mai contează acest șirag!

Trec zile goale, triste, identice, doar că auzim cum mai dispare câte cineva. Cu umor, involuntar cinic, îmi spun că aproape jumătate din familia noastră mănâncă pe socoteala statului! Dacă se poate spune că... mănâncă. Sper pentru toți aceștia, care au ajuns acolo de unde eu abia am ieșit, să aibă parte de terci și mai ales de fasole, fie ea chiar și cu pietricele...

Aci, acasă, îmi trezește indignarea o nepoată, care are paisprezece ani și crede că sumumul frumuseții și educației este să ajungă slabă ca maică-sa biata femeie în ultima fază a tuberculozei. Domnișoara face cură de slăbire. Acum! O prind când își ascunde pâinea în șușoni ca să n-o certe bunică-sa că n-a mâncat-o. Dramă, plânsete, sughițuri. În plină discuție, trece Coana mare de-a lungul camerei ca să intre „prin față” în odaia fiicei. Îi auzim bârfind prin glasvand. Ninge fără oprire. Zăpada s-a înălțat dincolo de etajul întâi. Ce fac cei de „acolo”, în iarna aceasta necruțătoare?

La serviciu suntem scoși afară în stradă să curățăm zăpada, ceea ce se întâmplă în fiecare iarnă, îmi amintesc de elevii care au făcut această treabă în vremea războiului în loc să tremure de frig și teamă pe front. Stau și mă mir de ce s-or fi văitat atât? Noi curățăm zăpada voioși, stăm la aer și parcă dimineața trece mai degrabă...

Acasă găsesc două femei venite de la țară din Dobrogea. Sunt sfâșiate de durere. Bărbații lor au fost ridicați în noapte și duși. A doua zi au auzit că au fost scoși din județ. Ele au venit la noi... să ceară ajutor! Spun că și în alte sate s-a petrecut la fel, mai ales cu macedonenii, care nu voiau colectivizare. Se spune că ar fi fost împușcați, ele nu știu, dar așa vorbește lumea.

Nu puteam decât să le mângâiem și ele să ne bage în suflet încă o teamă. Nu cumva și cu ai noștri se va întâmpla la fel? Sunt mamă și fiică. Mama, îmbătrânită, e slabă, galbenă și scofâlcită, stă cu mâna peste gură și nu mai vorbește. A spus ce avea de spus, acum se uită prin casă și parcă începe să înțeleagă că au venit degeaba. Ce ajutor să ceri de la unii și mai amărâți decât tine?

Duminică, Bătrânul și cu mine adunăm boarfe, lingurițe de argint (te poți lipsi de ele), o farfurie mare de tortă (nu avem la ce să o

întrebuințăm), izmenele scurte ale Bătrânului (el nu mai poartă decât lungi), o cămașă de noapte a Bătrânei (e toată numai dantelă, cine mai poartă așa ceva?), le adunăm într-un geamantan mic, ne îmbrăcăm bine, luăm și niște ziare ca să le întindem pe jos. Tramvaiul până la Cățelu, la talcioc, face aproape o oră. O să ajungem târziu. În sfârșit, coborâm. E lume multă, vânzătorii și-au și întins marfa pe jos. Găsești ce vrei și ce nu vrei, vechituri de tot felul, de la rufărie la tablouri, bijuterii, unele veritabile, vechi bijuterii de familie, cratițe, pălării, haine de blană uzate, medicamente. Găsim un loc, între un fost inspector la finanțe, care vinde reproduceri, înrămate de el cu carton, și o doamnă care și-a întins rochiile de seară în fața ei. Cumpărătorii sau numai curioșii trec între șirurile de mărfuri întinse pe jos. Vin și mulți străini, dornici să găsească ocazii, la intrare am văzut o mașină de la o ambasadă. Profită de sărăcia noastră oare? Înghețăm amândoi, îl văd pe bătrân că s-a făcut vânăt. Am vândut lingurițele și cămașa de dantelă. Trebuie să ne mulțumim cu ce-am obținut și să plecăm. Altă luptă la tramvaiul de întoarcere, cu toate că-l luăm de la cap de linie, dar toți se năpustesc căci nu mai rabdă frigul. Ne înghesuim și noi doi, cu geamantănașul prea puțin ușurat. Pe drum scad călătorii, se dau jos ici, colo. Acasă găsesc atmosfera obișnuită. În plus, o știre proastă, iar au venit să întrebe de mine...

„Mărțișorul”.

În sfârșit, a trecut iarna, cu zăpada și frigul și mai ales cu mizeria ei. În tot timpul acesta am făcut cereri peste cereri pentru a mi se da copilul născut în temniță și pe care știam că nu au cu ce-l hrăni, mama nemaiaivând lapte. Toate le aflasem subversiv, de la familia unei gardiene.

În sfârșit, după unsprezece luni de la nașterea copilului, am primit un răspuns de la M.A.I. (dacă ar fi fost condamnată administrativ nu ar fi durat mai mult eliberarea) să mergem să ne luăm odrasla de la Văcărești. Acum mama și copilul erau din nou acolo, după ce fuseseră la Jilava și la Mislea.

Țini amintesc de parcă ar fi azi. 1 martie 1952. Am plecat cu fiul meu, tatăl fetei, să ne luăm „Mărțișorul”. Ne-am dus cu tramvaiul, un ceas până-n Dealul Văcăreștilor. Aveam în suflet bucurie, grabă, curiozitate și o nespusă milă de mama copilului, care rămânea în continuare acolo, fără puiul ei.

Pe atunci, ca și mai târziu de altfel, era pază mare în jurul

închisorilor. Am urcat scările late până la poartă – pe care o cunoșteam – ne-am legitimat, am arătat autorizația. Ne-au trimis jos, dincolo de scări. Cuminiți, așa cum ni se cerea și ne învățasem să fim, am coborât și am așteptat jos.

O lungă și grea așteptare.

Nici nu știu cum am urcat din nou monumentalele trepte, a doua oară, când am fost chemați. Știu doar că ne-am trezit în fața unui stat major de gardieni și gardiene. La un cap sta directorul închisorii, iar la celălalt, un milițian, cu un copil în brațe. Un copil albastru! Înfășurat în zeci de cârpe, cea de deasupra albastră, albastră ca cerul de martie și ca ochii fetei! Privea ciudat spre noi cei necunoscuți, cu teamă parcă.

„Dumneata ești tatăl?” spuse directorul către fiul meu, „nu-ți cunoști copilul?” Apoi, cu o vădită mândrie: „Uite ce fată frumoasă ai...”

Și îl văd cum se umflă în pene, semeț de produsul închisorii lui.

Am luat fetița și am plecat spre mizeria noastră, așa cum venisem, cu tramvaiul și la clasa a doua.

Bucuria de a poseda, după atâta așteptare, „Mărțișorul” mult dorit, nu a durat mult pentru mine.

Câteva săptămâni doar, dintre care, primele, pline de milă pentru copilașul care nu-și dezlipea ochii de ușă, așteptând să apară Mama, plângând dezamăgit la intrarea altor persoane în cameră. Apoi a mai fost un spectacol greu de suportat. Un copil înfometat, hămesit. Făceam pentru fetiță tot ce puteam face în vremurile acelea dușmănoase, trebuia în primul rând s-o hrănesc cât mai bine. Aveam o sursă de porumbei, poate furați de la crescători, poate prinși cu lațul, dintre porumbeii călători ai Bucureștiului, nu știu, important era să-mi pot hrăni fetița. Fierbeam porumbelul, apoi adăugam mazăre uscată, gris, unt, dacă aveam. Ieșea astfel o supă groasă, hrănitoare. Umpleam o farfurie adâncă, luam fetița în brațe, o puneam în poală. Numai de căt ea își așeza fața deasupra farfuriei, cu ochii ațintiți pe suprafața ei și aștepta nemișcată să-i dau să mănânce. Nu-și înălța căpșorul până ce farfuria nu rămânea perfect curată. Era sfâșietor să-i vezi gâtul, atât de subțire, care-i susținea capul – frumos, cu expresia atât de serioasă, matură! O așezam apcă pe pat, ai mai dădeam o bucată bună de pâine, de preferință neagră, învățată cu asta de la pușcărie. Cuminte și tăcută, se așeza și rodea plinea, cu aceeași foame neostoită.

Lângă pătucul ei, era o masă, pe masă o lampă, lampa avea un abajur de hârtie cerată, pe care era pictată o corabie. Într-o zi, ocupată

cu diverse treburi prin casă, nu am supravegheat-o. La o vreme, mirându-mă de liniștea care domnea în camera ei, am intrat să văd ce se întâmplă. Fetița ședea liniștită pe pat și mesteca de zor, în mână ținea o bucată mică de hârtie, dar corabia de pe abajurul lămpii aproape că dispăruse! Din fericire, urmările, nu au fost grave, doar că lampa a rămas de atunci fără abajur, iar eu, curând după această întâmplare, din nefericire, a trebuit să las copilul în grija altora...

Pribegia

Valea Călugărească

Într-o zi am aflat că eram din nou căutată. Avocatul m-a sfătuit să dispar, căci, spunea el, de data aceasta nimic nu mă mai poate scăpa. Trebuia să așteptăm judecata cea mare, a casației, pentru cele treisprezece monezi de aur, ale mele, nepredate. Și aceasta putea ține luni de zile.

Nu mai puteam amina! Era vară. Am lăsat fetița în grija altora, mi-am pus într-o plasă un prosop, săpun, un tricou de lână. Atât. Eram de acum învățată să nu simt nevoia altor lucruri și nici nu doream să-mi îngreunez mersul.

La Văcărești cunoscusem o sovietică, ființă bună și generoasă. Înfundase pușcăria fiind căsătorită cu un legionar cu care se întâlnise în URSS în vremea războiului. Era de o lealitate fără margini... Aveam o mare încredere în ea.

Locuia pe vremea aceea la soacra ei, care avea o fermă în comuna Militari. M-a chemat la ea. Casă, împrejurimile îmi evocau atmosfera din romanul „La răscruce de vânturi”. Joasă, misterioasă, păzită și umbrită de doi duzi monumentali. Acolo trăiau două bătrâne, cuviincioase, bune și ospitaliere. M-au primit numaidecât, cu tot riscul pe care-l prezenta prezența mea. Camerele, cam întunecoase, aveau mobile vechi și păstrau un iz din alte timpuri. Pe unul din pereți se întindea o icoană pictată pe piele, adusă de un bunic de la Sfântul Munte. Curtea mare era plină de păsări, iar în beci una din bătrâne creștea iepuri. În spatele casei se întindea via. Ferma era în câmp. Totuși aveau un vecin care-și clădise o casă cu etaj. De acolo de sus putea supraveghea împrejurimile și mișcarea din via bătrânelor.

Bineînțeles că eu căutam să le fiu de folos cu ce puteam. Legam coardele dezlegate în vie, smulgeam buruienile, îndreptam aracii. Cum, necum, atât le-a trebuit vecinilor. O prezență necunoscută în curtea bătrânelor, și a pornit denunțul.

În dimineața următoare eram în bucătărie, băteam o spumă de albuș, când am văzut trecând și oprindu-se un milițian. Cred că pe dată inima mea a încetat să bată, apoi s-a repezit într-un ritm sălbatic, dar am continuat să bat spuma. Și cred că aceasta mi-a fost scăparea. Denunțul fusese incomplet, nu precizase dacă este vorba de o femeie. Omul mi s-a adresat ca unei gospodine venită să ajute pe bătrâne, m-a întrebat de cei din casă. În acea clipă a apărut una din gazde. Au trecut amândoi, bătrâna și milițianul, în sufragerie. Au stat mult de vorbă. Eu continuam să bat spuma care stătea țeapănă, nu mai avea nevoie de bătaie, dar nu mă mai puteam opri... doar astfel se justifica prezența mea acolo, în bucătărie.

Ce era în sufletul meu, numai eu știu, vorba românească, în orice caz, teama acoperea toate celelalte simțăminte.

Gândul mi se pierdea pe fel de fel de căi. Mă vedeam plecând, cu milițianul după mine, și înfruntând iar tot șirul nesfârșit și insuportabil al etapelor detenției.

Dar nu a fost să fie așa! Omul a ieșit mulțumit de convorbirea cu bătrâna, își făcuse datoria, băuse un pahar de vin și o cafea. Trecu pe lângă mine, îmi spuse bună-ziuă și plecă. Atunci de abia m-am oprit, și a încetat și inima să mai bată nebunește.

Era însă evident că nu mai puteam rămâne în casa unor oameni care-și riscau libertatea găzduindu-mă. Și chiar în după-amiaza aceea am plecat.

Nici eu nu știam unde mă voi duce, unde voi dormi la noapte. Era foarte cald și cerul era curat. Totuși, nu puteam dormi într-un parc pe o bancă, era riscant, m-ar fi găsit miliția numaidecât. Pașii m-au dus la mica bisericuță scufundată în pământ, care se mai află și azi în spatele Spitalului Colțea.

Am intrat să-mi adun gândurile, să mă răcoresc și mai ales să hotărâsc încotro să mă îndrept. La neamurile mele, nici vorbă, erau supravegheate și, în primul rând, acolo aș fi fost căutată. Stând în liniște și singurătate, mi-am adus aminte de o doamnă care locuia singură și pe care o cunoscusem bine la Văcărești. Ea îmi spusese atunci că dacă am vreun necaz să vin la ea. M-am dus. În fața ușii staționau câteva mașini. Nu am îndrăznit să sun. Cine știe cine locuia acum în casa ei. M-am întors la bisericuță ca să mă pot gândi în liniște. Cunoșteam o altă doamnă care, de asemenea locuia singură. Dar, mă va primi ea oare? Mi-am zis că trebuie să încerc, nu puteam rămâne o

veșnicie în bisericuță și nici nu puteam dormi acolo.

Mi-am adunat curajul și mi-am reprimat oboseala și m-am dus. Femeia m-a primit. Locuia pe atunci într-o căsuță scundă, lipită de altele de asemenea sărăcicioase. Între ele, o curtică, cu câteva flori firave și prăfuite. Ferestrele erau atât de joase încât le puteai încăleca și ieși pe acolo în grădiniță.

Ziua era bine, eram liniștită, perdeaua împiedica să fiu văzută de afară. Când cădea seara mă așezam pe jos lângă geam ca să prind ultimele licăriri ale luminii soarelui, lumină la care citeam, neîndrăznind să aprind lampa ca să nu fiu văzută de afară.

Nimeni nu mă văzuse când sosisem, nimeni nu mă zărise când intrasem pe înserat în curte și apoi în casa scundă.

Gazda era o femeie simplă și, ca mai toți oamenii simpli, înțelegea necazul altora. M-a primit nu numai în căsuța ei ci și în patul ei. Am rămas la ea o săptămână, până ce, într-o seară, am auzit vorbind două vecine. Spuneau că se făcea control noaptea la buletine pe Tunari. În ajun, miliția ajunsese să cotrobâie până la casa de alături. M-am îngrozit. Iar trebuia să plec și aceasta chiar azi, să nu risc ca noaptea să mă găsească controlul miliției într-o casă străină, cu altă adresă pe buletin.

Mi-am băgat prosopul, săpunul, jacheta în plasă și... am plecat. Încotro? Nu știam nici eu. Gândeam să merg la Valea Călugărească, unde locuia un frate al meu, având încă o casă și o viișoară.

Era lună plină când am coborât la Valea Călugărească, în gara mică, am străbătut peronul, șoseaua și am început să urc. Îmi aduceam aminte vag de aceste locuri. Norocul meu că era noapte cu lună, alt noroc nu aveam. Luna îmi lumina dealul pustiu, casele albe din lături, unele cu câte o fereastră luminată, cu lumina gălbuie, la unele se vedea o ușă deschisă în tindă și, dinlăuntru, flăcări în vatră. Nu am întâlnit niciun suflet. Doar câini, asmuțiți de pașii mei. Mă lătrau atât cât ținea gardul casei pe care o păzeau, apoi tăceau. Când am trecut și de ultima casă, am intrat într-un adevărat pustiu și într-o liniște care nu era curmată decât rar de câte o lătrătură răgușită de câine bătrân care se auzea departe.

Urcam și îmi era greu. Greu să urc, greu să trec făgașele, grea singurătatea mea în noapte. Și, cel mai greu, faptul că nu eram nicicum sigură că voi găsi adăpost sus, la via spre care mă îndreptam.

Un nor răzleț, venit nu știu de unde, umbri deodată luna. M-am

trezit în întuneric și m-am simțit crunt de singură, pierdută în lumea largă. Este îngrozitor să fugi ca să te ascunzi. Când a trecut norul de lună, am văzut pe marginea drumului o movilă de pietriș. M-am așezat acolo ca să răsuflu și să mă odihnesc.

Când am ajuns sus, eram atât de obosită și de însetată, încât nu mai știam nici pe ce lume eram. Am intrat pe poarta înaltă de lemn alb, negeluit. Rămăsese deschisă, mi-am spus că e de bun augur. Ferestrele casei erau toate luminate. Am dat ocol, privind pe geamuri. Era lume, pesemne vecini. veniți la un pahar. Nu am îndrăznit să intru. Nimeni nu trebuia să știe că sunt acolo. Chiar de ar fi fost binevoitori, o vorbă scăpată, ce știi în ce ureche ajunge? M-am așezat pe o buturugă pe care se spărgeau lemnele. M-am așezat și am respirat aerul dulce al nopții de vară. Degetele îmi erau amorțite, strânse pe boccea. Atunci mi-am dat seama că o aveam în mână de atâta vreme. I-am dat drumul și am așteptat să plece musafirii.

Locul unde stăteam era ferit de priviri. M-am pomenit deodată cu botul umed al unui câine pe față. Un câine negru ca noaptea din jur; l-am mângâiat, s-a gudurat și mi-a lins din nou mâna și fața. O ființă care se bucura de sosirea mea.

Târziu, în larmă, s-a deschis ușa și au ieșit veseli oaspeții. Atunci m-am strecurat și eu în casă. Fratele meu nu era acolo. Cumnata nu a fost prea fericită de apariția mea, îi era teamă, totuși mi-a dat numaidecât să beau un pahar mare de vin alb, ca să-mi vin în fire, și ceva de mâncare. M-am prăbușit pe un pat și așa cum eram, îmbrăcată, am adormit buștean. Dimineața am aflat că sosise fratele meu, că încercase să mă trezească dar că fusese în zadar. Eu nu-mi amintesc nimic, nu-l văzusem, nu-l auzisem.

Dimineața însorită lumina tot dealul, se vedeau în depărtare în ceață munții albaștri. M-am dus în vie, mi-am găsit de lucru, să fiu de folos. Să nu mă simtă numai ca o pacoste la casa lor. Dar... nu am stat în tihnă decât trei zile. Atât. Și aici s-a întâmplat ce se întâmplase mai înainte la ferma din preajma Bucureștiului. Cineva m-a văzut printre răzoare și denunțul a fost gata. Cei de la sfat nu au așteptat mult și au și sosit. Era cu ei și milițianul satului. Cumnata a scăldat-o, fratele meu a venit repede cu un clondir de vin din pivniță. Mai cu vin, mai cu vorbe, au crezut că eram o verișoară în trecere, venită de la Odobești și că plecasem înapoi. Așa că eu, pitită în niște tufe din fundul viei, am scăpat și de data aceasta. M-am întors în casă. Erau amândoi speriați,

mai mult ea decât el. Nu știam ce se va mai întâmpla. Am mâncat toți trei repede, mi-am luat bocceluța și am plecat.

Coborâșul l-am făcut repede. De data aceasta nu mai simțeam fâgașele, nici nu auzeam lătrăturile. Eram grăbită tare, doream să prind un tren care să mă ducă la București. În timpul călătoriei mă voi gândi adânc unde aş putea merge fără să-i compromit pe alții și să am totuși o brumă de siguranță.

Am stat în gară o oră și jumătate. Nu prea erau călători. Stam pe bancă și gândeam. Prin gând îmi treceau ca prin ciur toate posibilitățile, toate locurile, toți oamenii care ar fi putut să mă primească.

Pe atunci litoralul era „zonă interzisă”. Îmi veni aceasta în minte. Mi-am făcut socoteala că, dacă reușesc să ajung la Constanța, odată acolo, nimeni nu se va mai mira de prezența mea căci nu se putea ajunge în această zonă decât cu autorizație de la miliție. Totul era să treci.

Îmi luasem ceva de mâncare pentru drum, o bucată de telemea și pâine, struguri într-o pungă. Aveam și o sticlă de vin. Pe bancă mi-am desfăcut ca o cerșetoare merindele și am mâncat, nu de foame, ci ca să nu duc o greutate în plus.

Am așteptat trenul, am urcat, m-am așezat la clasa a doua, lângă un moș venit din Moldova. Mi-a povestit despre colectivizare, despre faptul că de la ei din sat au fost ridicați vreo șapte oameni care nu s-au mai întors. Era cam confuz dar tare amărât. Venea la Ploiești cu de-ale mâncării pentru fiul său, muncitor la rafinărie. L-am ascultat, vorbe de amar la urechea unei amărâte. Eu nu aveam ce povesti, ori aveam prea multe. La Ploiești a coborât. Atunci am băut vinul din sticlă, cu puterea câștigată și curajul înșelător pe care ți-l dă alcoolul, am hotărât să trec în zona interzisă. Să încerc să pătrund acolo unde, odată așezată, nimeni nu mă va mai putea suspecta.

În zona interzisă

Cred că primul meu noroc a fost că eram femeie. Desigur, mai puțin suspectată decât un bărbat. Eram și foarte modest îmbrăcată, cu o rochie de stambă înflorată, așa cum purta orice femeie simplă.

Până la Fetești am stat liniștită, la locul meu, cu gândul la viitor. De la Fetești au început să circule pe culoar jandarmi, sau poate grăniceri. Atunci a început pentru mine, ca să zic așa, jocul: cum îi vedeam că apar la capătul culoarului, mă înfundam repede, grăbită, în

W.C. Jocul acesta a durat până la Palas. Aici era clar, nu mai mergea. Trebuia să dispar. Se lăsase noaptea, stăteam pe culoar, sperând să mai câștig teren. Aș, ți-ai găsit! Înainte ca trenul să oprească în această haltă au apărut la orizont, adică la capătul coridorului, cei doi grăniceri. Intrau în compartimente și cereau odată cu buletinul și autorizația pe care eu, nici gând s-o am! Am intrat pentru a treia oară în W.C., și, cum trenul se opri, am coborât pe partea opusă a gării. Palas era ultima oprire înainte de zonă, deci aveam voie să cobor fără să posed autorizație.

Vagonul era în coada trenului, oprit dincolo de peron. Distanța de la treaptă la prundișul dintre șine era foarte mare. A fost cam greu, dar am reușit să ajung jos fără să-mi pierd bocceluța sau să-mi scrântesc glezna. Și am luat-o peste șine. Nu vedeam unde călcam, doar în depărtare luminile vehiculelor care treceau pe șoseaua națională. Puține însă. Rare. Am pășit cu încredere spre aceste lumini, dar nu am făcut nici patru pași și m-am trezit cât eram de lungă pe jos. Mă împiedicaser de sârmele de comandă ale cantonului. Am avut încă odată noroc. Nu am pățit decât spaima de a fi pățit ceva. M-am ridicat, cu grijă de data aceasta, și m-am îndreptat către luminile pe care le zăream când și când în zare.

Am mers așa vreo douăzeci de minute peste câmp și am ajuns pe șosea. Nu departe am găsit stația autobuzului.

Iar așteptare lungă, până când, hurducăind, a, sosit un autobuz: vârstnic, într-o rână, aproape plin de călători. M-am urcat. Începeam să respir; Eram aproape de țintă, dar la stația următoare au urcat patru milițieni... Hait! mi-am spus, s-a terminat cu mine, au venit să facă control la autorizații. Și... nu am mai respirat. Nu am mai respirat un timp, căci la a doua stație au coborât așa cum au urcat. Mergeau, fiecare, la postul său.

Atunci mi-am dat seama că am câștigat partida. Eram în zonă! De aci nimeni nu ar mai fi avut idee a să caute sau să suspecteze pe cineva. Eram o biată femeie în rochie de vară, cu o plasă în mână, nimic suspect. Doar de mi-ar fi auzit bătăile inimii, atunci poate că aș fi dat de bănuț, dar nimeni nu se ocupa să-mi asculte bătăile inimii.

La Constanța a fost altă poveste, trebuia să caut strada Dragostei. Frumos nume, îmbietor, dar pentru mine, în acel moment, nu însemna nimic. Am găsit-o până la urmă, în perimetrul central, paralelă cu strada Carol. Astăzi n-a mai rămas decât o latură, în rest a

fost demolată. Pe atunci însă strada Dragostei era o uliță mică, liniștită, cu case gospodărești în grădinițe. M-am oprit la una din ele, am bătut la o fereastră și mi s-a deschis numaidecât. Eram în principiu așteptată în caz că nu găsesc altă soluție. În sfârșit aveam o ocrotire, eram departe de Rău, mi se părea că fugisem de el și nu mă mai putea urmări. M-am înșelat. Răul era în mine: o teamă neconținută, sentimentul copleșitor al delincventului. Totuși, acum eram doi care știam, îmi împărțeam grijile. Ca toate casele de pe acele mici străzi, casa avea două camere pe o sală lungă. În fața ușii, o grădiniță. Odăile erau plăcute, patul curat, liniște, ferestrele de-a lungul străzii. Se auzeau pașii trecătorilor, vorbele lor. Devenisem fără vrerea mea foarte atentă la pașii de afară. Așteptam adesea cu teamă oprirea lor în dreptul porții.

M-am culcat și am adormit adânc. Dimineața m-a sculat un soare minunat, soare alb al Dobrogei. În lumina lui, simțai că marea nu era departe. Eram aproape fericită, dar nu îndrăzneam să ies. Nici vorbă. M-ar fi văzut vecinii. Stăteam în casă și citeam tot ce-mi cădea în mână, găteam pe un reșon electric, cârpeam ciorapi; ciorapii celui care mă găzduia. Seara târziu, totuși abia după câteva zile, am îndrăznit să ies. Era de acum toamnă târzie: nimeni pe străzi, niciun străin de oraș, numai localnici, și aceia toți pe la casele lor. Mergeam pe șoseaua spre Mamaia ori pe strada Mircea, de-a lungul Mării, apoi mă întorceam acasă.

Toamna a trecut fără evenimente, iarna a adus din Crimeea, cu vântul din nord-est, miros de chiparos, miresme minunate, proaspete și pipărate. Nu mă mai săturam să le respir. Iarna la Constanța, nu seamănă deloc cu cea bucureșteană, este mult mai blândă.

Într-o dimineață cineva a bătut la geam. M-am uitat cu teamă. Era o doamnă, soția unui medic bine cunoscut în localitate, venea să mă ia la dânsa, unde spunea că o să stau mai bine. Auzise de la gazda mea de existența pe care o duceam. Un suflet. Nu știam ce să fac. I-am mulțumit și i-am cerut un răgaz, să mă gândesc, să văd ce se mai întâmplă. Chiar în aceeași seară au trecut pe sub geam pași grei. Atunci mi-am dat seama că în fiecare seară auzeam pași de ciubote și în fiecare seară îmi era teamă. Dar se vede că mă învățasem și cu teama aceasta, și cu întrebarea pe care mi-o puneam: Este pentru mine? Milițienii intră în curte? Mă caută pe mine?

Seara târziu mi-am luat lucrurile și m-am mutat la noua

gazdă. Casa era pe strada Dacia, o casă cu trei caturi, trei apartamente. Ei locuiau la etajul al doilea. Dedesubt la primul etaj, stătea un genral rus! Iar deasupra, la al treilea etaj, alt general rus. Mai întâi m-am îngrozit, dar curând mi-am dat seama că nicăieri nu puteam fi mai la adăpost! Și, într-adevăr, de aici nu m-a mai denunțat nimeni. Ieșeam tot noaptea, de teamă să nu mă întâlnesc cu cineva care să mă cunoască. Erau multe cărți în casă, mai erau și prieteni ai gazdei care veneau, cum nu mă cunoșteau, eram prezentată drept doamna Coca Dumitrescu. Au fost atât de convinși, încât ani de zile după ce ieșisem la lumină, când mă întâlneam cu unii dintre aceștia, nu voiau să creadă că am un alt nume.

A trecut și iarna, cu mirosul venit de peste mare, cu serile lungi și zilele scurte. Cu timpul gol pe care-l petreceam gândind, reflectând adânc și departe.

Când s-au împlinit nouă luni de când pribegeam de colo-colo mi-a telefonat avocatul ca să mă prezint în fața instanței. Mi s-a pus un nod în gât pe dată. Iar” trebuia să iau contact cu miliția, securitatea, tribunalul și câte altele. În atâtea luni, mă dezvățasem să-mi fie rău. Acum trebuia s-o iau de la capăt.

Am plecat la București. Ziua, cu trenul, în lumina slabă. Se hotăra în sfârșit soarta mea de pribeagă; într-un fel sau altul, dar se hotăra! îmi aminteam acum, de câte ori, în timpul pribegiei mele, voisem eu tot dinadinsul să mă predau, să se termine odată cu fuga și cu teama!

Urmărind firele de telegraf, pe care acum, la sfârșit de iarnă, nu se mai legănau rândunelele, mă gândeam că nu-mi vor mai fi urechile atente la orice pas care trece pe sub fereastră, că poate, nu îndrăzneam a crede, voi fi iar liberă. Ce vorbă minunată și ce greu de câștigat!

Am sosit, tot noaptea, la părinți. A doua zi urma să mă prezint la Tribunal. Dimineața mi-am pregătit sarsanaua cu cele necesare la pușcărie: prosop, săpun, zahăr, un tricou de lină» ciorapi, un creion, o cârpă mică de învelit săpunul ca să țină mai mult... Am plecat singură la Tribunal, aveam întâlnire cu bătrânul meu avocat. Era cincisprezece aprilie. Avocatul mi-a arătat mandatul de arestare, avea numărul 2022, acest doi care mă persecutase: arestarea în doi aprilie, procesul tot în doi, numărul mandatului 2022! Ce persecuție a unui număr! Azi era cincisprezece, poate se schimbă soarta.

Am intrat în sala de judecată. Mai erau alte procese înainte, apoi

am fost strigată, de formă, căci în acte era menționat că sunt dispărută. M-am ridicat de pe banca de lemn, m-am prezentat cu sarsanaua pușcăriei în mină, a fost o tăcere. Nu se așteptau să apar. Apoi totul a decurs cum trebuia să decurgă. Lung și penibil, mai ales să fii ținta tuturor privirilor.

Procurorul, în mod cu totul neobișnuit și spre surprinderea sălii și a judecătorului, nu a lătrat numai acuzații, așa cum se întâmplă de obicei. După el a pledat bătrânul meu avocat cu o voce precisă și răsunătoare.

Pe tot timpul ședinței de judecată, am fost nevoită să stau în picioare, în mijlocul sălii, ținând sarsanaua în mână. Priveam cum se zbat acești oameni pentru mine care... nu făcusem nimic, doar că mă născusem. Am ascultat cuminte.

Era greu de stat în picioare atâta timp nemișcată, sub privirile indifferente, curioase ori mirate. Mi se părea că ține un veac, că nu se zărea niciun semn că s-ar putea termina vreodată. M-am trezit din gânduri într-o liniște mare și l-am văzut pe avocat că-mi face semn s-o iau din loc. Așa am aflat că s-a terminat judecata.

Urma să se dea sentința. Am ieșit din sală și am așteptat să fiu ridicată și dusă în oroarea de arest din beci, prima etapă a detenției. Nu a venit nimeni. M-am întors acasă. Mi-am așezat lucrurile lângă pat, gata de plecare în orice clipă. A sunat la scară de două ori, de două ori mi-am luat bocceaua și haina și m-am dus să deschid. Nu era pentru mine. Apoi m-am culcat. Nu am putut însă dormi căci eram cu gândul la temniță. A mai trecut o zi, o seară. Era Săptămâna Mare, Joia Mare. Seara m-am dus la Denii, dar nu mi-am găsit pace în suflet.

Vineri a început cu un soare de primăvară. Cu sufletul îndoit și obosit de așteptare, m-am sculat. La unsprezece a sunat la ușă, m-am repezit. De data aceasta, sigură că s-a dat sentința.

Se dăduse într-adevăr sentința.

Era avocatul. „Îmbracă-te, mi-a spus el, e Vinerea Mare, hai în Cișmigiu, au ieșit ghiociei...” Am înțeles că eram liberă, totuși nu-mi venea a crede. „Ți-au dat mai puțin decât ai făcut...” și a spus râzând: „Ți-au rămas rezerve!”

Am plecat cu bătrânul. Ne-am plimbat pe poteci de-a lungul băncilor unde se încălzeau la primul soare pensionarii, pașnici și surăzători. Ce le păsa, gândeam eu cu amar, ce știu ei de pușcărie, de foame, de umilință și de teamă? Am umblat mult, am privit ghiociei,

primii, după atâția ani de întuneric.

Un suflet

Trecuseră doar câteva zile de când mi se redase relativa libertate de care m-am bucurat până în 1989. Ploaia mărunță brăzda văzduhul acoperind străzile Bucureștiului meu drag și atât de mult dorit în zilele când nu-mi era dat să-l văd, decât să-i simt de la distanță pulsațiile. Mergeam nepăsătoare sub potop, călcând indiferentă, ba chiar cu deosebită plăcere că o puteam face așa cum voiam, că puteam face acest lucru din voință proprie și nu din ascultarea oarbă a unei alte voințe răuvoitoare. O prostie, știu, dar trecusem prin atâtea, de care acum, în mod ciudat, îmi aminteam cu... simpatie, uitând clipele prea grele. Nu aveam umbrelă, o pierdusem odată cu restul lucrurilor casnice ce mi se luaseră, furaseră, confiscaseră, când m-am izbit de un ins, un bărbat cu umbrelă mare, solidă, popească; o ținea contra ploii care bătea dintr-o parte și în acest fel nu mă văzuse, până ce am ajuns chiar din fața lui.

Am auzit un „pardon”, apoi o exclamație bucuroasă: „Ia te uită de cine dau?!” venită din căldura sufletului. Era preotul Totolici, un om deosebit cu care fusesem până dincolo de Harkov, cu un tren sanitar; mersesem să aducem răniții din faimoasa bătălie de la Harkov și Izium.

Era un prieten, dintre aceia pe care ți-i faci când tragi împreună cu ei la greu și în pericol, căci avusesem norocul să nu sărim în aer cu tren cu tot și aceasta din cauza aroganței germane care ne furase prioritatea la care aveam dreptul – de a pleca primii din gara Izium după încărcarea răniților. Ne luaseră acest drept în mod arbitrar, trimițând pe unica linie un tren cu muniții. Dar tocmai aceasta ne-a fost scăparea, bomba pusă de partizani pentru noi a încasat-o acest tren care, din fericire, nu avea decât strictul necesar omenesc. L-am văzut după vreo opt ore de așteptare pentru repararea liniei, l-am văzut, adică am văzut la mare distanță pe câmp fiare negre și stâlcite, jalnice, de nerecunoscut să fi fost un vagon, un tren sau ceva asemănător. Am binecuvântat aroganța germană, dar acest pericol prin care trecusem a întărit și mai mult prietenia noastră, un mănunchi de oameni diferiți, adunați de soartă la un loc, pentru a face bine. Îl țin minte pe părintele Totolici, care întotdeauna avea câte o vorbă de duh, așa cum se plimba printre noi cei care ne ocupam de pansamente. Umbla de sus în jos și spunea serios: „o bombă, dar de ce să-nn fie două, sau chiar trei?”, ceea ce nu era făcut să ne îmbărbăteze, dar o

spunea pe un ton glumeț, așa că ne făcea să râdem.

Părintele Totolici își trecu brațul pe sub brațul meu, aducându-mă sub ocrotitoarea umbrelă... popească și spuse autoritar: „Hai să stăm de vorbă „că om avea multe de spus” și mă duse drept la vale, apoi o luarăm la stânga pe strada Carol. Aci am intrat la un birt clasa a doua, ca să spun așa, dar pe care el îl știa bine, se vede. Se chema „La Calul Bălan”. Am intrat. În prima sală, mese goale, în a doua, la fel, tot mese goale. În a treia, pe dreapta, la o masă, un bărbat în civil, cu o femeie. Bărbatul se ridică ușor și-l salută pe tovarășul meu. Totolici răspunde și-mi spune șoptit: „E părintele de la Dichiu... tot cu o persoană!” Eu îmi țin răsul pentru mine. Văd, îmi zic, că începe bine ziua, prietenul meu este în formă. Ne așezăm și comandăm. Numai decît, reminiscențe. „Ții minte farmacistul cu bomba în pat?” Ne stricăm de răs, amintindu-ne de farmacistul pe care l-am întâlnit într-un oraș de lângă front, bietul om era tare înfricoșat de bombardamentele care nu mai conteteneau. Când începea zarva lor, farmacistul se ascundea sub pat, el ne-o spusese și noi ne băteam, joc de el; dar vezi că el avea dreptate, căci într-o noapte, aceeași poveste, încep bubuiturile, el nu mai așteaptă și coboară din pat sub pat. După o vreme, aude un fâlfâit, apoi o bufnitură, mult praf și moloz care l-au înecat o vreme chiar acolo, în adăpostul lui precar. Când s-a terminat dansul bombelor, se făcuse zi. Omul a ieșit de sub pat și care i-a fost groaza dar și fericirea văzând în pat, în locul lui, întinsă comod și voluptuos... o bombă! Trecuse prin acoperiș, nu explodase și acum se odihnea ca o lehză în patul farmacistului.

Am răscolit, Totolici și cu mine, multe amintiri, apoi deodată îmi spuse, devenind serios: „Știi unde slujesc acum?” Tace o vreme, eu îl privesc interogator, apoi el spune aproape în șoaptă „La Jilava...”. Din momentul acestei mărturisiri, l-am așezat pe părintele Totolici undeva foarte sus, fiindcă știam mai bine decît orice om liber din acest oraș, ce înseamnă asta. Părintele Totolici acum nu mai râdea, nici nu zâmbea măcar, îmi povestea viu și real ceea ce văzuse, ce știa, ce auzise din înfricoșătoarea temniță. Apoi mi-a spus deodată: „Îmi pare bine că te-am întâlnit, poți să mă ajuți să găsesc neamurile celor care s-au prăpădit acolo?” „Ce vrei să faci?” am întrebat. „Să le dau de știre unde pot găsi osemintele îngropate, fără cruce și fără Dumnezeu”. Mi-a înșirat o mulțime de nume ale celor care muriseră și în alte închisori, dar care fuseseră îngropați la Jilava. Mi-am dat seama că își riscă

propria libertate. Mi-am dat seama că gestul lui era direct eroic, el știind bine unde-l pot duce asemenea dezvăluiri. Iată cine era părintele Totolici, veselul, glumețul părinte Totolici, un erou, conștient, făcându-și datoria și mai mult decât datoria, riscându-și libertatea sau poate chiar viața.

Nu l-am mai întâlnit de atunci, am aflat că dăduse veste familiilor despre cei închiși. Aceștia fuseseră discreți – slavă Domnului! – căci indiscreția lor i-ar fi adus mari necazuri. Am aflat nu de mult că ar fi trecut în lumea celor drepti. Sper din suflet ca acolo unde se află să aibă parte numai de suflete asemenea sufletului său.

Douăzeci și patru de ore

Ghearele ploii zgârie geamul. Nori negri întunecă lumina ce intră zgârcită în camera rece, e după-amiază. Acum am intrat pe ușă. Am trecut prin odaia unde ai casei mâncau. Masa întinsă cu farfuriile nestrânse, unsuroase, sleite la locul lor, fără-mituri, bucăți de pâine, oscioare de pui pe fața de masă, albă cândva, acum galben-cenușie, boțită și cu marginile pătate de degetele șterse pe ele. Mă întâmpină un miros acru de mâncare, amestecat cu urină de motan, miros care domnește în casă. Radioul cântă frenetic, pus la maximum, anunțuri vin, de-a valma cu notele, prin ușa dormitorului, dată de perete a dormitorului, odaia uneia dintre surori, cea rea și certăreață. Câinele latră în prostie. Două pisici se hârjonesc. Când trec, cu capul în piept, ca să nu văd, să nu aud și să nu mă deprim mai rău, pașii mei. oricât de ușor aș călca, nu sunt totuși neauziți și, dacă nu-mi iese înainte cu o reclamație, atunci sora va trânti ușa ostentativ cu putere, cristalele lastrei din hol vor zăngăni, pisicile o vor lua la fugă, iar câinele, slavă Domnului, va intra repede sub canapeaua zdrențuită. Ploaia zgârie geamul, sunt la mine în cameră, un spațiu plătit cu o filodormă uriașă, ultimul covor vândut. Fuseseră tare grăbiți să închirieze camera, rămasă liberă după decesul bătrânului. De abia scosese mortul, când am venit să văd unde puteam să-mi creez un bârlog liniștit. Ceara lumânărilor, pretutindeni, scursă și întărită, păta parchetul. Mirosul florilor veștejite bântuia cu înverșunare, aducând aminte că aici murise un om. Soțul certăreței îmi spuse că ar fi de dorit să mă instalez chiar în după-amiaza aceea, să-mi aduc patul, să dorm acolo ca nu cumva „spațiul” să afle și să apară cu cine știe cine. M-am uitat la el. Credeam că glumește. „Pe ceara de la luminări?” am întrebat. Lui i s-a părut ciudată întrebarea.

Am plătit, am plecat, am adus zugrăvi, parchetar. Sufletul mortului parcă mai plutea în jur. După câteva zile, cu zugrăveala și rașchetatul, a ieșit și mirosul, iar eu am intrat, sfințind locul cu boarfele mele. Fereastra nu avea decât un rând de geamuri și așa a rămas paisprezece ani. Nu s-au găsit cercevele nici în pod. Noroc că era o sobă albă de porțelan „o raritate, care încălzea bine, dar numai când eram acasă. Pe durata celor opt ore de serviciu ale mele, soba rămânea de gheață, indiferentă și nepăsătoare la cuiele pe care le făceam când mă întorceam obosită, plictisită și dezgustată acasă, adică în acest bârlog, improvizat în casa altora. Mă băgăm sub plapumă așteptând să se încălzească „nepăsătoarea albă” pe care pot spune că o îndrăgisem, căci totuși, la un moment dat, seara târziu, reușea să-mi încălzească trupul și chiar sufletul stingher.

Câteodată, destul de des, izbucneau, dincolo de ușa mea, certuri, urlete și blesteme. Blesteme pe care nu le auzisem niciodată; urla sora cea rea către sora cea proastă, vorbind despre soțul acesteia: „dacă știam îi puneam luminarea cu flacă-ra-n jos...”. El, bietul, încerca să le potolească, dar nu reușea altceva doar că scăpa ca prin minune de bătaie.

Plăcerea coabitației începe din zori. Eram paisprezece inși care intram la baie pe rând. Stam și pândeam; primul intra soțul, lăsând în urma lui un iz de bătrân nespălat. Dacă reușeam să intru în urma lui, chiar în toiul iernii, trebuia să deschid geamul. Mă spălam repede, ținându-mi respirația. Câteodată intrau în serie ceilalți locatari; dacă nu apucam o pauză între ei, să mă furișez, întârziăm la serviciu. Ca să evit această neplăcere, mă sculam la cinci jumătate. Un chin. Iarna, întunericul mă învăluia odată cu frigul din odaie. Vara însă intrau, pe fereastra deschisă imprudent, la parter, și ciri-piturile păsărilor și mireasma teiului din față.

Îmi făceam patul repede, adică trăgeam pătura și învelitoarea – numai duminica era zi de aerisire generală. Îmi fierbeam apa pentru ceai în sobă, îl beam repede, în picioare, înghițind pâine cu unt ori faimosul gem-bloc, 5, 20 lei kilogramul.

Încuiam ușa, cu grijă să nu las să ardă gazul în sobă. Apoi, fuga, printre alți fugari, spre tramvai. Toți tăcuți, cu ochii cât cepele spre luminile vagonului ce se apropia. Nu era loc de pătruns în el, așteptam bătând talpa de frig. Nu știu, dar, acum, când îmi amintesc, parcă numai iarna îmi vine în minte. Urcarea anevoioasă, paltonul lipit de alt

palton, izul respirațiilor, tutun acru, usturoi, câteodată alcooli stătut, izul hainelor vechi, prea mult purtate, prea puțin aerisite.

Înotarea printre trupuri pentru a ajunge în apropierea ușii de coborâre. Totuși, iarna, trupurile îngrămădite emanau căldura de care aveam nevoie. Aproape întotdeauna se iscau certuri „ce mă-m-pingi, cucoană...?” „Stai, tovarășe, că mai e până la stație...” „Ho, nene, c-ai plecat cu haina mea...” Coborârea în zbor planat, câteodată cu nasturi lipsă și chiar bucăți de stofă din jurul lor.

De era luni, chinul continua la serviciu. Aici, duminica nu se făcea foc, iar luni era ghețarie. Femeile de serviciu, încotoșmănite, bodogănind, făceau focul în sobe, căci sobe aveam. Sobe reci, reci până pe la mijlocul dimineții. Din când în când, lăsam treaba și ne lipeam spatele de faianța rece în cel mai bun caz călcâiele. Era treabă, câteodată, multă. Atunci trecea dimineața, trecea vremea până la ora plecării.

Altă dată, o ședință rău venită ne reținea în plus. Blestemând în gând, moțâind pe scaune. Nu știam de ce și pentru ce fusesem adunați. Când nu era „științifică”, adică de marxism, se găseau la alegeri, comemorări, până și decese, ca acel al lui Stalin care fusese „festiv”, „important”.

— Pentru el se deplasase secretarul organizației de bază de la Spitalul-mamă. Doctorul Anencov luase loc în fața noastră. Stam îngrămădiți pe scaune apropiate, câteodată trei pe două. Secretarul intrase în cameră cu fața împietrită, în doliu. Noi am încetat sporovăială. Omul face un semn de deznădejde apoi se oprește o clipă, înecat de emoție. Spune: „Am să vă anunț o veste întristătoare”, respiră adânc, se întoarce puțin spre spate, ca să nu-i vedem fața, își șterge o lacrimă de pe obraz, sau cel puțin face gestul și continuă: „... a murit...”, oprire* ... a murit tovarășul Stalin!” Liniște în sală. Mie mi-a venit să sar de bucurie, dar mi-am zis: „fii și tu la fel de bun actor ca și tovarășul secretar”. Fie, că merită un efort, și mi-am luat și eu o mască îndurerată. Asta a fost odată.

În mod obișnuit, când terminam serviciul, zburam pe jos până la cantina Oborului. Sus, la etaj, acolo mâncau hamalii și toți cei ce lucrau în hale. Unsprezece ani am înghițit ciorba – de obicei bună – și o mâncare cu sos – ardei umpluți; doi: sarmale de varză acră; trei: ghiveci, pilaf cu carne, câteodată binecuvântata fasole iahnie. Nu am băgat niciodată de seamă cine mânca alături de mine sau în fața mea.

Zăream câteodată un șorț de pânză aspră, galbenă, atunci știam că era un hamal. Învățasem și felul lor de a se hrăni, întâi o bucată mare de pâine în gură, apoi o lingură de ciorbă și așa mai departe, alternând. Erau cuviincioși, auzeam câteodată, la sfârșitul mesei, un „să vă fie de bine!”. Nicio față nu mi-a rămas întipărită. Dar țin minte mâinile aspre, cu degete groase, care parcă cu greu țineau lingura sau furculița.

După ce mâncam, coboram în fugă scările, și tot în fugă până la tramvaiul care zdrăngănea, pe șine vechi, pe Calea Moșilor. Aceasta era pe atunci o îngrămădeală de case scunde, dărăpănate, adăposturi de șobolani, ateliere umile, birturi sordide, măgarine mititele, cu încălțăminte, ață, dantelă, toate prăfuite, îngălbenite, ancestrale. Legănată de vagonul de clasa a doua, de data aceasta mai goi, ghidul îmi fugea înaintea și ajungea acasă înaintea mea fericit că deveneam din nou... eu.

SUMAR

Sosirea Cuceritorilor

Diliorii...

La Interne

Văcărești...

L, a Hrept comun

Afară

Zile de iarnă „Mărțișorul”.

Pribegia...

Valea Călugărească în zona interzisă.

— Un suflet... Douăzeci și patru de ore

Tiparul executat la „ROMCART” S.A. Cd. 392